

Een goed begin.

Het halve werk?

Verslag van een actieonderzoek naar de effecten van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Wijchen, 20 maart 2010.

Margreet Versteeg, studentnummer 2138275.

Opleiding Zorgcoördinator Fontys Hogeschool OSO,
Master SEN Nijmegen.

Module Leer- en onderzoekslijn ZC 10.

Begeleider H. Geldof

Inhoudsopgave:	blz.
Samenvatting.	4.
Inleiding.	6.
1. De aanleiding voor het onderzoek en de onderzoeksvragen.	9.
1.1. De aanleiding voor het onderzoek.	9.
1.2. De onderzoeksvragen.	11.
2. De theoretische onderbouwing.	17.
3. De onderzoeksmethodologie.	22.
3.1. Het onderzoek naar het effect van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.	22.
3.2. Het onderzoek naar de effectiviteit en de kwaliteit.	27.
3.3. Het onderzoek naar de ondersteuning van de mentoren.	28.
4. De data analyse en de resultaten van het onderzoek.	30.
4.1. De resultaten van de metingen naar het effect.	30.
4.2. De resultaten van de metingen naar effectiviteit en kwaliteit.	35.
4.3. De resultaten van de metingen naar de ondersteuning.	36.
5. De beantwoording van de onderzoeksvragen	39.
5.1. Het effect van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.	39.
5.2. De effectiviteit en kwaliteit van de training.	42.
5.3. De kwaliteit van de ondersteuning.	46.
6. De conclusies.	50.
7. Discussie en reflectie.	54.
7.1. Discussie	54.
7.2. Reflectie op het eigen leerproces.	57.
8. Literatuurvermelding.	60.
9. Bijlagen.	63.
Bijlage 1. Gegevens klassen en onderzoeksgroepen.	63.
Bijlage 2. De School Vragen Lijst, de SVL.	68.
Bijlage 3. De vragenlijsten.	70.
Bijlage 4. Het programma van de controlegroep.	76.
Bijlage 5. De resultaten effect per klas.	78.
Bijlage 6. De resultaten effect per onderzoeksgroep.	86.
Bijlage 7. De resultaten effectiviteit en kwaliteit.	94.

Inhoudsopgave:	blz.
Bijlage 8. De resultaten ondersteuning.	96.
Bijlage 9. Verslag van de verkenning: Een goed begin.	99.
10. Programma's:	159.
Programma Kennismakingsmiddag.	160.
Programma Introductie brugklassen.	165.
Programma Sova-training in 8 mentorlessen.	172.

Samenvatting.

Dit verslag is een beschrijving van een onderzoek naar het effect van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in een kennismakingsmiddag, een introductie en acht mentorlessen. De onderzoekers hebben het programma voor de kennismakingsmiddag, de introductie en acht mentorlessen met daarin geïntegreerd een sociale vaardigheidstraining ontwikkeld. De programma's zijn door de mentor en een ondersteuner, een lid van het izt, bij de brugklassen van de locatie Streekweg uitgevoerd, de experimentele groep. De brugklasleerlingen van de locatie Nijmegen West vormden de controlegroep. De controlegroep kreeg de programma's niet aangeboden. Bij beide groepen is op de eerste dag van het schooljaar de SVL vorm A afgenomen. Na het programma van de mentorlessen van de experimentele groep is de SVL vorm B bij beide groepen afgenomen.

Uit het onderzoek blijkt dat de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining de opvatting van brugklasleerlingen over hun uitdrukkingsvaardigheid en hun sociale vaardigheid meer in positieve zin laat toenemen, dan bij de controlegroep van hetzelfde cognitieve niveau zonder training over dezelfde periode. Bij brugklasleerlingen, die de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, neemt de opvatting over de uitdrukkingsvaardigheid en de sociale vaardigheid bij de groep leerlingen van een hoger cognitief niveau iets meer in positieve zin toe, dan bij de groep leerlingen met een lager cognitief niveau.

Er is ook onderzoek gedaan naar de mening van de mentoren en de ondersteuners over de effectiviteit en de kwaliteit van de programma's. Zowel de mentoren als de ondersteuners zijn van mening dat de programma's bijdragen aan het ontwikkelen en vergroten van de sociale vaardigheden van brugklassers. Tevens zijn zij van mening dat de kwaliteit van de programma's voldoende tot goed is.

In het onderzoek is geëvalueerd of de mentor voordeel heeft van de ondersteuning en of de ondersteuning schooljaar 1011 weer op dezelfde manier

uitgevoerd moet worden. Zowel de mentoren als de ondersteuners geven aan, dat de mentoren voordeel hebben bij deze vorm van ondersteuning en dat volgend schooljaar de ondersteuning op dezelfde manier moet worden ingezet.

Inleiding.

De relatie advies basisschool en sociaal-emotionele ontwikkeling.

De basisschool geeft informatie over de leerlingen van groep 8 aan het voortgezet onderwijs. Deze informatie kan bestaan uit een onderwijskundig rapport, een rapport CITO - Eindtoets, een overzicht van de toetsen van het CITO - leerlingvolgsysteem, de verslagformulieren van het lwoo-onderzoek en de verslagen van eventuele andere onderzoeken. Het onderwijskundig rapport wordt altijd aangeleverd en het rapport CITO - Eindtoets wordt meestal aangeleverd. Of de andere documenten worden aangeleverd is afhankelijk van de problematiek van de leerling. Veel van de informatie heeft betrekking op de cognitieve ontwikkeling van de leerling. Over de sociaal-emotionele ontwikkeling vindt geen systematische verslaglegging plaats. Uit de basisschooladviezen, deze staan in het onderwijskundig rapport, blijkt, dat deze sociaal emotionele ontwikkeling wel een rol speelt bij de advisering. Het advies van de basisschool lijkt hoger te zijn, wanneer de sociaal-emotionele ontwikkeling positief is verlopen.

De leerlingen 401 tot en met 415 uit klas 4 hebben een gecombineerd basiskader beroepsgerichte, een kader beroepsgerichte of een gecombineerd kader beroepsgericht-theoretische leerweg advies. De leerlingen 701 tot en met 716 uit klas 7 hebben, met uitzondering van een leerling met een gecombineerd advies kader beroepsgerichte-gemengde leerweg advies, allemaal een theoretische leerweg of hoger advies. De leerlingen uit klas 4 hebben gemiddeld een iets hoger IQ, +1.9, een gemiddeld iets lagere CITO – Eindtoets score, -1.08, en gemiddeld een iets kleinere leerachterstand bij het begrijpend lezen, - 0.02 , dan de leerlingen uit klas 7, bijlage 1 tabel 2. Het lijkt erop dat de basisschooladviezen ook bepaald worden door een ander aspect, dan de gegevens over de cognitieve ontwikkeling van de leerling. Bij de leerlingen uit klas 4 komen op het onderwijskundig rapport vaker opmerkingen voor als “heeft structuur nodig”, “ in de gaten houden”, “moet gecontroleerd worden” en “ sociaal niet zo handig”. Bij de leerlingen uit klas 7 worden op het onderwijskundig rapport vaker opmerkingen gemaakt als “harde werker”, “moet een kans hebben” en “sociaal sterk”.

Naar de relatie basisschool-advies en sociaal-emotionele ontwikkeling is geen onderzoek te doen, omdat er geen structurele verslaglegging is van de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling. Maar op grond van de basisschool informatie lijkt er wel een relatie te bestaan tussen het te verwachten schoolsucces, het basisschool advies, en de kwaliteit van de sociaal-emotionele ontwikkeling.

De verkenning.

In het opleidingsjaar 2008-2009 is een verkenning uitgevoerd als eindopdracht eerste opleidingsjaar voor de module Leer- en onderzoekslijn ZC 10. De Verkenning is beschreven in het verslag “Een goed begin”, (Versteeg, 2009), bijlage 9. In deze verkenning is onderzoek gedaan bij een groep mentoren en afdelingsleiders uit zowel de onderbouw als de bovenbouw, naar wat zij weten van de kennismakingsmiddag, de introductie en de sociale vaardigheidstraining van de brugklas en welke doelen en activiteiten zij belangrijk vinden in deze programma's. In de verkenning komt naar voren, dat docenten uit de bovenbouw van het vmbo de vergroting van sociale vaardigheden van de leerling belangrijk vinden voor het goed kunnen functioneren in de bovenbouw van het vmbo. Verondersteld wordt, dat een leerling met een positieve sociaal-emotionele ontwikkeling betere sociale vaardigheden, een betere werkhouding en een groter zelfvertrouwen zal hebben. De relatie met medeleerlingen en personeel van de school zal daardoor van een betere kwaliteit zijn. Er zal een positieve invloed van de leerling uitgaan ten opzichte van de effectiviteit van lessen.

Het belang van het onderzoek.

Kan de sociaal-emotionele ontwikkeling van een leerling zodanig beïnvloed worden, dat de sociale vaardigheden en de uitdrukkingsvaardigheid van een kind worden vergroot?

Het intern zorgteam van een vmbo-school heeft als taak, er voor te zorgen dat de randvoorwaarden voor een positief leerproces aanwezig zijn. Het hebben van goede sociale vaardigheden en uitdrukkingsvaardigheid door de leerling is een van deze randvoorwaarden.

Twee leden van het intern zorgteam van het Mondial College, locatie Nijmegen West en Streekweg, Sanne Bekkers, orthopedagoog, en Margreet Versteeg, psycholoog/zorgcoördinator, hebben onderzocht of door een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining de opvatting van de leerlingen over hun sociale vaardigheid en uitdrukkingsvaardigheid positiever is geworden. Voor leerlingen is de vergroting van de sociale vaardigheden en uitdrukkingsvaardigheid, aspecten van de sociaal-emotionele ontwikkeling, van belang, omdat de verwachting is dat deze vaardigheden hun schoolloopbaan positief beïnvloeden. Er is sprake van competentievergroting.

In het onderzoek is gebruik gemaakt van processen, die vernieuwend zijn in de school. Deze vernieuwende processen zijn: het integreren van zorg in de klas, het samen door de mentor en het intern zorgteam uitvoeren van een programma, de ondersteuning van de mentor door een lid van het intern zorgteam, het preventief werken aan zorg, het doen van effectmeting bij aangeboden zorg en het opstarten van een leerlijn psycho-educatie. Deze vernieuwende processen zijn voor de school van belang, omdat zij deel uit kunnen maken van een cyclisch veranderproces. Met dit onderzoek kan worden aangetoond, dat deze processen uitvoerbaar zijn en kunnen bijdragen aan veranderingen binnen de zorg van de school.

1. De aanleiding voor het onderzoek en de onderzoeksvragen.

1.1. De aanleiding voor het onderzoek.

De aanleiding voor het onderzoek ligt op meerdere vlakken. Aanleidingen zijn het type leerling van de locatie, de sova-training buiten de les, de veranderde didactiek in het onderwijs, de bestaande programma's voor de kennismaking en introductie en de veranderingen binnen zorg.

De leerlingen.

Doordat veel leerlingen van de locatie komen uit armoedeprobleem cumulatieve gebieden, de postcode gebieden waardoor een school in aanmerking komt voor een Leerplusarrangement, hebben veel leerlingen de sociale vaardigheden onvoldoende verworven. Zij leven in een sociale omgeving, waarin zij deze vaardigheden niet optimaal kunnen verwerven (C.F.I., 2008).

De hersendelen, die een rol spelen bij de sociaal-emotionele ontwikkeling, ontwikkelen zich vooral in de puberteit. Op deze ontwikkeling heeft de omgeving invloed. Crone en Westerberg (in Nelis & Sark, 2009) brengen naar voren, dat de in ontwikkeling zijnde hersenen te beïnvloeden zijn. Cools en Prins zien hierbij een belangrijke rol weggelegd voor het onderwijs (Nelis & Sark, 2009).

In de resultaten van het EMOVO-onderzoek (GGD Regio Nijmegen, 2008) staat dat 16% van de tweede en vierde klas leerlingen gepest is en 18% van de tweede en vierde klas leerlingen zelf heeft gepest in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek. Wordt gekeken naar de resultaten bij schoolbeleving, dan noemt 11% van de tweede klas leerlingen en 20% van de vierde klas leerlingen het op school niet leuk of vreselijk. Verder vindt 17% van de leerlingen, dat de schoolomgeving geen positieve bijdrage levert aan hun ontwikkeling.

Uit het EMOVO-onderzoek blijkt dat er binnen de school factoren zijn zoals pesten, schoolbeleving en geen positieve ontwikkeling ervaren, die de sociaal-emotionele ontwikkeling van een grote groep leerlingen negatief beïnvloeden.

Sociale vaardigheden, de vaardigheid om de relaties met anderen aan te gaan of te onderhouden, zijn algemene basisvaardigheden, die altijd en overal van een leerling, de jongere, gevraagd worden. Leerlingen hebben deze basisvaardigheden nodig in de onderbouw, wanneer zij als brugklasser de middelbare school binnen komen. Maar nog meer in de bovenbouw in beroepsgerelateerde situaties. Het zijn vaardigheden, die de leerling nodig heeft op school, maar ook thuis en op straat. Net als alle andere jongeren hechten vmbo-er's sterk aan contacten met familie en vrienden en aan wederkerigheid in die sociale contacten (Groeneveld & Steensel, 2008).

De sova-training buiten de les.

Op het Mondial College locatie Streekweg werd ieder schooljaar een sociale vaardigheidstraining buiten de les verzorgd voor sociaal onvaardige, vaak teruggetrokken brugklasleerlingen. Mentoren gaven in de leerlingenbespreking aan, wie voor deze training in aanmerking kwamen. Meerdere ouders en leerlingen zagen de noodzaak van deze training niet in, zodat slechts een klein groepje brugklasleerlingen aan de training deelnam. Leerlingen hebben een training buiten de klas als stigmatiserend ervaren.

Doordat de mentor maar ten dele op de hoogte was van de inhoud van de training kon herhaling en inslijping van de geoefende vaardigheden in de klas niet plaatsvinden. De transfer van het geleerde in een training naar de klas-sensituatie is voor leerlingen moeilijk te maken.

Het onderwijs.

In het onderwijsleerproces wordt veel gebruik gemaakt van activerende werkvormen, zoals het coöperatief leren, waarvoor sociale vaardigheden noodzakelijk zijn. Bij de beroepsgerichte vakken moeten leerlingen samenwerken in een gesimuleerde werkomgeving of bij het buitenschoolsleren. Deze manier van leren kunnen de leerlingen niet uit zichzelf vormgeven. Bij het zelfstandig en coöperatief leren heeft de leerling duidelijke sturing nodig met veel praktische instructie. De docent begeleidt de leerlingen door samen de stappen van het leerproces te volgen. De noodzaak van deze begeleiding komt nadrukkelijk naar voren in het onderzoek "Kenmerkend vmbo" uitgevoerd door Aetios (Groeneveld & Steensel, 2008).

De rol, die is weggelegd voor het onderwijs bij het activeren en het sturen van de ontwikkeling van de jongere, is die van structuur aanbieden. De vmbo-er heeft anderen en externe factoren nodig om structuur aan te brengen in het leerproces en hem te helpen informatie te duiden en te plaatsen. Het leerproces wordt positief beïnvloed door de interesse, de sociale acceptatie en de persoonlijke waardering van de anderen uit de school. De leerling ontwikkelt zijn motivatie in relatie met anderen. De school kan invloed uitoefenen op de sociaal-emotionele ontwikkeling door de leerling sociale vaardigheden in een gestructureerde onderwijs - leersituatie aan te bieden.

De programma's.

Het programma van de kennismakingsmiddag en de introductie voor nieuwe brugklassers bestond uit het geven van informatie en loop-, ren- en kennismakingsspelletjes. Het programma van deze dagen was gedateerd. Er waren geen duidelijke doelstellingen voor deze programma's geformuleerd. Deze programma's moesten worden vernieuwd.

De veranderingen binnen zorg.

De locatie Streekweg kent een steeds grotere groep leerlingen met een speciale onderwijsbehoefte. Voor het intern zorgteam van de locatie Streekweg is het wijzigen van het aanbod op het gebied van zorg daardoor noodzakelijk. De wijzigingen van het aanbod liggen op het continuüm: van een curatief naar preventief aanbod, van het aanbod aanpassen naar vernieuwen, van selecteren naar integreren, van zelf uitvoeren naar mediëren en van intuïtief werken naar toetsend werken.

1.2. De onderzoeksvragen.

De noodzaak van het ontwikkelen van sociale vaardigheden binnen de sociaal-emotionele ontwikkeling door de leerling, is aanleiding om een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining te ontwikkelen en onderzoek te doen naar de invloed van deze geïntegreerde sociale vaardigheidstraining op de opvatting van de leerling over zijn sociale vaardigheid, naar de effectiviteit en de kwaliteit van de training en naar de ervaring van de mentor met de ondersteuning bij de uitvoering van de training.

De onderzoeksvragen met betrekking tot het effect van de training.

Onderzoeksvraag 1. luidt:

Wat is het effect van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in een introductie en mentorlessen, gegeven door de mentor en een lid van het intern zorgteam aan brugklassers, op de opvatting van de leerling over zijn uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid?

De deelvragen, die uit deze onderzoeksvraag voortkomen, zijn:

Deelvraag 1.1.

Is er een positief verschil in de opvatting over plezier op school, sociaal aanvaard voelen, uitdrukkingsvaardigheid, relatie met leerkrachten en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, bij de vijf klassen brugklasleerlingen, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in de introductie en 8 mentorlessen aangeboden hebben gekregen?

Hypothese bij deelvraag 1.1.

De opvatting over plezier op school, sociaal aanvaard voelen, uitdrukkingsvaardigheid, relatie met leerkrachten en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, van de vijf klassen brugklasleerlingen, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in de introductie en 8 mentorlessen aangeboden hebben gekregen, laat bij alle vijf de klassen een positievere opvatting zien, een gemiddeld hogere somscore en een gemiddeld hogere normscore weergegeven in stanines, op de betreffende schaal bij de nameting.

Deelvraag 1.2.

Wat is het verschil in opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining bij de leerlingen uit klas 3, 4 en 5, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, en de leerlingen uit klas 6 en 7, die geen geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in de introductie en 8 mentorlessen aangeboden hebben gekregen.

Hypothese deelvraag 1.2.

Het verschil in opvatting over de uitdrukkingsvaardigheid en de sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, van de leerlingen uit klas 3, 4 en 5, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, en van de leerlingen uit klas 6 en 7, die geen geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, maar het standaard programma van de introductie en de mentorlessen van de locatie Nijmegen West, laat bij de leerlingen uit de klassen 3, 4 en 5 een grotere toename in de positieve opvatting zien, een gemiddeld grotere toename in de somscore en een gemiddeld grotere toename in de normscores weergegeven in stanines op de betreffende schalen van de SVL, dan bij de leerlingen uit de klassen 6 en 7.

Deelvraag 1.3.

Wat is het verschil in de opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, bij een groep lager niveau brugklasleerlingen, klas 1 en 2, en bij een groep hoger niveau brugklasleerlingen, klas 3, 4 en 5, die beide een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen?

Hypothese deelvraag 1.3.

Het verschil in de opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL op het moment voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining van een groep leerlingen van een cognitief lager niveau, klas 1 en 2, en van een groep leerlingen van een cognitief hoger niveau, klas 3, 4 en 5, die beide een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, laat bij de groep leerlingen uit de klassen van een lager cognitief niveau leerlingen en de hoger cognitief niveau leerlingen, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining hebben aangeboden gekregen, een gemiddeld gelijke toename in de positieve opvatting zien, een gemiddeld gelijke toename in de somscore en een gemiddeld gelijke toename in de normscores weergegeven in stanines op de betreffende schaal.

Onderzoek naar de effectiviteit en kwaliteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Onderzoeksvraag 2. luidt:

Wat is de mening van de brugklasmentoren over de bijdrage, die de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining levert aan het ontwikkelen en vergroten van sociale vaardigheden bij de brugklasleerlingen uit hun mentorklas en over de kwaliteit van het programma van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

De deelvragen, die uit deze onderzoeksvraag voortkomen, zijn:

Deelvraag 2.1.

Zijn de sociale vaardigheden naar de mening van de mentoren vergroot of ontwikkeld door de leerlingen uit hun mentorklas met behulp van de activiteiten en werkvormen, die gebruikt zijn in de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Hypothese bij deelvraag 2.1.

De mentoren zijn van de mening, dat de sociale vaardigheden zijn vergroot en ontwikkeld bij de leerlingen uit hun mentorklas met behulp van de activiteiten en werkvormen, die gebruikt zijn in het programma van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Deelvraag 2.2.

Zijn de activiteiten en werkvormen naar de mening van de mentor geschikt voor een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Hypothese bij deelvraag 2.2.

Naar de mening van de mentoren zijn de gebruikte activiteiten en werkvormen geschikt voor een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Onderzoeksvraag 3. luidt:

Wat is de mening van de ondersteuners, de onderzoekers over de effectiviteit, van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining bij het ontwikkelen en vergroten van sociale vaardigheden bij de brugklasleerlingen en over de kwaliteit van het programma van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

De deelvragen, die uit deze onderzoeksvraag voortkomen, zijn:

Deelvraag 3.1.

Zijn de sociale vaardigheden naar de mening van de onderzoekers vergroot of ontwikkeld door de leerlingen met behulp van de activiteiten en werkvormen, die gebruikt zijn in de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Hypothese bij 3.1.

De onderzoekers zijn van de mening, dat de sociale vaardigheden zijn vergroot of ontwikkeld door de leerlingen met behulp van de activiteiten en werkvormen, die gebruikt zijn in de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Deelvraag 3.2.

Zijn de activiteiten en werkvormen naar de mening van de onderzoekers geschikt voor de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Hypothese bij deelvraag 3.2.

Naar de mening van de onderzoekers zijn de gebruikte activiteiten en werkvormen geschikt voor een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Onderzoek naar de ondersteuning van de mentor.

Onderzoeksvraag 4. luidt:

Wat is de mening van de mentor over de ondersteuning door een lid van het intern zorgteam bij de uitvoering van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

De deelvragen, die uit deze onderzoeksvraag voortkomen, zijn:

Deelvraag 4.1.

Heeft naar de mening van de mentoren ondersteuning bij het uitvoeren van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining voordelen voor de mentor?

Hypothese deelvraag 4.1.

De ondersteuning van de mentor bij het uitvoeren van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining heeft voordelen.

Deelvraag 4.2.

Vinden de mentoren deze vorm van ondersteuning in schooljaar 2010-2011 wenselijk voor het uitvoeren van het programma van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Hypothese bij deelvraag 4.2.

De mentoren vinden deze vorm van ondersteuning in schooljaar 2010-2011 wenselijk voor het uitvoeren van het programma van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Onderzoeksvraag 5 luidt:

Wat is de mening van de onderzoekers, de ondersteuners, over de ondersteuning van de mentor door een lid van het intern zorgteam bij de uitvoering van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

De deelvragen, die uit deze onderzoeksvraag voortkomen, zijn:

Deelvraag 5.1.

Heeft ondersteuning naar de mening van de ondersteuners tijdens het programma voordelen voor de mentor bij het uitvoeren van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Hypothese deelvraag 5.1.

De ondersteuning tijdens het programma heeft naar de mening van de ondersteuners voordelen voor de mentor bij het uitvoeren van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Deelvraag 5.2.

Vinden de onderzoekers deze vorm van ondersteuning in schooljaar 2010-2011 wenselijk voor het uitvoeren van het programma van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Hypothese deelvraag 5.2.

De onderzoekers vinden deze vorm van ondersteuning in schooljaar 2010-2011 wenselijk voor het uitvoeren van het programma van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

2. De theoretische onderbouwing.

Het ontwikkelen van sociale vaardigheden heeft een relatie met het verloop van de psycho-sociale ontwikkeling van kinderen. De ontwikkeling van sociale vaardigheden wordt soms gezien als een onderdeel van de psycho-sociale ontwikkeling en soms als synoniem. Hoe de psycho-sociale ontwikkeling van kinderen verloopt, op welke manier zij sociale vaardigheden verwerven en welke betekenis deze sociale vaardigheden hebben voor de leerling zijn de theoretisch uitgangspunten bij het ontwikkelen van de sociale vaardigheidstraining. Bestaande trainingen, die zijn bestudeerd, zijn gebruikt als achtergrondinformatie bij het ontwikkelen van de sociale vaardigheidstraining.

De psycho-sociale ontwikkeling.

De eerste theorieën over sociale ontwikkeling, die van Hobbes, Rousseau, Kant en Freud (Shaffer, 1979), gaan er vanuit, dat het kind passief is en door de volwassenen geleerd moet worden om zich sociaal te gedragen.

In latere theorieën krijgt het kind een steeds actievere rol. In de cognitieve ontwikkelingstheorieën van Piaget en Kohlberg werkt het kind actief aan zijn ontwikkeling. Het kind is een actieve onderzoeker, die zich gaat aanpassen aan zijn omgeving. Piaget heeft het standpunt, dat het kind bepaalde cognitieve vaardigheden nodig heeft om zich verder te ontwikkelen, maar dat deze cognitieve ontwikkelingen pas kunnen ontstaan, wanneer het kind hier klaar voor is. De cognitieve en sociale ontwikkeling zijn een eenheid. De cognitieve en sociale ontwikkeling verlopen in gezamenlijke stadia.

Het levensloop model van Van Lieshout en Riksen-Walraven (in Bilsen, Engelen en Volker, 1993, pag. 67) veronderstelt een wederzijdse beïnvloeding tussen het gedrag van het kind en de reacties op dit gedrag vanuit de omgeving. De sociaal-emotionele ontwikkeling wordt opgevat als het oplossen van een aanhoudende reeks van ontwikkelingstaken.

Stevens (in Verheij en Doorn, 2008, pag. 62) geeft aan, dat het kind psychologische basisbehoeften, autonomie, competentie en relatie, heeft. Kinderen streven er vanaf het begin naar om aan deze basisbehoeften te voldoen. Het kind is actief om sociale binding te hebben, de omgeving te leren kennen en er meester over te worden. Het kind wil ook competent zijn in relaties door

middel van sociale vaardigheden. De opvatting over de sociale vaardigheden geeft aan hoe het kind zijn competenties inschat.

Door hersenonderzoek met de MRI-scan, magnetic resonance imaging – scan, waarmee de veranderingen in de hersenen van de jongere in kaart zijn gebracht, is er een andere zienswijze ontstaan op de psycho-sociale ontwikkeling van jongeren. De ontwikkeling van de hersenen in de puberteit is van invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling van de jongere. Er zijn daardoor nog vele veranderingen mogelijk in het gedrag van de jongere. Door het gedrag van de jongere worden bepaalde delen van de hersenen verder ontwikkeld. Delen van de hersenen, die niet worden gebruikt, worden niet verder ontwikkeld. Deze delen degenereren (Giedd, 2009). Crone (in Nelis & Sarke, 2009, pag. 36) zegt hierover: “ Het brein heeft een bepaalde genetische aanleg. Daar zit een zekere plasticiteit in. Door te trainen kun je hersenen harder laten werken. Hoe meer je de bepaalde hersendelen gebruikt, hoe meer ze zich ontwikkelen.” Er zijn gevoelige periodes om bepaalde vaardigheden te ontwikkelen. Westenberg (in Nelis & Sarke, 2009, pag. 76): ” Het is denkbaar, dat de prefrontale cortex in de adolescentie fase extra kneedbaar is. Het is een gevoelige periode voor het aanleren van specifieke vaardigheden, zoals plannen en wederkerigheid.” De prefrontale cortex, het controle gebied, is niet volgroeid aan het begin van de puberteit, daardoor is er onvoldoende controle op de emotiegebieden. Hierdoor is er een verminderde remmende werking op het gedrag van de jongeren onderling. De hersenontwikkeling van pubers is te sturen en te stimuleren.

Het leren van sociale vaardigheden.

De leertheorieën tonen aan dat bepaald gedrag kan worden gestimuleerd door gedrag te belonen of gedrag uitgedoofd door dit gedrag te bestraffen. De leertheorieën vormen het uitgangspunt voor de gedragtherapie (Slot, in Bilsen, e.a., 1993, pag.11).

De sociale leertheorie van Bandura (1977) gaat er vanuit, dat er niet altijd een beloning noodzakelijk is om gedrag te leren. Gedrag kan ook geleerd worden door de observatie van het gedrag van anderen en de gevolgen van dit gedrag voor de ander. Bandura gelooft dat het grootste gedeelte van ons gedrag

geleerd wordt, doordat we het gedrag gezien hebben bij anderen, modeling. Het gedrag geleerd door observatie speelt een belangrijke rol in het socialisatie proces. Leren door te observeren zorgt ervoor, dat we leren zonder trial and error. Mensen hoeven niet eerst fouten te maken om gedrag te leren. Er zijn vormen van sociaal gedrag, zoals taal, die alleen maar geleerd kunnen worden wanneer het gedrag geobserveerd kan worden. Het belonen van bepaald gebrabbel van een klein kind kan nooit tot geleerde taal leiden. Bandura gaat ervan uit dat gedrag geleerd door te observeren, al voordat de observer verder het gedrag uitvoert of een beloning voor het gedrag krijgt, geleerd is. Bandura beweert, dat de verwerving van geobserveerd gedrag door vier processen wordt gestuurd: aandacht, vasthouden, motorische reproductie en motivatie. Gedrag, dat is geleerd door modeling, blijft bestaan door de reacties, die het oproept bij andere personen. Maar veel gedrag blijft ook bestaan, omdat het door onszelf wordt gereguleerd door self reinforcement. Deze self reinforcement kunnen kinderen verwerven door directe instructie en observatie leren.

Slot (in Bilsen, Engelen & Volker, 1993, pag. 11), laat zien hoe leertheoretische en ontwikkelingspsychologische principes worden toegepast in programma's in het onderwijs. Bij deze programma's wordt voor het leren van nieuw gedrag gebruik gemaakt van versterking, instructie, modeling en oefenen. Het ongewenst gedrag wordt verminderd door duidelijke instructie van alternatief gedrag, het versterken van gewenst gedrag in combinatie met het negeren van ongewenst gedrag.

Sociale vaardigheden en de jongere.

Goede sociale vaardigheden werken voor de leerling status verhogend. Derksen (in Nelis & Sark, 2009, pag.103) geeft aan dat jongeren een identiteit ontwikkelen. De jongeren willen in het proces van identiteit ontwikkelen zoveel mogelijk status verkrijgen in de groep. In de grote groep zijn jongeren veel bezig met zich profileren, hierbij moet de jongere zich sterk en zelfverzekerd voordoen. Statusverhogende factoren hierbij zijn: het uiterlijk, kennis, talenten en vaardigheden. Tot deze vaardigheden behoren: het aardig zijn, mondig zijn, verbaal vaardig en behulpzaam zijn, (Nelis en Sark, 2009). Maar is ook de sociale intelligentie van belang.

Jongeren leren sociale vaardigheden van elkaar. Ook de vaardigheden, die ze nodig hebben om bij anderen in de smaak te vallen: luisteren, helpen, initiatief nemen, geheimen delen, eerlijk zijn en vertrouwen geven. De vmbo'er onderscheidt zich hierin niet van de andere jongeren (Groeneveld & Steensel, 2008). Blijven jongeren op het gebied van de sociale vaardigheden achter, dan lopen zij het risico uit de groep te liggen.

Door de onvolgroeide hersendelen zijn jongeren niet in staat om bepaalde sociale vaardigheden goed uit te voeren. Zij kunnen hun impulsen onvoldoende beheersen. Zij kunnen gezichtsuitdrukkingen niet goed interpreteren. Zij hebben geen empathie en geen goed voorstellingsvermogen. Zij kunnen niet goed plannen, organiseren, prioriteiten stellen, anticiperen en problemen oplossen. Er is nog geen sprake van wederkerigheid. Zij kunnen de gevolgen van hun gedrag niet goed inschatten (Nelis en Sark, 2009).

Programma's psycho-sociale ontwikkeling.

Programma's, waarin sociale vaardigheden worden geleerd, zijn te onderscheiden in programma's gericht op behandeling en programma's gericht op sociaal-emotionele vorming.

De behandelingsprogramma's *Op eigen benen* (Bastiaansen, 1997), *Sociale vaardigheidstraining 14 t/m 17 jaar* (Bastiaansen, 1996), *Sociale vaardigheidstraining* (Prinsen, Spaling & Terpstra, 1999) en *Omgaan met anderen, opkomen voor jezelf* (Vereijken & Vos, 1991) zijn gericht op de groep jongeren, leerlingen, die problemen hebben in het contact maken met andere jongeren. Het zijn curatieve programma's.

De programma's op het gebied van sociaal-emotionele vorming zoals *Leefstijl* (Schulte, 2000), en *Beter omgaan met jezelf en de ander* (Boer & Jansen, 1994), zijn programma's voor in de klas. Er wordt gebruik gemaakt van werkboeken en werkbladen. Het zijn preventieve programma's, die de psycho-sociale ontwikkeling willen stimuleren.

Er zijn ook behandelprogramma's, die zijn ontwikkeld tot programma's voor het onderwijs zoals *De Kanjertraining* (Weide) en *PAD*, programma alternatieve denkstrategieën, (Overveld, 2007). Bij deze programma's zijn oudertrainingen. In het programma *PAD* wordt aandacht besteed aan het zelfbeeld van de leerling, de zelfcontrole, de emoties van de leerling en het problemen op-

lossen. De Kanjertraining is gericht op het gepeste kind met een negatief zelfbeeld.

Het Nederlands Jeugd Instituut (www.NJI.nl) heeft een data bank, waarin zijn opgenomen jeugdinterventies, waarvan is aangetoond, door middel van wetenschappelijk onderzoek, dat deze effectief zijn. Hoewel er onderzoeken naar de hierboven genoemde programma's en trainingen zijn uitgevoerd (Bastiaansen, 1995. Vliek, Weide en Schutte, 2007), komen deze onderzoeken niet in deze data bank voor.

De genoemde programma's zijn geen uitgangspunt geweest bij het ontwikkelen van de sociale vaardigheidstraining, omdat bij deze programma's sprake is van een behandelsetting, een curatieve aanpak en zij gericht zijn op probleemgedrag.

Van de theorie naar de praktijk.

Vanuit de theorie is richting te geven voor het ontwikkelen van een sociale vaardigheidstraining. De jongere is niet in staat om aan het begin van het voortgezet onderwijs al sociaal vaardig te zijn. Een sociale vaardigheidstraining moet daarom aansluiten bij de beperkte sociale vaardigheden van de jongere. Door gestructureerd en begeleid oefenstof op het gebied van de sociale vaardigheden aan te bieden aan het begin van de puberteit sluit dit aan bij de ontwikkeling van de hersendelen, die van invloed zijn op de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Deze hersendelen worden geactiveerd in een gevoelige periode, waardoor zij zich vermoedelijk beter zullen ontwikkelen.

Bij het leren van sociale vaardigheden moet gebruik gemaakt worden van mechanismen als belonen en uitdoven, maar ook van versterking, instructie, modeling en oefenen. De aandacht van de vmbo-er is beperkt, waardoor de instructie kort moet zijn en vaak herhaalt moet worden. Het verwerven van sociale vaardigheden werkt status verhogend voor de leerling, dit werkt motiverend voor het volgen van een programma.

3. De onderzoeksmethodologie.

In dit hoofdstuk wordt het onderzoek beschreven. Het totale onderzoek bestaat uit drie onderdelen: het onderzoek naar het effect van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, het onderzoek naar de mening van de mentoren brugklas en de ondersteuners over de effectiviteit en de kwaliteit van de programma's en het onderzoek naar de ervaring van de mentoren brugklas met de coaching tijdens de programma's. In elke beschrijving van een deelonderzoek komt de onderzoeksopzet, de onderzoeksgroep, het onderzoeksmateriaal en de dataverzameling aan de orde.

3.1. Het onderzoek naar het effect van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

De onderzoeksopzet.

Het onderzoek naar de effecten van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining wordt uitgevoerd als een quasi experimenteel onderzoek. In dit type onderzoek wordt gebruik gemaakt van een experimentele groep en een controlegroep. De controlegroep is bij dit type onderzoek niet geheel gelijk aan de experimentele groep.

Er wordt gewerkt met een experimentele groep, de groep leerlingen, die de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining krijgt aangeboden in de kennismakingsmiddag, de introductie en acht mentorlessen en met een controlegroep, die het startprogramma van de locatie Nijmegen West van voorgaande jaren krijgt aangeboden, zie bijlage 4. Gewerkt wordt met een controlegroep om te kunnen vaststellen of het effect, dat eventueel gemeten wordt bij de experimentele groep, afkomstig is van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining of moet worden toegeschreven aan het drie maanden brugklasser zijn op een school voor voortgezet onderwijs.

Bij beide groepen brugklassers wordt op de eerste dag van het schooljaar en nadat de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining is uitgevoerd een vragenlijst, de SVL, bijlage 2, afgenomen. Op de eerste dag van het schooljaar wordt de SVL vorm A afgenomen. Nadat het training is aangeboden wordt de SVL vorm B afgenomen. Het verschil in beantwoording van de A en de B vorm op de verschillende schalen van de SVL door de experimentele groep en de con-

trolegroep geeft aan wat het effect kan zijn geweest van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining op de opvatting over de uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid.

De onderzoeksgroepen.

De experimentele groep, $n = 80$, wordt gevormd door de leerlingen van de brugklas van het Mondial College locatie Streekweg, een locatie met de theoretische, de gemengde, de kaderberoepsgerichte en de basisberoeps-gerichte leerweg, schooljaar 2009-2010. De vijf klassen krijgen als naam de klassen 1, 2, 3, 4 en 5. De leerlingen uit de klassen 1, 2, 3, 4 en 5 hebben elk een eigen leerlingencode. De codes 101, 102 en verder voor de leerlingen uit klas 1. De controle groep, $n = 42$, wordt gevormd door de leerlingen van het Mondial College locatie Nijmegen West, een locatie met de theoretische leerweg, schooljaar 2009-2010. Deze klassen krijgen de code 6 en 7. Deze leerlingen krijgen de codes 601, 602 en 701, 702 en verder. Door deze klassencodes en leerlingencodes worden de klassen en de leerlingen geanonimiseerd.

Op vier punten is nagegaan of de experimentele en de controle groep vergelijkbare groepen zijn. Dit wordt gedaan op de punten: het gemiddelde aantal lwoo-beschikkingen per klas, het gemiddelde niveau van de leerlingen per klas, het percentage basisscholen, dat leerlingen toelevert aan een locatie, en de verdeling man - vrouw in de experimentele en de controlegroep. Het gemiddelde niveau van de leerlingen per klas wordt bepaald aan de hand van de gemiddelde IQ-scores, de gemiddelde standaard score van de CITO - Eindtoets en de gemiddelde leerachterstanden bij het begrijpend lezen, zie bijlage 1.

De klassen 3, 4 en 5 zijn in meerdere opzichten meer gelijk aan de klassen 6 en 7, dan de klassen 1 en 2 gelijk zijn aan de klassen 6 en 7. Het percentage leerlingen met een lwoo-beschikking ligt dicht bij elkaar 84% in klas 3, 4 en 5 en 64% in klas 6 en 7. De gemiddelde IQ's van de leerlingen van de klassen 3, 4 en 5, range 87,52 tot 96,05, liggen grotendeels in de dezelfde range als de gemiddelde IQ's van de leerlingen uit de klassen 6 en 7, range 86,38 tot 92,80. De gemiddelde leerachterstanden bij het begrijpend lezen voor de

klassen 1, 2, 3, 4, 5 en 7 liggen dicht bij elkaar, range 0,32 tot 0,37. De gemiddelde leerachterstand bij het begrijpend lezen van klas 6 vormt een uitzondering, deze is 24,73. Een mogelijke verklaring voor dit verschil kan de veel grotere groep vrouwelijke leerlingen zijn in deze klas. De leerlingen uit de klassen 3, 4 en 5 komen voor 60% van dezelfde basisscholen als de leerlingen van de klassen 6 en 7. De klassen 1, 2, 3, 4, 5 en 7 hebben een redelijk evenwichtige verdeling meisjes en jongens. In klas 6 zitten grotendeels meisjes.

De groep brugklasleerlingen van de locatie Streekweg is niet in zijn totaliteit in te zetten als experimentele groep ten opzichte van de controle groep de brugklasleerlingen van de locatie Nijmegen West.

De leerlingen uit de klassen 3, 4 en 5, de experimentele groep hoog niveau, $n = 49$, en de leerlingen uit klassen 6 en 7, de controle groep $n = 42$, komen voldoende met elkaar overeen op de punten percentage Iwoo-beschikkingen, cognitief niveau, toeleverende basisscholen en verdeling jongens meisjes, om als experimentele en controle groep van elkaar te dienen. Klas 6 wijkt af met de gemiddelde leerachterstand bij het begrijpend lezen en de verdeling jongens en meisjes in de klas.

De leerlingen uit de klassen 1 en 2, de experimentele groep laag niveau $n = 31$, hebben een beduidend gemiddeld lager cognitief niveau dan de leerlingen uit de andere klassen. Met de data verkregen bij de klassen 1 en 2 zal onderzoek worden gedaan naar het effect van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, waarbij een van de variabelen het cognitieve niveau is. De data verkregen bij de klassen 1 en 2 zullen worden geanalyseerd in vergelijking met de data verkregen bij de klassen 3, 4 en 5.

Het onderzoeksmateriaal.

Door de onderzoekers zijn programma's gemaakt voor de kennismakingsmiddag, de introductie en de mentorlessen met de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining. De programma's zijn ontwikkeld vanuit de theoretische onderbouwing, hoofdstuk 2, kennis van trainingen en de ervaring met het geven van trainingen. Uitgangspunten zijn hierbij: het versterken van positieve

sociale vaardigheden, modeling door medeleerlingen, concrete instructie op gewenst gedrag, werken met praktische oefening en collateraal leren.

Het programma van de kennismakingsmiddag.

De kennismakingsmiddag is de eerste woensdagmiddag in juni, waarop alle leerlingen van groep 8 van de regio Nijmegen naar hun nieuwe voortgezet onderwijschool gaan. De leerlingen krijgen een twee uur durend programma aangeboden. Het doel van het programma is het leren kennen van de medeleerlingen en de mentor. Het programma van de kennismakingsmiddag, zie Programma's, is een onderdeel van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, maar is geen onderdeel van het sociale vaardigheden programma waar het effect van gemeten wordt, omdat de middag al voor de zomervakantie is.

Het programma van de introductie.

De introductie vindt plaats op de middag van de eerste dag van het schooljaar en de daarop twee volgende ochtenden.

Het programma heeft als doelen:

- Het geven van informatie over en de manier van werken binnen de school.
- Het leren van sociale vaardigheden en groepsvorming.
- Op een leuke en gezellige manier tijdens de introductie als klas bezig zijn.
- Het uitvoeren van de nulmeting, de afname van de SVL vorm A.

Het introductieprogramma is beschreven in Programma's. Tijdens alle programmaonderdelen werken de leerlingen met een anders samengesteld groepje uit de klas. Hierdoor moeten alle leerlingen uit de klas met elkaar samenwerken. De groep leerlingen, die nog geen andere leerlingen kent, zij komen als enige leerling van een basisschool, krijgt op deze manier de mogelijkheid om zich bij andere leerlingen aan te sluiten.

Het programma van de acht mentorlessen.

Het trainen van sociale vaardigheden komt expliciet aan de orde in de acht mentorlessen, zie Programma's. Voor het samenstellen van het programma van deze lessen is gebruik gemaakt van de bestudeerde programma's psycho-sociale ontwikkeling. De thema's zijn gekozen op basis van de Verken-

ning, bijlage 9, en de bestudeerde programma's. De thema's verwerkt in het programma zijn: kennismaken, complimenten maken, contact maken, samen werken, leiding geven, iets moeilijks zeggen en ontvangen, opkomen voor jezelf en de afronding van de cursus. De thema's zijn omgezet in activiteiten, waarbij activiteiten zijn gekozen uit de Sociale Vaardigheidstraining van de KPC-groep en uit de Energize boeken I, II en III (Apacki, 1999 en Tielemans, 2004 & 2007). In elke mentorles is een kringgesprek gepland over het thema van de les. De groepjes voor de activiteiten worden elke les gemaakt door middel van een steeds andere spelvorm. Hierdoor werken de leerlingen steeds in groepjes van een andere samenstelling.

De uitvoering van de programma's.

De programma's van de kennismakingsmiddag, de introductie en de acht mentorlessen zijn uitgevoerd door de mentor en een lid van het intern zorgteam. De mentor voerde het programma uit, daarbij ondersteund door het lid van het intern zorgteam. De acht mentorlessen zijn in 4 weken, 2 lesuren per week, gegeven. Het was de bedoeling de 8 mentorlessen aansluitend aan de introductie te geven, dit is niet gelukt. De mentorlessen zijn in de eerste week van november gestart. Het programma van elke bijeenkomst is voor- en nabe-sproken door de mentor met het lid van het intern zorgteam. De programma's zijn uitgevoerd in de huiskamerklas van de klas. De huiskamerklas is het klas-lokaal, waar de klas 16 lessen per week van haar mentor krijgt.

De dataverzameling.

Voor de dataverzameling is gebruik gemaakt van de Schoolvragenlijst voor het Voorgezet Onderwijs, de SVL, (Smits & Vorst, 1990), zie bijlage 2. Voor de dataverzameling is gekozen voor de papier en potloodversie, omdat dit de versie is waarbij het oorspronkelijke normeringonderzoek heeft plaatsgevonden. Maar ook omdat in verband met de voor- en nameting in het onderzoek, er twee afzonderlijke vragenlijsten afgenomen moesten worden. De SVL is een van de weinige vragenlijsten met twee vormen, die een goede, maar wel oudere COTAN beoordeling heeft. De SVL is bij de nulmeting en de nameting afgenomen door de mentor bij de eigen klas.

De SVL-antwoordformulieren zijn allemaal handmatig gescoord. De SVL-doordruk antwoordformulieren van de voormeting zijn voor alle klassen gescoord met de normtabel: LL normen SVL A voortgezet onderwijs LBO klas1. De SVL-antwoordformulieren van de nameting zijn voor alle klassen gescoord met de normtabel: LL normen SVL B voortgezet onderwijs LBO klas1. De gemiddelden van de IQ's, de leerachterstanden en de CITO-Eindtoetsscores van de experimentele en de controle groep liggen zo dicht bij elkaar, dat het gebruik van de schaal Leerlingen normen SVL A of B voortgezet onderwijs LBO klas 1 gerechtvaardigd is. Voor elke leerling zijn zowel de ruwe somscores, als de genormeerde scores, de stanines berekend.

3.2. Het onderzoek naar de effectiviteit en de kwaliteit.

De onderzoeksopzet.

Het onderzoek naar de effectiviteit en de kwaliteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining is uitgevoerd als een actieonderzoek. Het doel van het actieonderzoek is het verbeteren van het eigen handelen in de praktijk. Er wordt informatie verzameld om op het eigen handelen te kunnen reflecteren. De meting vindt plaats binnen een cyclisch proces.

Naar aanleiding van de introductie en de 8 mentorlessen, waarin geïntegreerd een sociale vaardigheidstraining, is bij de mentoren en de ondersteuners een vragenlijst, bijlage 3, afgenomen. De informatie verkregen uit de vragenlijst wordt gebruikt om de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aan te passen.

De onderzoeksgroepen.

Het onderzoek naar de effectiviteit en de kwaliteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining is uitgevoerd bij de mentoren van de brugklassen van het Mondial College locatie Streekweg, $n = 5$, en bij de ondersteuners, $n = 2$. Deze mentoren hebben samen met een lid van het intern zorg team de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in de kennismakingsmiddag, de introductie en de 8 mentorlessen uitgevoerd.

Het onderzoeksmateriaal.

Door de onderzoekers is een vragenlijst gemaakt om de effectiviteit en de kwaliteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining te onderzoeken, bijlage 3. De vragenlijst bestaat uit negen stellingen en een open vraag naar opmerkingen en tips. Bij de meeste stellingen moet een mening gegeven worden over het programma van de kennismakingsmiddag, de introductie en de 8 mentorlessen. Elke vraag kent 4 antwoordmogelijkheden: zelden, soms, vaak en vrijwel altijd van toepassing. Bij elke stelling is ruimte om een toelichting te geven.

De dataverzameling.

De data worden verzameld door middel van een schriftelijke vragenlijst, bijlage 3., die door een interviewer is afgenomen. Er is gekozen voor een schriftelijke vragenlijst, die door een interviewer wordt afgenomen, zodat er geen beïnvloeding door een van de onderzoekers plaatsvindt bij het afnemen van de vragenlijst. De interviewer, de directiesecretaresse van de locatiedirecteur, is niet betrokken geweest bij het uitvoeren van de programma's. De interviewer heeft de programma's ter inzage gekregen. De interviewer heeft de vragenlijst bij de twee onderzoekers als proef afgenomen. Tijdens deze afname zijn aanwijzingen gegeven over de afname. De interviewer heeft de vragenlijsten anoniem ingevuld. De afname duurde ongeveer 7 minuten per vragenlijst.

3.3. Het onderzoek naar de ondersteuning van de mentoren.

De onderzoeksopzet.

Het onderzoek naar de ondersteuning van de mentoren is uitgevoerd als een actieonderzoek. Het begrip coaching wordt binnen de school gebruikt voor trajecten van personeelsleden, die niet goed functioneren. De coaching uit dit onderzoek willen we, hiermee niet verwarren en daarom is steeds gesproken over ondersteuning. Naar aanleiding van de introductie en de 8 mentorlessen, waarin geïntegreerd een sociale vaardigheidstraining, is bij de mentoren en de ondersteuners een vragenlijst, bijlage 3, afgenomen. De informatie verkregen uit de vragenlijst wordt gebruikt om de ondersteuning bij de programma's

van de introductie, de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in de mentorlessen van kwaliteit te verhogen en aan te passen.

De onderzoeksgroepen.

Het onderzoek naar de ervaring van de mentoren met de ondersteuning bij de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining is uitgevoerd bij de mentoren van de brugklassen van het Mondial College locatie Streekweg, $n = 5$, en de ondersteuners, $n = 2$.

Het onderzoeksmateriaal.

Door de onderzoekers is een vragenlijst ontwikkeld om de ervaring van de mentoren met de ondersteuning te onderzoeken, bijlage 3. De vragenlijst is door de onderzoekers samengesteld naar aanleiding van de vragenlijst Effectief Coachen: checklists (Visser en Butter, 2005).

De vragenlijst bestaat uit achttien stellingen, een gesloten ja/nee vraag en een opvraag naar opmerkingen en tips. Bij de stellingen moet een mening gegeven worden over de uitgevoerde ondersteuning tijdens de kennismakingsmiddag, de introductie en de 8 mentorlessen. Elke vraag kent 4 antwoordmogelijkheden: zelden, soms, vaak en vrijwel altijd van toepassing. Bij elke stelling is ruimte om een toelichting te geven.

De dataverzameling.

De data worden verzameld door middel van een schriftelijke vragenlijst, bijlage 3., die door een interviewer is afgenomen op dezelfde manier als de vragenlijst over effectiviteit en kwaliteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, paragraaf 3.2. De vragenlijst onderzoekt de ervaring van de mentor met de ondersteuning bij de uitgevoerde programma's. De mentoren hebben elk een vragenlijst over de ondersteuning ingevuld, $n = 5$. De ondersteuners hebben elk een vragenlijst ingevuld voor elke mentor, die zij ondersteund hebben, $n = 5$.

4. De data analyse en de resultaten van het onderzoek.

4.1. De resultaten van de metingen naar het effect.

De analyse van de data.

Elke leerling heeft tweemaal de SVL, ingevuld. De eerste keer is op de eerste dag van het schooljaar, de voormeting. De tweede keer is op het moment dat de brugklasleerlingen van de Streekweg de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining hadden afgerond, de nameting. Bij elke brugklasleerling zijn er twee metingen gedaan. Niet alle klassen waren compleet bij de voor- of nameting. In klas 2 was een leerling, 201, niet aanwezig bij de voormeting. In klas 5 en klas 7 waren twee leerlingen, 506 en 710, niet aanwezig bij de nameting door ziekte. Deze drie leerlingen zijn niet betrokken in het onderzoek.

Alle verkregen scores, somscores en stanines, zijn verwerkt in excel-bestanden, bijlage 5 en 6. In bijlage 5. zijn alle data verwerkt geordend naar klas. In bijlage 6. zijn alle data verwerkt geordend naar de onderzoeksgroepen: de experimentele groep laag niveau, de experimentele groep hoog niveau en de controle groepen. Voor elke brugklasleerling is per schaal het verschil tussen de voor- en nameting uitgerekend voor de somscores en voor de stanines. Er zijn tabellen gemaakt op basis van de stanines en op basis van de somscores. De handleiding van de SVL geeft aan, dat bij grote groepen de gemiddelde stanine volgens de normaalverdeling 5 zou moeten zijn. Bij de verzamelde data nemen de gemiddelde stanines een waarde aan tussen de 3.06 en 7.15. Binnen de klassen en de onderzoeksgroepen is geen sprake van een normaalverdeling. Het vermoeden is dat de groepen hier te klein voor zijn.

Van de SVL zijn de schalen Plezier op School, Sociaal Aanvaardvoelen, Relatie met Leerkrachten, UitdrukkingsVaardigheid, Sociale Vaardigheid en Sociale Wenselijkheid in het onderzoek gebruikt. Per schaal van de SVL, in de tabellen een kolom, is de som, het gemiddelde en de standaarddeviatie uitgerekend. De gemiddelde verschillen van de voor- en de nameting zijn met elkaar vergeleken. Aan het eind van elke reeks tabellen zijn twee tabellen gemaakt met een overzicht van de standaarddeviaties en de gemiddelden van de stanines of de somscores van de SVL per klas of per onderzoeksgroep.

De basisschaal Sociale Wenselijkheid is niet opgenomen in het onderzoek, maar wordt gebruikt als controle schaal. Met deze schaal is te controleren of de groepen leerlingen sterk de neiging hebben om sociaal wenselijk te antwoorden (Vorst, 1990).

Tabel 4. Gemiddelde stanines en somscores op schaal Sociale Wenselijkheid.

	Schaal Sociale Wenselijkheid.			
	Stanines	Stanines	Somscores	Somscores
Klas .	na	voor	na	voor
Klas 1.	4,94	5,69	14,13	16,06
Klas 2.	5,50	6,29	14,86	17,00
Klas 3.	5,76	6,47	15,47	17,35
Klas 4.	5,93	6,67	15,47	17,53
Klas 5.	5,38	4,81	15,06	14,44
Klas 6.	7,15	7,04	17,69	18,35
Klas 7.	6,20	6,40	16,13	17,44

In tabel 4. is te zien dat zowel in de voor- als de nameting de gemiddelde stanine per klas loopt van 4.81 tot 7.15. Alle gemiddelde stanines vallen buiten het gebied van zeer hoge sociale wenselijkheid, de stanines 8 en 9. De standaarddeviaties, de gemiddelde afwijking van het gemiddelde, is berekend om te kunnen zien of er zeer hoge standaarddeviaties ontstaan, bijlage 5. Zeer hoge standaard deviaties zouden betekenen, dat er een grote spreiding aanwezig is in de stanines en de somscores van de basisschalen en de verschillen. Dit is niet het geval. Het niet aanwezig zijn van zeer hoge standaarddeviaties geeft aan, dat er geen zeer grote spreiding is in deze groep.

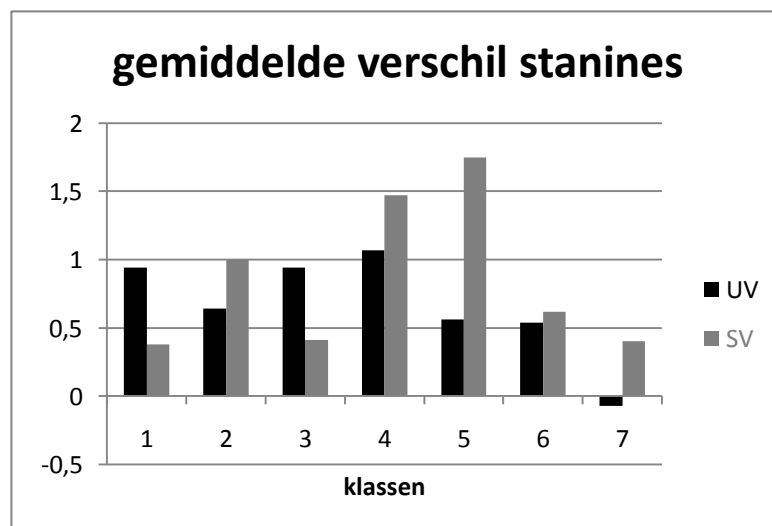
De resultaten van de metingen per klas.

In tabel 5. en 6. zijn de gemiddelden van de verschillen van de stanines en somscores per klas weergegeven. Voor de basisschalen Uitdrukkingsvaardigheid en Sociale Vaardigheid zijn deze gemiddelde verschillen ook in een grafiek weergegeven, figuur 1 en 2. De gegevens komen uit de tabellen in bijlage 5. De gemiddelden van de verschillen van de basisschalen Plezier op School, PS, Sociaal Aanvaard voelen, SA, Relatie met Leerkrachten, RL, UitdrukkingsVaardigheid, UV, en Sociale Vaardigheid, SV, zijn, op twee na, allemaal positief. Dit betekent een gemiddeld positievere opvatting over de competenties uit deze basisschalen in de nameting. Op de basisschaal Plezier op

School, scoort klas 4 een negatief gemiddeld verschil en op basisschaal Uitdrukkingsvaardigheid scoort klas 7 een negatief gemiddeld verschil. Dit betekent een gemiddeld negatievere opvatting over plezier op school in de nameting.

Tabel 5. Het gemiddelde verschil van de stanines per basisschaal SVL per klas.

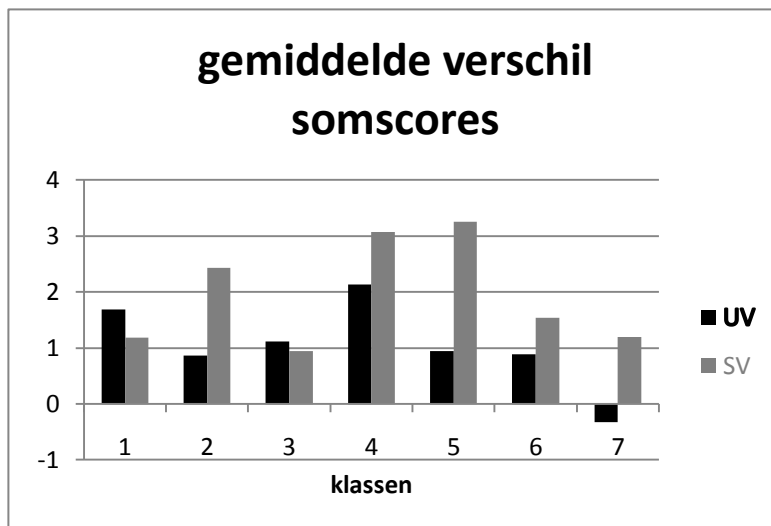
	Schalen SVL.					
Klas.	PS	SA	RL	UV	SV	SW
Klas 1	1,88	2,06	1,38	0,94	0,38	-0,75
Klas 2	1,00	1,36	2,00	0,64	1,00	-0,79
Klas 3	0,94	1,59	0,18	0,94	0,41	-0,71
Klas 4	-0,70	1,07	0,33	1,07	1,47	-0,73
Klas 5	1,94	2,81	2,37	0,56	1,75	0,56
Klas 6	0,69	2,15	1,65	0,54	0,62	0,12
Klas 7	1,60	2,47	1,73	-0,07	0,40	-0,20

Figuur 1. Het gemiddelde verschil van de stanines basisschalen uitdrukkingsvaardigheid (uv) en sociale vaardigheid (sv) per klas.

Tabel 6. Het gemiddelde verschil van de somscores per basisschaal SVL per klas.

	Schalen SVL.					
Klas.	PS	SA	RL	UV	SV	SW
Klas 1.	2,00	2,19	2,19	1,69	1,19	-1,94
Klas 2.	1,21	2,07	3,36	0,86	2,43	-2,14
Klas 3	0,71	1,12	0,18	1,12	0,94	-1,88
Klas 4	-1,00	0,67	0,47	2,13	3,07	-2,07
Klas 5.	2,31	3,63	3,75	0,94	3,25	0,63
Klas 6.	-0,07	2,46	2,88	0,89	1,54	-0,65
Klas 7.	1,87	3,27	2,87	-0,33	1,20	-1,27

Figuur 2. Gemiddelde verschil van de somscores van de basisschalen uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid per klas.

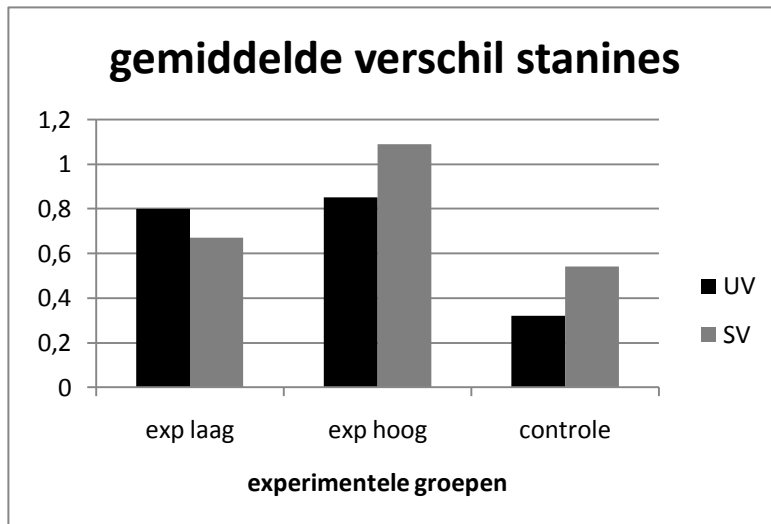
De resultaten van de metingen per onderzoeksgroep.

In tabel 7. en 8. zijn de gemiddelden van de verschillen van de stanines en somscores per onderzoeksgroep weergegeven. In figuur 3 en 4 zijn de gemiddelde verschillen voor de basisschalen Uitdrukkingsvaardigheid en Sociale Vaardigheid in een grafiek weergegeven. Deze gegevens komen uit de tabellen in bijlage 6. De gemiddelden van de verschillen bij de basisschalen zijn allemaal positief. Dit betekent een gemiddeld positievere opvatting over de onderwerpen uit deze basisschalen in de nameting.

Tabel 7. Het gemiddelde verschil van de stanines per basisschaal SVL per onderzoeksgroep.

Groep.	Schalen SVL.					
	PS	SA	RL	UV	SV	SW
Exp. Laag.	1,47	1,73	1,67	0,80	0,67	-0,77
Exp. Hoog.	0,77	1,83	0,96	0,85	1,19	-0,29
Controle.	1,02	2,27	1,68	0,32	0,54	0,00

Exp. Laag = experimentele groep met een lager niveau, exp. hoog = experimentele groep met een hoger niveau, controle = controle groep

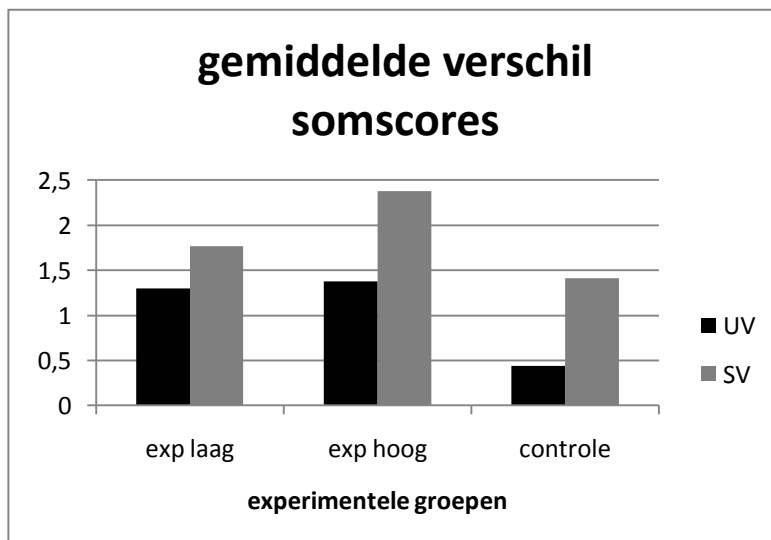

Figuur 3. Het gemiddelde verschil van de stanines van de basisschalen uitdrukingsvaardigheid (uv) en sociale vaardigheid (sv) per onderzoeksgroep.

Tabel 8. Het gemiddelde verschil van de somscores per basisschaal SVL per onderzoeksgroep.

Groep.	Schalen SVL.					
	PS	SA	RL	UV	SV	SW
Exp. Laag.	1,63	2,13	2,73	1,30	1,77	-2,03
Exp. Hoog.	0,71	1,81	1,46	1,38	2,38	-1,1
Controle.	0,61	2,76	2,88	0,44	1,41	-0,88

Exp. Laag = experimentele groep met een lager niveau, exp. hoog = experimentele groep met een hoger niveau, controle = controle groep.

Figuur 4. Het gemiddelde verschil van de somscores van de basisschalen uitdrukingsvaardigheid (uv) en sociale vaardigheid (sv) per onderzoeksgroep.

4.2. De resultaten van de metingen naar de effectiviteit en de kwaliteit.

De analyse van de data.

De antwoorden op de vragenlijst zijn verwerkt in tabel 16 en 17, bijlage 7. Per stelling wordt vermeld hoe vaak een antwoord is gegeven. Aan de antwoorden worden waarden toegekend. De waarde toedeling is als volgt: zelden = 1 punt, soms = 2 punten, vaak = 3 punten en vrijwel altijd = 4 punten. Bij de vragenlijsten voor de mentoren, n = 5, is het minimum aantal punten per stelling 5 en het maximum 20 punten. Bij de ondersteuners, n = 2, is dit respectievelijk 2 en 8. De hoogte van het aantal punten geeft aan in hoeverre de stelling van toepassing is. De stelling in vraag 6 en 7 heeft betrekking op de transfer van de inhoud van het programma naar de dagelijkse lespraktijk. De vragen 6 en 7 zijn niet te beantwoorden door de ondersteuners, omdat zij niet in de andere lessen aanwezig zijn. De antwoorden op de open vraag worden niet verder in het onderzoek verwerkt.

De resultaten.

De stellingen, die betrekking hebben op de effectiviteit van de programma's zijn de vragen: 4, 7, 8 en 9.

De stellingen, die betrekking hebben op de kwaliteit van het programma zijn de vragen: 1, 2, 3, en 5.

Tabel 9. De resultaten van de vragenlijst over de effectiviteit en de kwaliteit voor de mentor en de ondersteuner.

Vraag:	Antwoorden: Waarde antwoord:	Mentor n = 5. Totaal waarde min. 5 max. 20	Ondersteuner n = 2 Totaal waarde min.2, max.8
1. De activiteiten uit de programma's nodigen de leerlingen uit tot bezig zijn met sociale vaardigheden.	Kennismakingsmiddag.	14	6
	Introductie.	18	7
	Mentorlessen.	17	6
2. De thema's passen binnen:	Kennismakingsmiddag	17	6
	Introductie	17	7
	Mentorlessen	20	7
3. De doelen van de programma's zijn passend..	Kennismakingsmiddag	17	6
	Introductie	19	7
	Mentorlessen	19	8
4. De lesdoelen worden behaald..	Kennismakingsmiddag	13	5
	Introductie	16	5
	Mentorlessen	12	6
5. Het programma sluit aan bij de verwachtingen.	Kennismakingsmiddag	13	5
	Introductie	18	6
	Mentorlessen	18	7
6. De thema's, lesdoelen zijn gebruikt tijdens andere lessen.		13	n.v.t.

Vraag:	Antwoorden: Waarde antwoord:	Mentor n = 5. Totaal waarde min. 5 max. 20	Ondersteuner n = 2 Totaal waarde min. 2, max. 8
7. Er is effect zichtbaar van de aangeboden programma's tijdens de andere lessen.		10	n.v.t.
8. De sociale vaardigheden zijn tijdens de thema's vergroot:	Kennismaking.	17	5
	Complimenten.	14	5
	Contact leggen.	14*	5
	Samenwerken.	14*	8
	Leiding geven.	9*	5
	Moeilijks zeggen.	9*	3
9. Hebben de leerlingen meer zicht gekregen over de functie, inhoud van sociale vaardigheden?	Opkomen voor jezelf.	10*	5
		14*	5

*door 4 mentoren beantwoord.

Bij de mentoren liggen tussen de minimale score 5 en de maximale score 20, 15 punten. Er is een positieve waardering voor een stelling, wanneer de stelling de minimale waarde verhoogd met de helft van de mogelijke punten scoort. Dit is 13 punten of hoger. De antwoorden van de mentoren zijn op de meeste vragen positief. De stellingen worden met vaak of vrijwel altijd onderschreven. Een uitzondering vormen hierop de stellingen uit vraag 4 met betrekking tot de mentorlessen, vraag 7 en vraag 8 de thema's Leiding geven, iets moeilijks zeggen en Opkomen voor jezelf.

Bij de ondersteuners liggen tussen de minimale score 2 en de maximale score 8 6 punten. Er is een positieve waardering voor een stelling, wanneer de stelling de minimale waarde verhoogd met de helft van de mogelijke punten scoort. Dit is 5 punten of hoger. De antwoorden van de ondersteuners zijn op de meeste vragen positief. De stellingen worden met vaak of vrijwel altijd onderschreven. Een uitzondering vormt hierop de stelling uit vraag 8 het thema iets moeilijks zeggen.

4.3. De resultaten van de metingen naar de ondersteuning.

De analyse van de data.

De antwoorden op de vragenlijst zijn verwerkt in de tabellen 7 en 8, bijlage 8. Per stelling wordt vermeld hoe vaak een antwoord is gegeven. Aan de antwoorden worden waarden toegekend. De waarde toedeling is als volgt: zelden = 1 punt, soms = 2 punten, vaak = 3 punten en vrijwel altijd = 4 punten. Bij de vragenlijsten van de mentoren, n = 5, en de ondersteuners elke mentor, n = 5, is het minimaal aantal punten per stelling is 5 en het maximum is 20

punten. De hoogte van het aantal punten geeft aan in hoeverre de stelling van toepassing is. De antwoorden op de open vraag zijn niet verwerkt.

De resultaten.

De stellingen, die betrekking hebben op de voordelen van de ondersteuning zijn de vragen: 4, 6, 8, 9, 13, 14, 17 en 18. Waarbij vraag 18 expliciet betrekking heeft op het wel of niet een voordeel zijn van de ondersteuning.

De stelling, die betrekking heeft op de wenselijkheid van de ondersteuning van de mentor in het schooljaar 2010-2011 is vraag 19.

De minimale score per vraag is 5, de maximale score 20. Tussen de minimale en de maximale score liggen 15 punten. Er is een positieve waardering voor een stelling, wanneer de stelling de minimale waarde verhoogd met de helft van de mogelijke punten heeft. Dit is 13 punten of hoger.

Tabel 10. De gegevens van de vragenlijsten over de ondersteuning van de mentoren.

Stelling:	Mentoren. n = 5 Totaal waarde. Min. 5, max.20	Ondersteuner n = 5 Totaal waarde. Min. 5, max.20
1. Bij de ondersteuning heeft de nadruk gelegen op wat goed gaat.	18	15
2. Feedback is gegeven op wat de mentor doet.	12	14
3. Nadruk van de ondersteuning ligt op de uitvoering.	15	15
4. De inbreng ondersteuner sluit aan.	20	15
5. Tijdens de besprekingen is er ruimte voor de mentor voor eigen inbreng.	20	20
6. Mentor heeft geleerd van de ondersteuner.	15	11
7. De mentor heeft de programma's voor de bijeenkomsten voorbereid.	13	13
8. De ondersteuner heeft de programma's voor de bijeenkomsten voorbereid.	17	20
9. De voorbespreking van het programma voldeed.	20	12
10. Het programma op papier maakte het mogelijk het goed uit te voeren.	15	14
11. Er vindt evaluatie plaats, die leidt tot aanpassing van het programma.	10**	15
12. In de nabespreking kon de mentor zijn opmerkingen kwijt aan de ondersteuner.	19	17
13. De samenwerking tussen de mentor en de ondersteuner was prettig.	20	19
14. De samenwerking tussen de mentor en de ondersteuner was nuttig.	18	15
15. De mentor heeft ruimte gekregen voor flexibel omgaan met het programma.	18	19
16. Het doel van de ondersteuning is voor de mentor duidelijk.	20	16
17. De mentor is tevreden over de ondersteuning.	20	14

Stelling:	Mentoren. n = 5 Totaal waarde. Min. 5, max.20	Ondersteuner n = 5 Totaal waarde. Min. 5, max.20
18. Ondersteuning heeft tijdens het programma voordelen.	20	19
19. Deze vorm van ondersteuning is volgend jaar wenselijk.	Ja 4** Nee 0	Ja 5 Nee 0
20. Opmerkingen.		

** Alleen voor de SOVA-training. Vier antwoorden i.p.v. vijf.

De antwoorden van de mentoren zijn op de meeste vragen positief. De meeste stellingen worden met vaak of vrijwel altijd onderschreven. Er is dan een totaalscore van 13 of hoger. Een uitzondering vormen hierop de stellingen uit vraag 2 en 12. De score bij vraag 12 wordt onder andere veroorzaakt, doordat er maar 4 mentoren deze vraag beantwoord hebben. Vraag 19 wordt met ja of nee beantwoord. Vier mentoren vinden ondersteuning voor alle programma's wenselijk en een mentor alleen voor de mentorlessen.

De antwoorden van de ondersteuners zijn op de meeste vragen positief. De meeste stellingen worden met vaak of vrijwel altijd onderschreven. Er is dan een totaalscore van 13 of hoger. Een uitzondering vormen hierop de stellingen uit vraag 6 en 9. Vraag 19 wordt door de twee ondersteuners met vijf maal ja beantwoord.

5. De beantwoording van de onderzoeksvragen.

5.1. Het effect van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Onderzoeksvraag 1

Deelvraag 1.1.

- a. Deelvraag 1.1. luidt: Is er een positief verschil in de opvatting over plezier op school, sociaal aanvaard voelen, uitdrukkingsvaardigheid, relatie met leerkrachten en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, bij de vijf klassen leerlingen, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in de introductie en 8 mentorlessen aangeboden hebben gekregen?
- b. Antwoord op deelvraag 1.1.: Van de klassen 1, 2, 3, en 5 zijn de gemiddelde somscores en de gemiddelde normscores, de stanines, hoger en daarmee de opvattingen met betrekking tot de genoemde basisschalen positiever bij de nameting, tabel 5 en 6. Bij klas 4 is op de basisschaal Plezier op School de somscore en de normscore lager bij de nameting. Bij deze klas zijn de nametingen op de andere schalen wel hoger.
- c. Hypothese 1.1. De opvatting over plezier op school, sociaal aanvaard voelen, uitdrukkingsvaardigheid, relatie met leerkrachten en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, van de vijf klassen brugklasleerlingen, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in de introductie en 8 mentorlessen aangeboden hebben gekregen, laat bij alle vijf de klassen een positievere opvatting zien, een gemiddeld hogere somscore en een gemiddeld hogere normscores weergegeven in stanines op de betreffende schaal bij de nameting.
- d. Toetsing hypothese 1.1. Het toetsingscriterium is: Alle klassen op alle basisschalen laten een positief verschil zien bij de somscores en de normscores, de stanines, op de betreffende basisschalen. Dit is niet het geval. Klas 4 basisschaal PS laat een negatief verschil zien.

Hypothese 1.1. worden verworpen.

Deelvraag 1.2.

- a. Deelvraag 1.2. luidt: Wat is het verschil in de opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL op het moment voor

en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining bij de leerlingen uit klas 3, 4 en 5, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, en de leerlingen uit klas 6 en 7, die geen geïntegreerde sociale vaardigheidstraining hebben aangeboden gekregen.

b. Antwoord op deelvraag 1.2.: De opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid van de leerlingen uit de klassen 3, 4 en 5, de experimentele groep hoger niveau, heeft een grotere toename in positiviteit dan de opvatting van de leerlingen uit de klassen 6 en 7, de controle groep. Voor de basisschaal UV is het gemiddelde verschil van de somscores respectievelijk 1,38 en 0,44 en het gemiddelde verschil van de stanines 0,85 en 0,32. Voor de basisschaal SV is het gemiddelde verschil van de somscores respectievelijk 2,38 en 1,41 en het gemiddelde verschil van stanines 1,09 en 0,54, tabel 5 en 6.

c. Hypothese 1.2. Het verschil in opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining van de groep brugklasleerlingen uit klas 3, 4 en 5, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, en van de groep leerlingen uit, klas 6 en 7, die geen geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, laat bij de groep leerlingen, die een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining heeft aangeboden gekregen, een grotere toename in de positieviteit van de opvatting zien, een gemiddeld grotere toename in de somscore en een gemiddeld grotere toename in de normscores weergegeven in stanines op de betreffende schalen van de SVL, dan bij de leerlingen uit de klassen 6 en 7.

d. Toetsing hypothese 1.2. Het toetsingscriterium is: Bij de experimentele groep, klas 3, 4 en 5, is er een grotere toename in de positieve opvatting over de uitdrukkingsvaardigheid en de sociale vaardigheid dan bij de controle groep, klas 6 en 7. Uit het antwoord op de deelvraag blijkt dit zo te zijn.

Hypothese 1.2. wordt aangenomen.

Deelvraag 1.3.

a. Deelvraag 1.3. luidt: Wat is het verschil in de opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, bij een groep lager niveau

brugklasleerlingen, klas 1 en 2, en bij een groep hoger niveau brugklasleerlingen, klas 3, 4 en 5, die beide een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining hebben gekregen?

b. Antwoord op deelvraag 1.3.: De opvatting over uitdrukingsvaardigheid en sociale vaardigheid van de leerlingen uit de klassen 1 en 2, de experimentele groep lager niveau, en uit de klassen 3, 4 en 5, de experimentele groep hoger niveau, is bij beide onderzoeksgroepen positiever geworden. Voor de basisschaal UV is respectievelijk het gemiddelde verschil van de somscores 1,3 en 1,38 en van de stanines 0,80 en 0,85. Voor de basisschaal SV is respectievelijk het gemiddelde verschil van de somscores 1,77 en 2,38 en van stanines 0,67 en 1,19, tabel 5 en 6.

c. Hypothese 1.3. Het verschil in de opvatting over uitdrukingsvaardigheid, en sociale vaardigheid, gemeten met de SVL op het moment voor en na de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining van een groep leerlingen van een cognitief lager niveau, klas 1 en 2, en van een groep leerlingen van een cognitief hoger niveau, klas 3, 4 en 5, die beide een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aangeboden hebben gekregen, laat bij de groep leerlingen van een lager cognitief niveau en de leerlingen van een hoger cognitief niveau een gemiddeld gelijke toename in de positieve houding zien, een gemiddeld gelijke toename in de somscore en een gemiddeld gelijke toename in de normscores weergegeven in stanines op de betreffende schaal.

d. Toetsing hypothese 1.3. Het toetsingscriterium is: Bij de experimentele groep lager niveau en de experimentele groep hoger niveau is er een gelijke toename in de positieve opvatting over de uitdrukingsvaardigheid en de sociale vaardigheid. Uit het antwoord op de deelvraag blijkt dit wel zo is voor de uitdrukingsvaardigheid, maar niet voor de sociale vaardigheid.

Hypothese 1.3. wordt verworpen.

Onderzoeksvraag 1 luidt: Wat is het effect van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in een introductie en mentorlessen, gegeven door de mentor en een lid van het intern zorgteam bij brugklassers, op de opvatting van de leerling over zijn uitdrukingsvaardigheid en zijn sociale vaardigheid?

Beantwoording van onderzoeksvraag 1. De geïntegreerde sociale vaardigheidstraining laat bij beide experimentele groepen een gemiddeld grotere toe-

name zien in de positiviteit van de opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid dan bij de controle groep. De toename is groter bij de experimentele groep van een hoger niveau dan bij de experimentele groep van een lager niveau.

Er is sprake van een duidelijk positief effect van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining op de opvatting over de uitdrukkingsvaardigheid en de sociale vaardigheid.

5.2. De effectiviteit en de kwaliteit van de training.

Onderzoeksvraag 2.

Deelvraag 2.1.

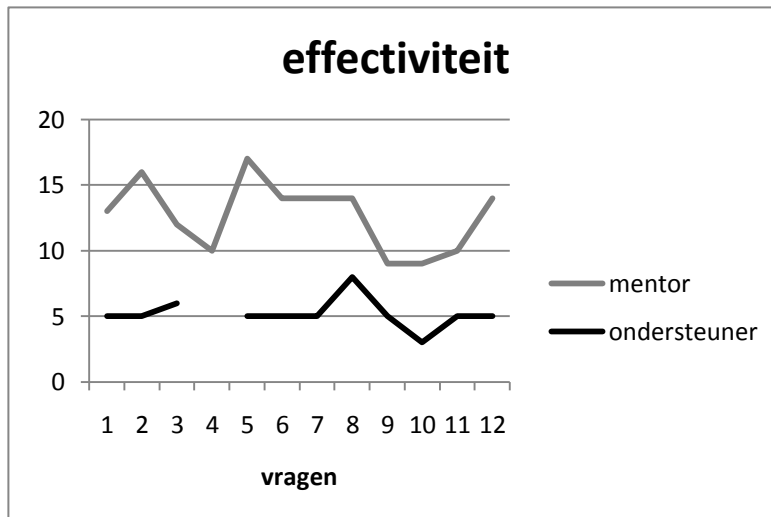
a. Deelvraag 2.1. luidt: Zijn de sociale vaardigheden naar de mening van de mentoren vergroot of ontwikkeld door de leerlingen uit hun mentorklas met behulp van de activiteiten en werkvormen, die gebruikt zijn in de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

b. Antwoord op deelvraag 2.1.: De mentoren geven aan dat de lesdoelen, vraag 4, voor het grootste deel zijn behaald, totaalwaardes 13, 16 en 12. Bij vier van de zeven thema's, vraag 8, zijn de sociale vaardigheden vergroot, totaalwaardes 17, 14, 14, en 14. En de leerlingen hebben meer zicht gekregen op de functie, inhoud van sociale vaardigheden, vraag 9, totaalwaarde 14. Op de vraag naar de effectiviteit van de training tijdens de andere lessen wordt door drie van vijf mentoren soms geantwoord, totaalwaarde 10, tabel 9.

c. Hypothese 2.1. De mentoren zijn van de mening, dat de sociale vaardigheden zijn vergroot en ontwikkeld bij de leerlingen uit hun mentorklas met behulp van de activiteiten en werkvormen, die gebruikt zijn in de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

d. Toetsing hypothese 2.1. Toetsingscriterium hypothese 2.1. De mentoren zijn van mening dat de sociale vaardigheden zijn vergroot en ontwikkeld, wanneer de antwoorden op de vragen met betrekking tot deze ontwikkeling minimaal een waarde 13 hebben. Uit tabel 9 blijkt dat 7 van de 12 deelvragen een totaalscore heeft van 13 of meer punten. Hieruit blijkt dat de sociale vaardigheden zijn vergroot, figuur 6 .

Hypothese 2.1. wordt aangenomen.

Figuur 5. De mening van de mentoren, max. 20 punten, en de ondersteuners, max. 8 punten, over de effectiviteit van de programma's. Vraag 4 K = kennismakingsmiddag. I = introductie. M = mentorlessen, punt 1t/m3. Vraag 7 punt 4. Vraag 8 punten 5 t/m 11. Vraag 9 punt 12.

Deelvraag 2.2.

a. Deelvraag 2.2. luidt: Zijn de activiteiten en werkvormen naar de mening van de mentor geschikt voor een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

b. Antwoord op deelvraag 2.2.: De vragen met betrekking tot de kwaliteit van de activiteiten en werkvormen worden alle vijf beantwoord met een totaalwaarde hoger dan 13. De mentoren zijn van mening dat de activiteiten en werkvormen uitnodigen tot bezig zijn met sociale vaardigheden, de thema's passen binnen de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, de doelen zijn passend, het programma aansluit bij de verwachtingen en de thema's en lesdoelen zijn gebruikt tijdens andere lessen.

c. Hypothese 2.2. Naar de mening van de mentoren zijn de gebruikte activiteiten en werkvormen geschikt voor een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

d. Toetsing hypothese 2.2. Toetsingscriterium hypothese 2.2. De mentoren zijn van mening dat de gebruikte activiteiten en werkvormen geschikt zijn, wanneer de antwoorden op de vragen met betrekking tot deze ontwikkeling minimaal een waarde 13 hebben. Uit tabel 9 blijkt dat 13 van de 13 deelvragen een totaalscore hebben van 13 of meer punten. Hieruit blijkt dat de mentoren de activiteiten en werkvormen geschikt vinden voor een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Hypothese 2.2. wordt aangenomen.

Onderzoeksvraag 2. luidt:

Wat is de mening van de brugklasmentoren over de bijdrage, die de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining levert aan het ontwikkelen en vergroten van sociale vaardigheden bij de brugklasleerlingen uit hun mentorklas en over de kwaliteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining .

Beantwoording van onderzoeksvraag 2. De hypothesen 2.1. en 2.2. zijn aangenomen, hieruit blijkt dat de mentoren van mening zijn dat de programma's van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining een bijdrage leveren aan het vergroten en ontwikkelen van sociale vaardigheden en van een goede kwaliteit zijn.

Onderzoeksvraag 3.

Deelvraag 3.1.

a. Deelvraag 3.1. luidt: Zijn de sociale vaardigheden naar de mening van de onderzoekers vergroot of ontwikkeld door de leerlingen met behulp van de activiteiten en werkvormen, die gebruikt zijn voor de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

b. Antwoord op deelvraag 3.1.: De onderzoekers geven aan dat de lesdoelen voor het grootste deel zijn behaald, bij zes van de zeven thema's zijn de sociale vaardigheden vergroot en ontwikkeld, en de leerlingen hebben meer zicht gekregen op de functie, inhoud van sociale vaardigheden, een totaalwaarde groter dan 5, tabel 9.

c. Hypothese 3.1. De onderzoekers zijn van de mening, dat de sociale vaardigheden zijn vergroot of ontwikkeld door de leerlingen met behulp van de activiteiten, die gebruikt zijn voor de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

d. Toetsing hypothese 3.1.

Toetsingscriterium hypothese 3.1. De onderzoekers zijn van mening dat de sociale vaardigheden zijn vergroot of ontwikkeld, wanneer de antwoorden op de vragen met betrekking tot deze ontwikkeling minimaal een waarde 5 hebben. Uit tabel 9 blijkt dat 9 van de 11 deelvragen een totaalscore heeft van 5 of meer punten. Hieruit blijkt dat de ondersteuners van mening zijn dat de sociale vaardigheden zijn vergroot, figuur 5.

Hypothese 3.1. wordt aangenomen.

Deelvraag 3.2.

a. Deelvraag 3.2. luidt: Zijn de activiteiten en werkvormen naar de mening van de onderzoekers geschikt voor de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

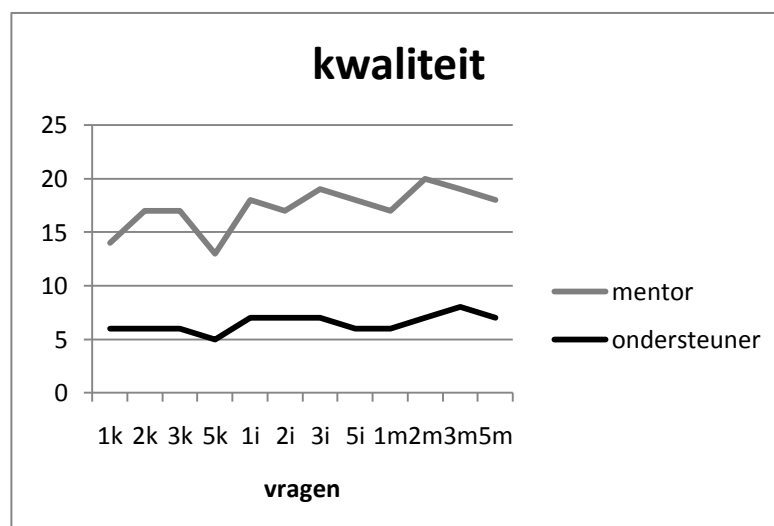
b. Antwoord op deelvraag 3.2.: De vragen over de kwaliteit van de activiteiten en werkvormen worden alle vier zo beantwoord, dat er een totaalwaarde van 5 of hoger ontstaat bij elk antwoord. De onderzoekers zijn van mening dat de activiteiten uitnodigen tot bezig zijn met sociale vaardigheden, de thema's passen binnen de kennismakingsmiddag, de introductie en de mentorlessen, de doelen passend zijn en het programma aansluit bij de verwachtingen.

c. Hypothese 3.2. Naar de mening van de onderzoekers zijn de gebruikte activiteiten en werkvormen geschikt voor een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

d. Toetsing hypothese 3.2.

Toetsingscriterium hypothese 3.2. De mentoren zijn van mening dat de gebruikte werkvormen geschikt zijn, wanneer de antwoorden op de vragen met betrekking tot deze ontwikkeling minimaal een waarde 13 hebben. Uit tabel 9 blijkt dat 12 van de 12 deelvragen een totaalscore heeft van 13 of meer punten, figuur 6. Hieruit blijkt dat de werkvormen geschikt zijn voor een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Hypothese 3.2. wordt aangenomen.

Figuur 6. De mening van de mentoren, max. 20 punten criterium 13, en de ondersteuners, max. 8 punten criterium 5 over de kwaliteit van de programma's.

Vraag 1, 2, 3, en 5. K = kennismakingsmiddag. I = introductie. M = mentorlessen.

Onderzoeksvraag 3. Luidt:

Wat is de mening van de ondersteuners, de onderzoekers, over de effectiviteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining bij het ontwikkelen en vergroten van sociale vaardigheden bij de brugklasleerlingen uit hun mentor-klas en over de kwaliteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Beantwoording van onderzoeksvraag 3. De hypothesen 3.1. en 3.2. zijn aangenomen, hieruit blijkt dat de ondersteuners van mening zijn dat de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining effectief is bij het vergroten en ontwikkelen van de sociale vaardigheden en van een goede kwaliteit is.

5.3. De kwaliteit van de ondersteuning.

Onderzoeksvraag 4.

Deelvraag 4.1.

a. Deelvraag 4.1. luidt: Heeft naar de mening van de mentoren ondersteuning voor de mentor voordelen bij het uitvoeren van het programma van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

b. Antwoord deelvraag 4.1.: De vragen over de voordelen van de ondersteuning worden door de mentoren alle acht zo beantwoord, dat er een totaalwaarde hoger dan 13 ontstaat bij elk antwoord, tabel 10. De mentoren geven hiermee aan, dat de ondersteuning tijdens de programma's voordelen heeft.

c. Hypothese 4.1. De ondersteuning tijdens de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining van de mentor bij het uitvoeren van de training heeft voordelen voor de mentor.

d. Toetsing van hypothese 4.1. Toetsingscriterium hypothese 4.1. De mentoren zijn van mening dat de ondersteuning voordelen heeft, wanneer de antwoorden op de vragen met betrekking tot deze voordelen minimaal een waarde 13 hebben. Uit tabel 10. blijkt dat 8 van de 8 deelvragen een totaalscore heeft van 13 of meer punten, figuur 7. Hieruit blijkt dat de ondersteuning voordelen heeft voor de mentor.

Hypothese 4.1. wordt aangenomen.

Deelvraag 4.2.

a. Deelvraag 4.2. luidt: Vinden de mentoren deze vorm van ondersteuning in schooljaar 2010-2011 wenselijk voor het uitvoeren van het programma van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

a. Antwoord deelvraag 4.2.: Vier mentoren beantwoorden deze vraag met ja. Een mentor geeft aan deze ondersteuning alleen wenselijk te vinden bij de mentorlessen.

c. Hypothese 4.2. De mentoren vinden deze vorm van ondersteuning in schooljaar 2010-2011 wenselijk voor het uitvoeren van het programma van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

d. Toetsing hypothese 4.2. Toetsingscriterium hypothese 4.2. Drie van de vijf mentoren moeten de vraag over de ondersteuning in schooljaar 2010-2011 positief beantwoorden. Er hebben meer dan 3 mentoren deze vraag positief beantwoord.

Hypothese 4.2. is aangenomen.

Onderzoeksvraag 4. luidt:

Wat is de mening van de mentor over de ondersteuning door een lid van het intern zorgteam bij de uitvoering van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Het antwoord op onderzoeksvraag 4. is: De mentoren vinden dat de ondersteuning voordelen heeft bij het uitvoeren van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining en deze ondersteuning in schooljaar 2010-2011 gewenst is.

Onderzoeksvraag 5

Deelvraag 5.1.

a. Deelvraag 5.1. luidt: Heeft naar de mening van de ondersteuner de ondersteuning tijdens de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining voordelen voor de mentor?

b. Antwoord deelvraag 5.1.: De vragen met betrekking tot de voordelen van de ondersteuning worden door de ondersteuners bij zes van de acht vragen zodanig beantwoord dat er een totaalwaarde van 13 of hoger ontstaat, tabel 10. Vraag 18 wordt door de ondersteuners zodanig beantwoord dat er een to-

taalwaarde van 19 ontstaat. De ondersteuners geven hiermee aan dat de ondersteuning van de mentor tijdens de programma's voordelen heeft.

c. Hypothese 5.1. De ondersteuning tijdens de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining heeft naar de mening van de ondersteuners voor de mentor voordelen.

d. Toetsing van hypothese 5.1. Toetsingscriterium hypothese 5.1. De ondersteuners zijn van mening dat de ondersteuning voordelen heeft, wanneer de antwoorden op de vragen met betrekking tot deze voordelen minimaal een waarde 13 hebben. Uit tabel 10. blijkt dat zes van de acht deelvragen een totaalscore heeft van 13 of meer punten. Hieruit blijkt dat de ondersteuners van mening zijn dat de ondersteuning voordelen heeft voor de mentor.

Hypothese 5.1. wordt aangenomen.

Deelvraag 5.2.

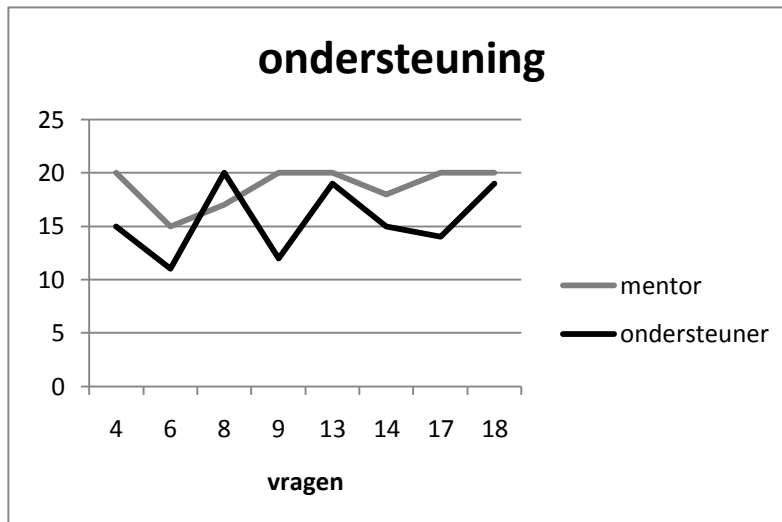
a. Deelvraag 5.2. luidt: Vinden de onderzoekers deze vorm van ondersteuning in schooljaar 2010-2011 wenselijk voor het uitvoeren van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

b. Antwoord deelvraag 5.2.: De ondersteuners beantwoorden deze vraag voor elke mentor met ja. De ondersteuners vinden het voor elke mentor wenselijk deze ondersteuning volgend schooljaar weer uit te voeren, figuur 7.

c. Hypothese 5.2. De ondersteuners vinden deze vorm van ondersteuning in schooljaar 2010-2011 wenselijk voor het uitvoeren van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

d. Toetsing hypothese 5.2. Toetsingscriterium hypothese 5.2. De ondersteuners moeten voor drie van de vijf mentoren de vraag over de ondersteuning in schooljaar 2010-2011 positief beantwoorden. Zij hebben voor alle vijf mentoren deze vraag positief beantwoord.

Hypothese 5.2. is aangenomen.

Figuur 7. Gegevens van de vragenlijst over de ondersteuning van de mentor. Mentor, n = 5, max. 20. Ondersteuner, n= 5, max. 20. Criterium 13.

Onderzoeksvraag 5 luidt:

Wat is de mening van de onderzoekers, ondersteuners, over de ondersteuning van de mentor door een lid van het intern zorgteam bij de uitvoering van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining?

Antwoord op de onderzoeksvraag 5.: De deelvragen 5.1. en 5.2 zijn beide aangenomen. Dit wil zeggen dat de ondersteuners van mening zijn dat de ondersteuning voordelen heeft voor de mentor bij het uitvoeren van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining en het wenselijk is deze ondersteuning uit te voeren in het schooljaar 2010-2011.

6. De conclusies.

De uitkomsten.

In de SVL wordt onder andere naar de opvattingen van de leerling gevraagd over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid. Wanneer de opvatting van de leerling positiever wordt op deze twee basisschalen kan geconcludeerd worden, dat de leerling zijn competentie op deze gebieden als groter ervaart.

Uit dit onderzoek blijkt, dat de opvatting van de totale experimentele groep over de uitdrukkingsvaardigheid en de sociale vaardigheid positiever wordt. Bij de controle groep is deze toename veel kleiner. Het grotere verschil in de voor- en de nameting bij de experimentele groep is daarom toe te schrijven aan de uitgevoerde geïntegreerde sociale vaardigheidstraining. De geïntegreerde sociale vaardigheidstraining heeft een positief effect op de opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid van de leerling. De leerling ervaart zichzelf op deze gebieden competentier.

De groepen experimenteel hoog en de controle groep worden ook met elkaar vergeleken. Deze groepen komen meer met elkaar overeen, niveau, aantal beschikkingen enz., dan met de experimentele groep laag niveau. Uit deze vergelijking blijkt, dat de opvatting van de groep experimenteel hoog niveau over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid veel meer toeneemt in positiviteit, dan bij de controle groep. Dit betekent dat de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining het grootste effect heeft op de opvatting over uitdrukkingsvaardigheid en sociale vaardigheid bij deze groep, experimenteel hoog niveau.

Omdat de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining een kleiner effect heeft bij de leerlingen van een lager niveau, is een aanpassing van de training aan deze leerlingen noodzakelijk.

De schaal Sociale Wenselijkheid is niet als meetinstrument gebruikt tijdens dit onderzoek. Deze schaal vormt een uitzondering voor wat betreft de gemiddelden van de verschillen van de somscores en de stanines van de na- en de voormeting. De resultaten zijn bij de meeste klassen, groepen negatief. Dit betekent, dat naar mate de leerling langer op school zit de sociale wenselijk-

heid bij het invullen van de SVL afneemt. Interessant zou zijn om de verdere ontwikkeling van de sociale wenselijkheid in kaart te brengen. Waarbij het van belang is om te weten of de afname van sociale wenselijkheid beperkt blijft tot het invullen van een SVL of ook generaliseert naar ander gedrag op school. De verschillen van de voor- en de nameting op de schaal SW van klas 5 en klas 6 vormen hierop een uitzondering. Klas 5 heeft een positief gemiddelde van de verschillen bij zowel de somscores, als de stanines. Dit positieve verschil kan deels verklaard worden uit de lagere gemiddelde somscores, minimaal 1.62 lager, en stanines, minimaal 0,76 lager, bij de voormeting dan bij de klassen 1, 2, 3, 4 en 7. Bij de nameting liggen de scores, tabel 11 en 12, nog steeds onder het gemiddelde. Bij klas 6 is alleen het gemiddelde verschil van de stanines, 0,12, positief. Bij klas 6 zijn de voor- en de nameting het hoogste van alle klassen respectievelijk 7,04 en 7,15. De gemiddelde hoge stanines en somscores kunnen waarschijnlijk verklaard worden door het grote aantal meisjes in deze klas.

De afname van de sociale wenselijkheid in drie maanden tijd, was een onverwacht resultaat uit het onderzoek.

De mentoren en de ondersteuners zijn van mening, dat de sociale vaardigheden bij de leerlingen uit hun klas door de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining zijn toegenomen. Het gaat hierbij om de concrete vaardigheden van de leerlingen, die in een korte periode veranderen. Omdat de vragenlijsten direct na de training zijn afgenomen is hier sprake van een korte termijn effect meting. Een meting, terwijl de training al langer geleden heeft plaatsgevonden, is niet gedaan. Een dergelijke meting zou het lange termijn effect kunnen laten zien. Wordt het korte termijn effect gehandhaafd of neemt het effect toe. Of dooft het effect op de lange termijn uit.

De mentoren en ondersteuners zijn van mening, dat de kwaliteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining ruim voldoende is. In de vragenlijst is kwantitatief onderzoek gedaan. Buiten het onderzoek heeft een evaluatie plaatsgevonden naar de kwalitatieve veranderingen, die noodzakelijk zijn. De mentoren hebben voorgesteld de mentorlessen 1x per week te gebruiken. Aanvullende activiteiten voor in andere lessen aan te bieden, die aansluiten

bij het onderwerp van die week. En de lessen Leefstijl bij de mentorlessen, waarin de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, te laten aansluiten. Op grond van de kwantitatieve beoordeling en de kwalitatieve veranderingen kan de conclusie worden getrokken, dat de opzet van de training aansluit bij de verwachtingen. Het opzetten van programma's op andere terreinen op dezelfde manier behoort nu tot de mogelijkheden.

Uit de vragenlijst over de ondersteuning van de mentoren blijkt, dat de ondersteuning een positief effect heeft op het uitvoeren van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining. De mentoren en ondersteuners willen deze werkwijze volgend schooljaar opnieuw gebruiken. De positieve ervaring met deze vorm van ondersteuning in de les en in de klas geeft de mogelijkheid om deze vorm van ondersteuning vaker in te zetten.

De probleemoplossing.

Het verzorgen van trainingen buiten de les kan op grond van de resultaten van dit onderzoek vervangen worden door een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining in de drie beschreven programma's. Een aantal valkuilen van de trainingen buiten de les, zoals stigmatisering, weinig deelnemers, transfer noodzakelijk, onbekendheid van het programma, curatief werken, kunnen worden vermeden door de geïntegreerde trainingen. De geïntegreerde training heeft een positief resultaat, waardoor het de mogelijkheid geeft andere trainingen ook op deze manier te ontwikkelen.

Nieuwe gezichtspunten.

De drie vmbo-locaties van het Mondial College vormen over 2 jaar de gezamenlijke vmbo-locatie Lindenholt Noord in een gebouw. Er wordt gewerkt aan een nieuw onderwijsconcept. De uitkomsten van dit onderzoek, het positieve effect van de programma's, die geïntegreerd zijn in de mentorles, preventief aangeboden worden en door de mentor uitvoert in de klas met ondersteuning van het intern zorgteam, kunnen worden ingebed in dit onderwijsconcept. De resultaten van het onderzoek leveren inzicht in het concrete resultaat van de uitgevoerde programma's, maar ook inzicht in de gebruikte methodiek van de

programma's en de mogelijkheden hiervan voor het nieuwe onderwijs concept.

Aanbevelingen voor verder onderzoek.

Op korte termijn is het effect gemeten van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining. Longitudinaal onderzoek kan zicht geven op de lange termijn effecten van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining. Onderzoek naar de ontwikkelingen op het gebied van sociale vaardigheden bij de huidige groep leerlingen is van belang om te zien, wat het effect is van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining op de lange termijn.

Bij longitudinaal onderzoek kan inslijping en herhaling van de sociale vaardigheden binnen andere programma's een onderwerp van onderzoek zijn. Een andere mogelijkheid voor verder onderzoek is op grond van de huidige geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aanpassingen te doen en bij een nieuwe groep brugklassers het onderzoek opnieuw uit voeren. Dit onderzoek gaat uitgevoerd worden door de huidige onderzoekers, omdat in het kader van het cyclisch proces bij het gebruik van de handelingsplannen de verkregen data op individueel niveau toetsende waarde hebben.

Het onderzoek naar de effectiviteit en de kwaliteit van de programma's en de ondersteuning van de mentor zal ieder jaar in de evaluatie van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining aan de orde moeten komen. Door dit onderzoek jaarlijks uit te voeren, ontstaat er een cyclisch proces, waarin het planmatig handelen op het gebied van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining vorm krijgt.

Een vervolgonderzoek met de huidige data naar de statistische significantie van de waargenomen verschillen door de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, de huidige data, is een directe mogelijkheid.

7. Discussie.

7.1. Discussie.

De aanpak van het onderzoek.

Door de ervaring met sociale vaardigheidstrainingen in aparte groepjes buiten de les was voor de onderzoekers duidelijk waar de knelpunten lagen van dit soort trainingen. De Verkenning heeft hier de visie van de onder- en bovenbouw mentoren op een sociale vaardigheidstraining aan toegevoegd. Door het bekend zijn van de knelpunten en de visie van de mentoren op een sociaaltraining kon een goed fundament gelegd worden voor het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door twee collega's van het Mondial College locaties Streekweg en Nijmegen West. Beide lid van het intern zorg team van deze locaties. Dit had als voordeel, dat er een groter onderzoek kon worden uitgevoerd.

Het onderzoek was groot door de zeven klassen, die betrokken zijn als experimentele groep en controle groep. Het is ook een groot onderzoek door de breedte van het onderzoek, het onderzoek naar het effect van de programma's, het onderzoek naar de effectiviteit en de kwaliteit van de programma's en het onderzoek naar de mening over de ondersteuning. De drie deelonderzoeken hadden betrekking op drie onderzoeksgroepen: de leerlingen, de mentoren en de onderzoekers. Vanuit drie standpunten is de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining onderzocht. Met recht kan gesproken worden van triangulatie in dit onderzoek.

De onderzoekers vonden dat het onderzoek aan de volgende voorwaarden moest voldoen: Het onderzoek moest relevant zijn voor de beide locaties. Het onderzoek moest aansluiten bij het beleid, dat gevoerd wordt op het gebied van Zorg. De locatiedirectie moest instemmen met het onderzoek. En de onderzoekers moesten beiden het onderzoek relevant en leuk vinden.

Door te kiezen voor het onderzoeksonderwerp het ontwikkelen en evalueren van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining is voldaan aan de voorwaarden. Met dit onderzoek is aangesloten bij het huidige beleid: preventief zorg aanbieden aan een grote groep leerlingen in de klas en uitgevoerd door de mentor. De keuze van het onderwerp heeft tijdens het onderzoek zijn relevantie bewezen.

Er is een programma voor een kennismakingsmiddag, een introductie en 8 mentorlessen ontwikkeld met daarin geïntegreerd een sociale vaardigheidstraining. Alle drie de programma's gaan ook het komende schooljaar uitgevoerd worden.

De uitvoerbaarheid.

Door met twee onderzoekers samen te werken konden er meer ideeën worden uitgewerkt en nieuwe ontwikkeld tot de drie programma's. Feed back op alle ontwikkelingen kon direct worden gegeven. Door met twee leden van het intern zorgteam te werken was implementatie van de training bij dit team niet nodig. Door ook andere leden van het intern zorgteam in te zetten, konden de kennismakingsmiddag en de introductie bij alle klassen tegelijkertijd worden uitgevoerd en de mentor worden ondersteund. De 8 mentorlessen zijn door de twee onderzoekers ondersteund.

In de ondersteuning van alle drie de programma's zijn 120 klokuren directe ondersteuning geboden tijdens het contact mentor - leerlingen. Verder zijn er voor- en nabesprekingen geweest met de mentor en de afdelingsleider. Aan het ontwikkelen van de programma's, het organiseren van de programma's, het voorbespreken en nabespreken van de programma's en het verder uitwerken zijn honderden uren besteed. De tijdsinvestering in het ontwikkelen, implementeren van een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining en het onderzoeken van het effect van de training is groot.

Het aantonen van speciale onderwijsbehoeften van de leerling moest dit schooljaar op hetzelfde moment gebeuren als de uitvoering van het programma van de introductie en de 8 mentorlessen. Hierdoor zijn de 8 mentorlessen niet aansluitend aan de introductie uitgevoerd, maar gestart direct na de herfstvakantie. Het effect van de programma's kan hierdoor beïnvloed zijn. De verwachting is, dat wanneer de programma's aansluitend worden uitgevoerd het positieve effect groter zal zijn. Eventuele problemen in de groepsvorming in de klas kunnen dan eerder wordenesignaleerd en bijgestuurd.

Implementatie.

Implementatie van de programma's heeft direct plaatsgevonden tijdens de uitvoering van de programma's. De voor- en besprekingen waren hiervoor erg

belangrijk. De consolidatie van de programma's moet nog plaatsvinden. Twee mentoren nemen de organisatie van de programma's kennismakingsmiddag en introductie over. De 8 mentorlessen worden voorbereid en uitgevoerd door de mentoren en gaan alleen ondersteund worden door de leden van het intern zorgteam. De invoering van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining is nog in een beginfase en zal nog veel inspanning vragen van het intern zorgteam.

Het onderzoek naar de implementatie van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining heeft een positief verloop gehad. Dit opent de mogelijkheid om ook andere programma's op deze manier op te zetten. Hierbij wordt op dit moment gedacht aan een in de mentorlessen geïntegreerde faalangst-reductie-training voor leerlingen en mentoren van het tweede leerjaar.

Acceptatie.

De leden van het intern zorgteam hebben op dit moment vooral een voorwaardelijke en een curatieve rol binnen de twee locaties. De voorwaardelijke rol ligt voornamelijk in het aantonen van speciale onderwijsbehoeften bij de leerlingen, waardoor extra financiering voor kleine klassen en extra zorg kan worden aangevraagd. De curatieve rol bestaat voornamelijk uit het betrokken zijn bij een leerling, wanneer er grote problemen zijn. Door betrokken te zijn bij een preventief programma, kan er bij de in een vroeg stadium gesignaleerde nog kleinere problemen samen met de mentor en het team van de leerling worden gewerkt. Mentoren vinden het prettig, wanneer het intern zorgteam direct overleg heeft over de leerling en samen werkt met de mentor.

Effectiviteit.

De samenwerking heeft er voor gezorgd, dat er een beter product tot stand is gekomen, dan wanneer er twee kleinere onderzoeken naast elkaar hadden plaatsgevonden. De uitvoering van dit onderzoek was veel te groot voor een onderzoeker. Voor het maken van de programma's, het overleggen met de mentoren en de afdelingsleider, het uitvoeren van de programma's, het verzamelen, uitwerken en verwerken van de data, het evalueren van de programma's waren zeker twee onderzoekers nodig. Het onderzoek is uitvoerbaar geweest door het met twee personen uit te voeren. De effectiviteit zit niet

alleen in het uitgevoerde onderzoek, maar ook in de manier waarop het onderzoek heeft plaatsgevonden. Het samen met mentoren overleggen over, het samen met hen uitvoeren, het samen evalueren en aanpassen van het programma blijkt voor de locatie een goede manier van werken. De effectiviteit van de programma's en de werkwijze zal moeten worden bewezen door beide te consolideren in de komende schooljaren.

Een goed begin. Het halve werk?

Het uitgangspunt bij het onderzoek is, dat wanneer leerlingen aan het begin van hun schoolloopbaan op de locatie Streekweg, vaardigheden worden geleerd, waar zij hun hele schoolloopbaan profijt van kunnen hebben, de schoolprestaties aan het eind beter zullen zijn. Dat er een goed begin is, is met dit onderzoek bevestigd. Of het het halve werk is, zal met verder onderzoek moeten worden aangetoond.

7.2. Reflectie op het eigen leerproces.

10. Literatuurvermelding.

- Apacki, C. (1999). *Energize!* Amstelveen: Stichting Lions Quest.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall Incorporated.
- Bastiaansen, S. (1995). *Proces en effect evaluatie sociale vaardigheidstraining RIAGG Midden-Brabant*. Tilburg: Afdeling preventie RIAGG Midden-Brabant.
- Bastiaansen, S. (1996). *Reader sociale vaardigheidstraining RIAGG Midden Brabant*. Tilburg: RIAGG Midden Brabant.
- Bastiaansen, S. (1997). *Op eigen benen. Sociale vaardigheidscursus voor jongeren van het (I)VBO-MAVO-onderwijs*. Tilburg: GGZ Midden-Brabant.
- Berg, C. van de & Wendel, H. (2009). *Tumult*. Amsterdam. Verkregen op 14 december 2009, van [www. Tumult.nl](http://www.tumult.nl)
- Bilsen, H. van, Engelen, T. & Volker, S. (1993). *Gedragstherapie in de klas*. Lisse: Uitgeverij Swets en Zeitlinger.
- Boer, H. de & Jansen, A. (1994). *Beter omgaan met jezelf en de ander. Een onderwijsprogramma sociaal-emotionele vorming voor 4 t/m 12 jarigen*. Hoevelaken: CPS.
- CFI. *Leer Plus Arrangement*. Verkregen op 20 mei 2008 van www.CFI.nl
- Evers, A., Vliet-Mulder, J.C. van, Resing, W.C.M., Starren, J.C.M.G., Alphen de Veer, R.J. van & Boxtel, H. van, (2002). *Cotan Testboek voor het onderwijs*. Groningen: NDC.
- GGD Regio Nijmegen (2008). *Gezondheid, welzijn en leefstijl van leerlingen op het Mondial College, locatie Streekweg, resultaten van E-MOVO 2007-2008 bij leerlingen van de tweede en vierde klas*. Nijmegen: GGD Regio Nijmegen.
- Giedd, J. *Inside the teenage brain*. Interview. Verkregen op 5 december 2009, van <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/teenbrain/work>
- Groeneveld, M.J. & Steensel, K. van (2008). *Kenmerkend vmbo*. Hiteq, Verkregen op 20 november 2009, van [www. hiteq.org](http://www.hiteq.org)
- Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen: Garant.
- Kleijnen, R. en Broeck, G. van den (2004). *Grensoverschrijdende integrale leerlingenzorg een (re)actief proces*. Antwerpen: Garant.

- Lieshout, C, van & Haselager, G. (1995). Probleemgedrag in het perspectief van ontwikkeling. In A. Collot d'Escury-Koenings, T. Snaterse & E. Mackaay-Cramer (Eds.). *Sociale vaardigheidstrainingen voor kinderen*. Lisse: Swets & Zeitlinger, 1995.
- Move. *Toolkit. Effectief Coachen: checklists*. Verkregen op 27 november 2009, van <http://www.movelearning.com>
- Nelis, H. & Sark, Y. van (2009). *Puberbrein binnenstebuiten*. Utrecht: Kosmos Uitgevers B.V., 2009.
- Nederlands Jeugd Instituut. *Databank effectieve jeugdinterventies*. Verkregen op 29 november 2009, van [www. NJI.nl](http://www.NJI.nl)
- Overveld, K. van (2007). *Sociale en emotionele competentie: het Programma Alternatieve Denkstrategieën (PAD)*. Amsterdam: lezing sectie Schoolpsychologen NIP. Verkregen op 10 oktober 2009, van www.psynip.nl
- Piaget, J. (1932). *The moral judgement of the child*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd., reproductie 1972.
- Ponte, P. (2006). *Onderwijs van eigen makelij*. Soest: Nelissen.
- Prinsen, H., Spaling, C. & Terpstra, A. (1999). *Sociale vaardigheidstraining*. 's-Hertogenbosch: KPC Groep.
- Schulte, J. (2000). *Leefstijl voor jongeren. Sociaal-emotionele vaardigheden*. Amstelveen: Lions-Quest Nederland.
- Shaffer, D.R. (1979). *Social and personality development*. Belmont: Wadsworth.
- Smits, J.A.E. & Vorst, H.C.M. (1990). *Schoolvragenlijst voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs*.
- Vorst, H.C.M. (1990) *Handleiding en verantwoording bij de SVL*. Nijmegen: Berkhout Nijmegen B.V.
- Tielemans, E. (2004). *Energize II*. Amstelveen: Stichting Lions Quest.
- Tielemans, E. (2007). *Energize III*. Amstelveen: Stichting Lions Quest.
- Vereijken, P. & Vos, M. (1991). *Omgaan met anderen opkomen voor jezelf. Klassikale basiskursus sociale vaardigheid onderbouw/voortgezet onderwijs*. Venray: Regionaal Instituut Maatschappelijke dienstverlening afdeling Jeugdhulpverlening.
- Versteeg, M.M.B. (2009). *Een goed begin. Verslag Verkenning 0809*. Wijchen.

- Visser, C. en Butter, R. (2005). *Effectiviteit van coaching en advisering*. Verkregen op 27 november 2009, van http://www.oplossingsgerichtveranderen.nl/effectiviteit_van_coaching_en_advisering
- Verweij, F. en Doorn, E.C. van (2008). *Ontwikkeling en leren. Psychiatrie op school*. Assen: Van Gorcum.
- Visser, C. en Butter, R. (2006). *Wat maakt coaching en advisering effectief?* Verkregen op 27 november 2009, van <http://artikelencoertvisser.blogspot.com>
- Vliek, L., Weide, G. & Schutte, K. (2007). *Theoretische onderbouwing en effectiviteit van de Kanjertraining*. Almere: Onderzoekscentrum van het instituut voor Kanjertrainingen. Verkregen op 4 november 2009, van www.kanjertraining.nl
- Vorst, H.C.M. (2007). *Gebruikershandleiding School Attitude Questionnaire – Internet SAQI*. Amsterdam: Uitgever Libbe Mulder.
- Vorst, H.C.M. (2008). *SAQI*. Amsterdam: Lezing Sectie schoolpsychologen NIP. Verkregen op 10 oktober 2009, van www.psynip.nl
- Weide, J. *Handleiding Kanjertraining Voortgezet Onderwijs*. Almere: Instituut voor kanjertrainingen b.v.

11. Bijlagen.

Bijlage 1.

Analyse van de gegevens van de klassen.

LWOO - beschikkingen per locatie.

De experimentele groep bestaat uit de leerlingen van de vijf brugklassen van de locatie Streekweg. In deze vijf brugklassen, elk van ongeveer 16 leerlingen, zitten 80 leerlingen. Van deze leerlingen kwamen 71 leerlingen in aanmerking voor een lwoo-beschikking en 1 leerling voor een pro-beschikking. Van de brugklasleerlingen van de locatie Streekweg heeft 88% een beschikking. Van de acht leerlingen zonder een beschikking is voor zes leerlingen een zorgbudget van het Samenwerkingsverband Voorgezet Onderwijs Nijmegen aangevraagd.

De controle groep bestaat uit de leerlingen van de twee brugklassen van de locatie Nijmegen West. In deze twee brugklassen zitten 42 leerlingen. In een brugklas zitten 26 leerlingen en in de andere klas 16 leerlingen. Van de controle groep kwamen 27 leerlingen in aanmerking voor een lwoo-beschikking. Van de leerlingen van de locatie Nijmegen West heeft 64% een beschikking. Voor een leerling zonder een beschikking uit de klas van 16 leerlingen is een zorgbudget van het Samenwerkingsverband Voorgezet Onderwijs Nijmegen aangevraagd. De andere leerling zonder lwoo-beschikking in klas 7 heeft een Leerling Gebonden Financiering, LGF. Deze LGF wordt ingezet als een lwoo-beschikking.

Tabel 1. Aantal leerlingen met een lwoo - beschikking per klas.

Klas	1	2	3	4	5	6	7
leerlingen	16	15	17	15	17	26	16
lwoo	16*	15	16	12	13	13	14
zorgbudget				3	3		1
regulier			1		1	13	1 lgf

* Een leerling met een pro-beschikking. Leerlingen = aantal leerlingen per klas. LWOO = aantal leerlingen met een lwoo - beschikking in de klas. Zorgbudget = aantal leerlingen, waar een zorgbudget voor aangevraagd is. Regulier = het aantal leerlingen, dat niet voor een lwoo-beschikking of een zorgbudget in aanmerking komt.

Het gemiddeld cognitieve niveau van de verschillende klassen.

Doordat er een screening naar de capaciteiten en de leerachterstanden bij elke nieuwe brugklasser na de aanmelding of in het begin van de brugklas

plaatsvindt, kan er een vergelijking worden gemaakt tussen het gemiddelde niveau van de IQ's, de gemiddelde scores op de CITO-Eindtoets en de gemiddelde leerachterstanden per klas. Per klas is het gemiddelde berekend van het IQ, de score van de CITO - Eindtoets en de leerachterstand bij het begrijpend lezen.

Tabel 2. Het gemiddelde cognitieve niveau per klas.

leerlingen	M/V	— IQ	— CITOeind	Lln.cito/ tot. klas	— la - begr.
101 - 116	9/7	82,88	518,78	9/16	0,36
201 - 215	7/8	84,60	518,10	10/15	0,37
301 - 317	8/9	87,52	523,00	15/17	0,34
401 - 415	8/7	94,70	524,21	14/15	0,32
501 - 517	11/6	96,05	526,50	14/17	0,36
601 - 626	8/18	86,38	529,54	24/26	0,24
701 - 716	9/7	92,80	525,29	14/16	0,35

Leerlingen = leerlingnummers uit een klas. M/V = het aantal leerlingen van het vrouwelijke en mannelijke geslacht. IQ = het gemiddelde IQ van de leerlingen uit de klas. Lln.cito/tot. klas = het aantal leerlingen dat de CITO – Eindtoets heeft gemaakt ten opzichte van het totaal aantal leerlingen uit de klas. La – begr. = de gemiddelde leerachterstand bij het begrijpend lezen bij de leerlingen uit de klas.

Uit deze gemiddelden blijkt dat de klassen 1 en 2 het gemiddeld laagste IQ hebben. De klassen 3 en 6 hebben gemiddeld een lager IQ dan de klassen 4, 5 en 7, maximaal 9 punten. Bij de CITO – Eindtoetsscore liggen de gemiddelde scores van de klassen 1 en 2 minimaal 5 punten lager dan bij de andere klassen. Veel basisscholen laten vaak zeer zwakke leerlingen de CITO – Eindtoets niet maken, omdat deze te moeilijk zou zijn voor deze leerlingen. In tabel 2. is te zien, dat in de klassen met de leerlingen met de gemiddeld lagere CITO – Eindtoetsscores ook veel leerlingen zitten, die de CITO – Eindtoets niet hebben gemaakt. Dit zijn leerlingen, die vaak een lagere score op de CITO – Eindtoets zouden hebben behaald of uit het speciaal basis-onderwijs komen.

De leerlingen uit de klas 6 hebben ten opzichte van de leerlingen uit de andere klassen een beduidende kleinere leerachterstand 0,24, dit is 14.4 maanden leerachterstand, bij het begrijpend lezen. Bij alle andere klassen liggen de gemiddelde leerachterstanden niet ver uit elkaar, maximaal gemiddelde la is 0,37, dit is 22.2 maanden leerachterstand, en de minimaal gemiddelde leerachterstand is 0,32, 19.2 maanden leerachterstand.

De basisscholen van herkomst.

De twee locaties van het Mondial College liggen op 4500 meter van elkaar. De leerlingen komen daardoor maar gedeeltelijk van dezelfde scholen. De leerlingen van de locatie Streekweg komen van 31 basisscholen. De leerlingen van de locatie Nijmegen West komen van 21 basisscholen. Basisscholen kunnen verschillen in de aandacht, die zij geven aan een programma gericht op sociaal-emotionele ontwikkeling. Er zijn bijvoorbeeld basisscholen die een sociale vaardigheidstraining geven. Verder verschillen de basisscholen in de aanpak van het externaliserend gedrag. Het is daarom belangrijk, dat de groep basisscholen waar de leerlingen vandaan komen naar de brugklassen van de locatie Streekweg en de locatie Nijmegen West met elkaar in hoge mate overeenkomen.

Er zijn op beide locaties leerlingen, locatie Streekweg 49 leerlingen en de locatie Nijmegen West 27 leerlingen, die van 12 dezelfde basisscholen komen.

Tabel 3. Herkomst van de brugklasleerlingen naar basisschool.

Aantal ingestroomde leerlingen van een basisschool per locatie.

bs	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
s w	1	5	2	6	8	1	3	3	4	13	2	1	0	0	2	4	4	4	3	2
n w	6	2	1	1	3	5	1	4	1	1	1	1	4	3	0	0	0	0	0	0

bs = basisschool, sw = locatie Streekweg, nw = locatie Nijmegen West.

Van 12 basisscholen komt er 1 leerling naar de locatie Streekweg. Dit zijn basisscholen, die geen leerlingen toeleveren aan de locatie Nijmegen West.

Van 7 basisscholen komt er 1 leerling naar de locatie Nijmegen West, die geen leerlingen toeleveren aan de locatie Streekweg.

Op de locatie Streekweg komen 49 leerlingen van basisscholen, die ook aan de locatie Nijmegen West toeleveren. Dit is 61% van de leerlingen van deze locatie. Op de locatie Nijmegen West komen 27 leerlingen van basisscholen, die ook aan de locatie Streekweg toeleveren. Dit is 64% van de leerlingen van de locatie.

Meer dan 60% van het totaal aantal leerlingen van beide locaties komt van dezelfde toeleverende basisscholen.

De verhouding meisjes/jongens in een klas.

In tabel 2. is te zien dat de verhouding meisjes/ jongens in de klassen 1, 2, 3, 4 en 7 evenredig is. In klas 5 zitten meer mannen dan vrouwen. In klas 6 zitten veel meer vrouwen dan mannen, 10.

Afbakening van de experimentele en de controle groep.

De groep brugklasleerlingen van de locatie Streekweg is niet in zijn totaliteit in te zetten als experimentele groep ten opzichte van de controle groep de leerlingen van de locatie Nijmegen West.

De klassen 3, 4 en 5 zijn in meerdere opzichten meer gelijk aan de klassen 6 en 7, dan de klassen 1 en 2 gelijk zijn aan de klassen 6 en 7. Het percentage leerlingen met een Iwoo-beschikking ligt dicht bij elkaar 84% en 64%. De gemiddelde IQ's van de leerlingen van de klassen 3, 4 en 5, range 87,52 tot 96,05, liggen grotendeels in de dezelfde range als de gemiddelde IQ's van de leerlingen uit de klassen 6 en 7, range 86,38 tot 92,80. De gemiddelde leerachterstanden bij het begrijpend lezen voor de klassen 1, 2, 3, 4, 5 en 7 liggen dicht bij elkaar, range 0,32 tot 0,37. De gemiddelde leerachterstand bij het begrijpend lezen van klas 6 vormt een uitzondering, deze is 24,73. Een mogelijke verklaring voor dit verschil kan de veel grotere groep vrouwelijke leerlingen zijn in deze klas.

Niet alle klassen uit de experimentele groep hebben voldoende overeenkomsten met de controle groep. De leerlingen uit de klassen 3, 4 en 5 komen voor 60% van dezelfde basisscholen, zij hebben slechts 20% meer Iwoo – beschikkingen. De andere klassen hebben een redelijk evenwichtige verdeling meisjes en jongens.

De leerlingen uit klassen 6 en 7 zijn voldoende gelijk om als controle groep te dienen voor de experimentele groep, de leerlingen uit de klassen 3, 4 en 5. De leerlingen uit de klassen 1 en 2 hebben een beduidend gemiddeld lager cognitief niveau dan de leerlingen uit de andere klassen. Met de data verkregen bij de klassen 1 en 2 zal onderzoek worden gedaan naar de effectiviteit van de geïntegreerde sociale vaardigheidstraining, waarbij een van de

variabelen het cognitieve niveau is. De data verkregen bij de klassen 1 en 2 zullen worden geanalyseerd in vergelijking met de data verkregen bij de klassen 3, 4 en 5.

Bijlage 2.

De SchoolVragenLijst, de SVL.

De SchoolVragenLijst (Vorst, 1990 en 2008) heeft tot doel van 9-16 jarige leerlingen opvattingen en houdingen te inventariseren, die van belang zijn voor het onderwijs-leerproces op school. De inhoud van de SchoolVragenLijst is zodanig gekozen dat de uitslag inzicht kan geven in drie groepen houdingen: 1. De werkhouding of motivationele houding ten opzichte van het schoolwerk. 2. Het welbevinden of de sociaal-emotionele houding ten opzichte van het schoolleven. 3. Het zelfvertrouwen, het zelfconcept of de houding ten opzichte van eigen mogelijkheden.

Er wordt van uitgegaan dat deze houdingen van invloed zijn op de schoolprestaties. Het opsporen van leerlingen met onvoldoende positieve houdingen is van belang om de leerling zodanig te kunnen begeleiden, dat problemen kunnen worden voorkomen. De houdingen van een leerling hebben een duurzame invloed op het gedrag van de leerling.

De SchoolVragenLijst kan gebruikt worden als evaluatie-instrument, als signaleringsinstrument en als adviseringsinstrument. De uitslag van de SchoolVragenLijst is in principe een inventarisatie van houdingen en opvattingen en geen diagnose. De Vragenlijst is gebaseerd op zelfbeschrijvingen van leerlingen.

De SVL is in twee papier en potlood versies uitgevoerd. De versie voor het basisonderwijs groep 6, 7 en 8. En de versie voor het voortgezet onderwijs van IBO tot en met VWO. Er is ook een digitale vorm van de SVL de SAQI (Vorst, 2007 & 2008). De normen van beide tests zijn gebaseerd op normeringonderzoek van de papier en potloodversie (Vorst, 1990). De beoordeling van de SVL door de Cotaan stamt uit 1990.

Van beide papieren versies is een afnameboekje met daarin twee vormen een A-vorm en een B-vorm. De verkorte vormen A of B zijn afzonderlijk af te nemen voor evaluatie of signalering. Voor individuele advisering wordt geadviseerd de volledige lijst de A- en B-vorm af te nemen. Elke vorm bestaat uit 80 stellingen. De totale vragenlijst bestaat uit 160 stellingen. De 160 stellingen behoren bij 10 basisschalen. De leerling moet de opvattingen verwoord in de stellingen vergelijken met zijn eigen opvattingen. De basisschalen zijn: Leer-taakGerichtheid, Concentratie in de Klas, HuiswerkAttitude, Plezier op School,

Sociaal Aanvaardvoelen, Relatie met Leerkrachten, UitdrukkingsVaardigheid, Zelfvertrouwen bij Proefwerken, Sociale Vaardigheid en Sociale Wenselijkheid.

De SchoolVragenLijst kan klassikaal of individueel worden afgenomen. De afname van een vorm A of B duurt ongeveer 30 minuten. De afname van de A- en B-vorm duurt ongeveer 50 minuten.

Bij de afname wordt de algemene instructie, die voor in het boekje staat samen met de leerlingen gelezen. De leerlingen geven de antwoorden op het doordruk antwoordblad. De ruwe somscores of schaalscores kunnen worden berekend door eerst op het doordrukblad de schuine rijen op te tellen. En daarna de schuine rijen, die samen een basisschaal vormen, op te tellen. De schaalscores kunnen door middel van gebruik van de normtabellen uit de handleiding worden omgezet in normscores de stanines. Met deze stanines wordt de somscore van een individuele leerling vergeleken met de scores van een vergelijkbare normgroep. De stanines worden ook wel de genormeerde schaalwaarden of de uitslag van de SVL genoemd. Steeds vormen drie basisschalen de grondslag voor een groep houdingen. De houding Werkhouding omvat de basisschalen LeertaakGerichtheid, Concentratie in de Klas en HuiswerkAttitude. De houding Welbevinden omvat de basisschalen Plezier op School, Sociaal Aanvaardvoelen en Relatie met Leerkrachten. En de houding Zelfconcept omvat de basisschalen UitdrukkingsVaardigheid, Zelfvertrouwen bij Proefwerken en Sociale Vaardigheid.

De COTAN-beoordeling is van 1990. Deze COTAN-beoordeling gaat over de A- en B-vorm van de SchoolVragenLijst. Hierbij volgen de beoordelingen per onderwerp : uitgangspunt bij de testconstructie – voldoende, kwaliteit van het testmateriaal – goed, kwaliteit van de handleiding – goed, normen – goed, betrouwbaarheid – voldoende, begripsvaliditeit – goed en criteriumvaliditeit – n.v.t.

De Cotan beoordeelt het gebruik voor advisering van de A- en de B-vorm afzonderlijk als onvoldoende betrouwbaar. In dit onderzoek wordt de SVL niet voor individueel gebruik afgenomen, maar voor de bepaling van gemiddelden van klassen.

Bijlage 3.

Vragenlijst voor de mentoren en ondersteuners over de kwaliteit en de effectiviteit van de programma's.

Vragenlijst over de kwaliteit en effectiviteit van het programma van de kennismakingsmiddag, de introductie, de mentorlessen, waarin geïntegreerd een sova-training uitgevoerd schooljaar 2009-2010.

Afgenomen door : Directie secretaresse.

Instructie afname.

De vragen worden mondeling afgenomen. Zowel de vraag als de antwoordmogelijkheden worden voorgelezen. Er wordt geen toelichting gevraagd aan de ondervraagden. Mochten zij zelf iets toelichten, dan kan dit bij toelichting vermeld worden. Er is per vraag maar een antwoord mogelijk. Aankruisen of invullen wat van toepassing is.

Datum afname :

1. De activiteiten uit de programma's nodigen de leerlingen voldoende uit tot bezig zijn met sociale vaardigheden.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Kennismakingsmiddag.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Introductie.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Mentorlessen/Sova.				
Toelichting:				
2. De thema's passen binnen:	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Kennismakingsmiddag.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Introductie.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Mentorlessen/Sova.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
3. De doelen van de programma's zijn passend.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Kennismakingsmiddag.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Introductie.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd

- Mentorlessen/Sova.	zelden	soms	vaak	altijd vrijwel altijd
Toelichting:				
4. De lesdoelen worden behaald.				
- Kennismakingsmiddag.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Introductie.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Mentorlessen/Sova.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
5. Het programma sluit aan bij de verwachtingen.				
- Kennismakingsmiddag.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Introductie.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Mentorlessen/Sova.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
6. De thema's, lesdoelen zijn gebruikt tijdens andere lessen.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
7. Er is effect zichtbaar van de aangeboden programma's tijdens de andere lessen.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
8. De sociale vaardigheden zijn tijdens de thema's vergroot:				
- Kennismaking	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Complimenten maken	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Contact leggen	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Samenwerken	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd

- Leiding geven	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Iets moeilijks zeggen/ontvangen	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
- Opkomen voor jezelf	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
9. Hebben de leerlingen meer zicht gekregen over de functie, inhoud van sociale vaardigheden?	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
10. Zijn er nog verdere opmerkingen of tips?				

Vragenlijst over de coaching, ondersteuning van de mentoren bij het uitvoeren van de programma's voor de mentoren en ondersteuners .

Vragenlijst ondersteuning van de mentoren, ondersteuners bij het programma van de kennismakingsmiddag, de introductie, de mentorlessen, waarin geïntegreerd een sova-training uitgevoerd schooljaar 2009-2010.

Afgenomen door : Directie secretaresse..

Instructie afname.

De vragen worden mondeling afgenomen. Zowel de vraag als de antwoordmogelijkheden worden voorgelezen. Er wordt geen toelichting gevraagd aan de ondervraagden. Mochten zij zelf iets toelichten, dan kan dit bij toelichting vermeld worden. Er is per vraag maar een antwoord mogelijk. Aankruisen of invullen wat van toepassing is.

Datum afname :

Stelling:	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
1. Bij de ondersteuning heeft de nadruk gelegen op wat goed gaat.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
2. Feedback is gegeven op wat de mentor doet.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
3. De nadruk van de ondersteuning ligt op de uitvoering.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
4. De inbreng van de ondersteuner sluit aan.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
5. Tijdens de besprekingen is er ruimte voor de mentor voor eigen inbreng.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
6. De mentor heeft geleerd van de	zelden	soms	vaak	vrijwel

ondersteuner.				altijd
Toelichting:				
7. De mentor heeft de programma's voor de bijeenkomsten voorbereid.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
8. De ondersteuner heeft de programma's voor de bijeenkomsten voorbereid.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
9. De voorbespreking van het programma voldeed.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
10. Het programma op papier maakte het mogelijk het programma goed uit te voeren.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
11. In de nabespreking kon de mentor zijn opmerkingen kwijt aan de ondersteuner.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
12. Er vindt evaluatie plaats, die leidt tot aanpassing van het programma.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
13. De samenwerking tussen de mentor en de ondersteuner was prettig.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
14. De samenwerking tussen de mentor en de ondersteuner was nuttig.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				

15. De mentor heeft ruimte gekregen voor het flexibel omgaan met het programma.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
16. Het doel van de ondersteuning is voor de mentor duidelijk.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
17. De mentor is tevreden over de ondersteuning.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
18. Ondersteuning heeft tijdens de programma's voordelen.	zelden	soms	vaak	vrijwel altijd
Toelichting:				
19. Is deze vorm van ondersteuning bij de programma's kennismakingsmiddag, introductie en sova-training voor het komend schooljaar wenselijk?	Ja		nee	
Toelichting:				
20. Zijn er nog verdere opmerkingen of tips?				

Bijlage 4.

De programma's van de controlegroep.

De controlegroep bestaat uit twee brugklassen, klas 6 en 7, van het Mondial College locatie Nijmegen West. Op deze locatie wordt een tweedaags kamp gebruikt als introductie. In de mentorlessen wordt de methode Tumult gebruikt. Van beide programma's wordt hieronder een korte beschrijving gegeven.

Het programma van het kamp:

Het programma van het kamp is samengesteld door de mentor van klas 700.

Alle voorbereidingen zijn ook door deze mentor uitgevoerd. Het kamp is begeleid door de twee mentoren, een klassenassistent en twee lio's.

Het doel van het kamp is met elkaar kennismaken.

Woensdag 9 september 2009.

- 9.30 uur vertrek met de fiets vanaf school.
- 11.00 uur aankomst in Berg en Dal, Everbosch.
- Aansluitend kennismakingsspel.
- Lunch.
- Middagactiviteit: wandeling door het bos en excursie naar het Afrikamuseum. De klassen zijn in meerdere groepen verdeeld. Elke groep doet beide activiteiten.
- Diner.
- Avondprogramma film en vrij programma.

Donderdag 10 september.

- 9.00 uur ontbijt en ochtendgym.
- Zeskamp.
- Lunch.
- Middagactiviteit: gezelschapsspelletjes, zwemmen of vrij programma.
- 15.30 uur. Op de fiets naar school terug.

De methode voor de mentorlessen.

In de mentorlessen wordt de methode Tumult (Berg en Wendel, 2009) gebruikt.

De methode Tumult bestaat uit dossiers, gedrukt lesmateriaal per thema, en uit digitale pakketten. Van de dossiers worden op de locatie Nijmegen West in de brugklas het thema Keuzevaardigheden, Studievaardigheden en Sociaal emotionele vaardigheden gebruikt. In de eerste periode van het schooljaar is voornamelijk gewerkt in de dossiers Keuzevaardigheden en Studievaardigheden.

Als werkvormen worden gebruikt het werken in de dossier-boekjes en de onderwerpen in de klas bespreken. Er wordt niet gewerkt met het digitale pakket.

Bijlage 5. De resultaten effect per klas.

Tabel 11. De stanines van elke brugklasser op de SVL-schalen geordend per klas. 1.

Overzicht SVL stanines brugklasleerlingen 2009-2010 Mondial College Streekweg en Nijmegen West
Klassen Margreet Versteeg en Sannie Bekkers

Schalen SVL Stanines, Klas 1.															
PS		SA		RL		UV		SV		SW					
Loc	Il.	Cod	G	geb.	es	acti	clto	nio	pro	lwoor/	na	verschill	na	verschill	
site	Klas			datum	b										
sw	1	101	v	31-03-97	b	k1	522	83	lwood	6	2	4	6	3	3
sw	1	102	m	1-02-97	b	l		n75	lwood	6	2	4	6	3	3
sw	1	103	v	25-04-96	b	l		508	pro	5	6	2	7	4	1
sw	1	104	m	8-01-97	b	l		515	lwood	5	6	2	7	4	1
sw	1	105	m	16-02-96	b	l		n92	lwood	5	6	2	7	4	1
sw	1	106	m	26-10-96	b	l		516	82	lwood	7	3	4	6	3
sw	1	107	m	8-09-96	b	l		524	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	108	v	9-05-96	b	l		nw80	lwood	5	6	2	7	4	1
sw	1	109	m	10-09-96	b	l		n83	lwood	8	6	2	8	4	2
sw	1	110	v	22-03-97	b	k1	520	87	lwood	5	6	2	7	4	1
sw	1	111	v	9-11-96	b	k1	523	83	lwood	5	6	2	7	4	1
sw	1	112	v	27-04-96	b	l		n80	lwood	2	4	1	3	2	1
sw	1	113	v	24-06-96	b	l		525	81	lwood	6	2	4	6	3
sw	1	114	m	32-06-96	b	l		n82	lwood	6	2	4	6	3	2
sw	1	115	m	29-07-96	k	l		515	77	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	116	m	8-08-96	b	l		n84	lwood	7	4	3	5	5	4
sw	1	117	m	29-07-96	k	l		515	81	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	118	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	119	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	120	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	121	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	122	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	123	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	124	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	125	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	126	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	127	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	128	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	129	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	130	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	131	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	132	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	133	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	134	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	135	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	136	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	137	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	138	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	139	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	140	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	141	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	142	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	143	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	144	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	145	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	146	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	147	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	148	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	149	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	150	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	151	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	152	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	153	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	154	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	155	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	156	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	157	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	158	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	159	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	160	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	161	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	162	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	163	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	164	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	165	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	166	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	167	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	168	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	169	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	170	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	171	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	172	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	173	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	174	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	175	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	176	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	177	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	178	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	179	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	180	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	181	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	182	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	183	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	184	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	185	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	186	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	187	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	188	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	189	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	190	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	191	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	192	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	193	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	194	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	195	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	196	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	197	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	198	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	199	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	200	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	201	m	29-07-96	k	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	202	m	8-08-96	b	l		515	83	lwood	6	4	5	6	3
sw	1	203	m	29-07-96	k										

Tabel 11. De stanines van elke brugklasser op de SVL-schalen geordend per klas. Vervolg. 2.

Overzicht SVL stanines brugklasleerlingen 2009-2010 Mondial College Streekweg en Nijmegen West
Klassen Margreet Versteeg en Sanne Bekkers

[illegible]

Schalen SVL Stammes-Klas 4.																			
Loc	Il.	cod	geb.	advl	SA			RL			UV			SV			SW		
					nr	versch.	nr	vor	versch.	nr	vor	versch.	nr	vor	versch.	nr	vor	versch.	
atlant	4	401	16-02-97	bo	cto	rio	pro												
sw			520	104	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			521	104	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			522	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			523	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			524	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			525	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			526	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			527	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			528	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			529	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			530	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			531	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			532	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			533	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			534	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			535	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			536	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			537	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			538	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			539	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			540	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			541	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			542	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			543	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			544	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			545	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			546	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			547	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			548	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			549	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			550	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			551	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			552	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			553	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			554	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			555	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			556	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			557	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			558	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			559	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			560	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			561	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			562	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			563	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			564	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			565	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			566	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			567	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			568	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			569	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			570	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			571	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			572	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			573	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			574	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			575	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			576	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			577	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			578	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			579	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			580	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			581	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			582	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			583	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			584	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			585	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			586	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			587	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			588	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			589	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			590	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			591	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			592	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			593	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			594	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			595	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			596	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			597	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			598	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			599	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			600	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			601	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			602	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			603	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			604	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			605	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			606	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			607	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			608	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			609	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			610	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			611	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			612	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			613	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			614	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			615	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			616	61	inoo	4	3	1	2	3	2	3	2	3	2	3	2	3	2
sw			617	61	inoo</														

Tabel 11. De stanines van elke brugklasser op de SVL-schalen geordend per klas. Vervolg. 3.

Overzicht SVL starlines brugklasleerlingen 2009-2010 Mondriaan College Sreekweg en Nijmegen West
Klassen Marreel Versteeg en Sanne Bekkers

Schleichen SVL Stannies, Klas 5.														Schleichen SVL Stannies, Klas 6.													
PS		SA		RL		UV		SV		SW		PS		SA		RL		UV		SV		SW					
oc	il.	geb.	adv.	cto	nib	pro	hwo	vor	versch	na	vor	versch	na	vor	versch	na	vor	versch	na	vor	versch	na	vor	versch			
1	501 m	28-07-97 k4	529	nib	pro	6	7	-1	6	4	4	6	6	2	4	6	6	2	4	6	-2	8	5	3	2		
2	502 m	27-03-96 nk	531	102	hwo	5	1	4	2	4	5	2	2	0	1	1	6	5	1	1	0	1	1	2			
3	503 m	24-05-97 k	524	84	hwo	4	3	1	5	3	2	4	5	-1	6	5	1	6	5	1	6	5	1	2			
4	504 m	4-02-97 k1	518	wss	hwo	4	2	2	7	6	2	6	4	2	6	7	0	7	1	4	0	5	6	7			
5	505 v	24-06-97 k	529	w97		5	3	2	7	3	2	6	3	2	6	7	5	4	1	0	1	6	7	2			
6	507 v	24-05-96 k1	nt003	hwo	4	3	1	6	3	4	3	3	4	-1	6	7	1	8	6	2	6	2	9	4			
7	508 m	25-02-97 k1	nt003	hwo	4	3	1	2	7	4	3	3	4	-1	6	7	1	8	6	2	6	2	9	4			
8	509 m	5-09-97 k1	531	1	84	hwo	5	4	4	6	8	6	2	4	6	8	6	2	4	6	5	0	6	5			
9	510 m	11-08-97 k	528	94	hwo	5	4	4	6	8	6	2	4	6	8	6	2	4	6	5	0	6	5	3			
10	512 m	14-01-97 k	530	105	3	2	1	6	2	4	6	2	4	6	2	4	6	2	4	6	3	5	1	6			
11	513 m	13-02-97 k1	523	89	hwo	3	4	1	-3	4	-1	6	3	5	5	0	6	5	0	6	3	5	1	0			
12	514 m	31-08-97 k	518	82	hwo	7	5	2	5	4	1	8	6	2	6	9	0	3	2	1	9	5	1	0			
13	515 v	20-2-96 k1	529	101	hwo	4	2	7	3	4	4	3	1	4	3	1	7	0	8	5	4	2	4				
14	516 v	21-03-96 k1	517	104	hwo	8	2	6	9	4	4	3	1	4	3	1	7	0	8	5	4	2	4				
15	517 v	18-03-97 k2	w81	hwo	5	3	2	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4	3	4			
16	518 m	18-03-97 k2	std.	135	1:61	1:91	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1:85	1:15	2:00	1:81	1:91	2:68	1:97	2:34	1:81	1:91	2:34			
17	519 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
18	520 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
19	521 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
20	522 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
21	523 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
22	524 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
23	525 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
24	526 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
25	527 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
26	528 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
27	529 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
28	530 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
29	531 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
30	532 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
31	533 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
32	534 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
33	535 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
34	536 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
35	537 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
36	538 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
37	539 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
38	540 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
39	541 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
40	542 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
41	543 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
42	544 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
43	545 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
44	546 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
45	547 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
46	548 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
47	549 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
48	550 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
49	551 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
50	552 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
51	553 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
52	554 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
53	555 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
54	556 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
55	557 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
56	558 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
57	559 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
58	560 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
59	561 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
60	562 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
61	563 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
62	564 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
63	565 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
64	566 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
65	567 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
66	568 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
67	569 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
68	570 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
69	571 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														
70	572 m	18-03-97 k2	std.	80	1:42	1:53	0:67	1:42	1:11	1:36	1:56	2:00	1														

Tabel 11. De stanines van elke brugklasser op de SVL-schalen geordend per klas. Vervolg. 4.

Overzicht SVL stanines brugklasseringen 2009-2010 Mordia College Streekweg en Nijmegen West
Klassen Margreet Versteeg en Samme Bekkers

Schalen SVL Stanines Klas 7									
Loc	il.	cod	adv	geb.	es	adv	nlc	pro	lwool
alle	Klas	G	datum	bo	nlc	adv	nlc	pro	lwool
nw	7	701	v	2-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	702	m	23-05-97	gt	525	91	lwo	4
nw	7	703	m	24-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	704	m	25-12-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	705	v	19-05-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	706	v	12-07-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	708	m	30-04-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	709	v	25-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	711	v	3-01-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	712	m	10-01-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	713	m	9-04-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	714	m	8-04-96	tl	525	91	lwo	4
nw	7	715	m	8-04-96	tl	525	91	lwo	4
nw	7	716	m	20-05-97	tl	524	99	lwo	4
nw	7	718	m	20-05-97	tl	524	99	lwo	4
som									
gem.									
Schalen SVL Standaarddeviaties Stanines Klassen. Totaaloverzicht.									
Loc	il.	cod	adv	geb.	es	adv	nlc	pro	lwool
alle	Klas	G	datum	bo	nlc	adv	nlc	pro	lwool
nw	7	701	v	2-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	702	m	23-05-97	gt	525	91	lwo	4
nw	7	703	m	24-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	704	m	25-12-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	705	v	19-05-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	706	v	12-07-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	708	m	30-04-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	709	v	25-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	711	v	3-01-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	712	m	10-01-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	713	m	9-04-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	714	m	8-04-96	tl	525	91	lwo	4
nw	7	715	m	8-04-96	tl	525	91	lwo	4
nw	7	716	m	20-05-97	tl	524	99	lwo	4
nw	7	718	m	20-05-97	tl	524	99	lwo	4
som									
gem.									
Schalen SVL Gemiddelden Stanines Klassen. Totaaloverzicht.									
Loc	il.	cod	adv	geb.	es	adv	nlc	pro	lwool
alle	Klas	G	datum	bo	nlc	adv	nlc	pro	lwool
nw	7	701	v	2-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	702	m	23-05-97	gt	525	91	lwo	4
nw	7	703	m	24-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	704	m	25-12-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	705	v	19-05-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	706	v	12-07-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	708	m	30-04-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	709	v	25-10-95	tl	525	91	lwo	4
nw	7	711	v	3-01-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	712	m	10-01-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	713	m	9-04-97	tl	525	91	lwo	4
nw	7	714	m	8-04-96	tl	525	91	lwo	4
nw	7	715	m	8-04-96	tl	525	91	lwo	4
nw	7	716	m	20-05-97	tl	524	99	lwo	4
nw	7	718	m	20-05-97	tl	524	99	lwo	4
som									
gem.									

Tabel 12. De somscores van elke brugklasser op de SVL- schalen
geordend per klas. 1.

Overzicht SVL somscores brugklasseringen 2009-2010 Noordal College, streebweg en Nijmegen West
Klassen Margreet Versteeg en Sanne Bekkers

Schalen SVL Somscores, Klas 1.																				Schalen SVL Somscores, Klas 2.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
Loc alle Klasse	IL cod	advl geb. es delum bo	cto	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	nlo pro	PS				SA RL				LV SV				SW																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																								
																				verschil	voor	na	verschil	voor	na	verschil	voor	na	verschil	voor	na	verschil	voor	na	verschil	voor	na	verschil	voor	na	verschil	voor	na	verschil	voor	na	verschil	voor	na																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							
sw	1	101 v	31-05-97	bkl	522	83	woos	23	16	7	23	17	6	21	18	3	21	20	1	21	21	0	11	15	-4	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3

Schälen SVL Sonntages, Klas 3														Schälen SVL Sonntages, Klas 4																											
PS							SA RL							UV/SV							PS							SA RL							UV/SV						
loc	cod	loc	cod	geb	es	isv	noo	pro	noo	pro	noo	pro	noo	loc	cod	loc	cod	geb	es	isv	noo	pro	noo	pro	noo	loc	cod	loc	cod	geb	es	isv	noo	pro	noo	pro	noo				
Klas	Klas	Klas	Klas	G	dum	bo	no	pro	noo	pro	noo	pro	noo	Klas	Klas	Klas	Klas	G	dum	bo	no	pro	noo	pro	noo	Klas	Klas	Klas	Klas	G	dum	bo	no	pro	noo	pro	noo				
3	301 v	3	301 v	15-07-96	bk	524	89	woos	22	23	-1	16	21	5	23	22	1	16	21	5	23	22	1	14	16	-2	13	11	2	14	21	-7	13	11	2	14	21	-7			
3	302 m	3	302 m	9-06-96	k	515	77	woos	23	18	-6	24	22	2	20	23	-3	21	18	-3	21	20	1	20	19	-1	20	19	1	20	19	1	20	19	1	20	19	-1			
3	303 m	3	303 m	9-06-96	k	521	90	woos	23	23	0	23	22	1	21	22	-1	19	16	-3	22	19	3	22	19	3	22	19	3	22	19	3	22	19	3	22	19	-3			
3	304 v	3	304 v	24-04-96	kl	529	94	woos	15	16	-1	16	20	-4	16	16	0	15	18	-3	18	18	-2	16	19	-3	16	19	-3	16	19	-3	16	19	-3	16	19	-3			
3	305 v	3	305 v	15-08-96	b1	528	88	woos	17	17	0	23	18	5	20	17	3	23	19	4	16	16	0	18	21	-3	16	16	0	18	21	-3	16	16	0	18	21	-3			
3	306 m	3	306 m	3-05-97	k	526	88	woos	20	19	1	18	18	0	16	17	-1	19	19	1	23	16	7	11	21	-2	16	16	7	11	21	-2	16	16	7	11	21	-2			
3	307 m	3	307 m	14-11-96	b	522	89	woos	18	22	-4	23	23	0	21	22	-1	22	21	-1	22	21	1	22	21	1	22	21	1	22	21	1	22	21	1	22	21	-1			
3	308 v	3	308 v	25-01-97	bk	523	85	woos	23	4	3	23	20	0	22	19	-3	24	20	4	22	21	0	22	21	0	22	21	0	22	21	0	22	21	0	22	21	0			
3	309 v	3	309 v	5-06-97	bk	525	85	woos	13	15	-2	18	17	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8	16	19	-4			
3	310 v	3	310 v	27-07-96	b1	513	93	woos	21	16	6	23	21	2	18	17	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8			
3	311 v	3	311 v	22-07-97	kl	526	95	woos	22	16	6	23	21	2	18	17	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8	16	19	1	14	22	-8			
3	312 m	3	312 m	15-07-96	kl	526	95	woos	17	15	2	17	16	1	19	22	-3	20	19	4	16	20	-2	21	17	4	16	20	-2	21	17	4	16	20	-2	21	17	4			
3	313 m	3	313 m	15-07-96	kl	526	95	woos	17	15	2	17	16	1	19	22	-3	20	19	4	16	20	-2	21	17	4	16	20	-2	21	17	4	16	20	-2	21	17	4			
3	314 v	3	314 v	15-10-96	kl	529	88	woos	19	20	-1	24	22	2	18	16	2	23	18	5	23	19	4	12	12	0	12	12	0	12	12	0	12	12	0	12	12	0			
3	315 v	3	315 v	15-05-97	kl	529	88	woos	21	21	0	23	21	2	20	19	1	21	18	3	24	22	2	20	22	2	20	22	2	20	22	2	20	22	2	20	22	2			
3	316 m	3	316 m	25-04-97	kl	520	98	woos	24	20	4	23	22	1	20	20	0	16	18	0	22	20	2	10	10	0	10	10	0	10	10	0	10	10	0	10	10	0			
3	317 m	3	317 m	11-05-97	kl	529	87	woos	20	23	-3	23	22	4	20	19	1	17	17	0	21	23	-2	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0			
sum	3,15	2,89	2,78	2,83	1,84	2,47	2,37	2,31	2,01	3,24	2,03	3,24	3,14	3,07	2,36	4,32	3,57	2,91																							
sum	341	329	12	357	348	19	331	328	3	335	316	19	338	322	16	263	295	-32																							
gum	20,10	19,35	0,71	21,59	20,47	1,12	19,47	19,29	0,18	19,71	18,59	1,12	19,88	18,94	0,94	15,47	17,35	-1,88																							

Schälen SVL Sonntages, Klas 4														Schälen SVL Sonntages, Klas 5																											
PS							SA RL							UV/SV							PS							SA RL							UV/SV						
loc	cod	loc	cod	geb	es	isv	noo	pro	noo	pro	noo	pro	noo	loc	cod	loc	cod	geb	es	isv	noo	pro	noo	pro	noo	loc	cod	loc	cod	geb	es	isv	noo	pro	noo	pro	noo				
Klas	Klas	Klas	Klas	G	dum	bo	no	pro	noo	pro	noo	pro	noo	Klas	Klas	Klas	Klas	G	dum	bo	no	pro	noo	pro	noo	Klas	Klas	Klas	Klas	G	dum	bo	no	pro	noo	pro	noo				
4	401 m	4	401 m	15-02-97	kl	530	104	woos	20	20	0	21	18	5	24	22	0	21	18	5	24	22	0	20	11	9	21	14	7	16	15	1	14	7	16	15	1				
4	402 m	4	402 m	1-11-96	b	522	87	woos	22	23	-1	23	22	1	23	22	0	21	24	-3	24	24	0	17	21	-4	17	21	-4	17	21	-4	17	21	-4	17	21	-4			
4	403 v	4	403 v	4-12-96	k	522	91	woos	19	24	-5	22	19	3	16	20	-4	23	20	3	21	16	5	10	14	-4	10	14	-4	10	14	-4	10	14	-4	10	14	-4			
4	404 v	4	404 v	24-11-96	kl	530	102	woos	22	24	-2	20	22	-2	24	22	-4	20	21	-1	21	22	-1	21	22	-1	21	22	-1	21	22	-1	21	22	-1	21	22	-1			
4	405 v	4	405 v	15-05-96	bk	522	87	woos	23	21	-1	24	22	2	23	23	0	23	20	3	23	20	3	16	20	-2	16	20	-2	16	20	-2	16	20	-2	16	20	-2			
4	406 v	4	406 v	15-05-97	kl	529	98	woos	24	20	4	23	22	1	20	19	1	17	17	0	21	23	-2	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0			
4	407 v	4	407 v	15-05-96	kl	529	98	woos	24	20	4	23	22	1	20	19	1	17	17	0	21	23	-2	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0			
4	408 v	4	408 v	27-07-97	kl	529	98	woos	24	20	4	23	22	1	20	19	1	17	17	0	21	23	-2	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0			
4	409 v	4	409 v	15-05-96	kl	529	98	woos	24	20	4	23	22	1	20	19	1	17	17	0	21	23	-2	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0			
4	410 v	4	410 v	27-07-97	kl	529	98	woos	24	20	4	23	22	1	20	19	1	17	17	0	21	23	-2	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0	18	17	0			
4	411 m	4	411 m	5-03-96	kl	517	103	woos	18	20	-2	23	22	1	18	23	-5	22	23	-1	18	23	-5	22	23	-1	18	23	-5	22	23	-1	18	23	-5	22	23	-1			
4	412 m	4	412 m	14-05-96	bk	525	102	woos	16	13	3	12	16	4	19	17	2	23	18	5	21	16	5	16	12	-4	16	12	-4	16	12	-4	16	12	-4	16	12	-4			
4	413 m	4	413 m	14-05-96	kl	525	102	woos	16	13	3	12	16	4	19	17	2	23	18	5	21	16	5	16	12	-4	16	12	-4	16	12	-4	16	12	-4	16	12	-4			
4	414 m	4	414 m	7-05-96	k	527	93	woos	22	20	2	24	21	3	23	24	-1	17	15	2	19	12	7	13	17	-4	13	17	-4	13	17	-4	13	17	-4	13	17	-4			
4	415 m	4	415 m	7-05-96	kl	527	94	woos	21	22	-1	18	18	0	24	21	3	15	11	4	19	16	3	19	16	3	19	16	3	19	16	3	19	16	3	19	16	3			
sum	2,65	2,90	2,85	3,26	2,43	3,09	2,65	2,70	3,44	3,74	5,07	3,34	2,97	4,04	2,61	2,92	3,02	3,15																							
sum	300	315	310	319	314	304	10	319	312	7	295	263	32	298	252	46	232	263	-31																						
gum	20,00	21,00	-1,00	20,93	20,27	0,67	21,27	20,80	0,47	19,67	17,53	2,13	19,87	16,80	3,07	15,47	17,53	-2,07																							

Overzicht SVL somscores brugklasleerlingen 2009-2010 Mondriaan College Streeklweg en Nijmegen West
Klassen Margreet Versteeg en Sanne Bekkers

Schalen SVL Somscores. Klas 6.[illegible]

Tabel 13. De stanines van elke brugklasser op de SVL-schalen geordend per onderzoeksgroep. 1.

Overzicht SVL starnines brugkasteelingen 2009-2010 Mondiaal College Streekweg en Nijmegen West

Experimentele en controle groepen. Sanne Bekkers en Margreet Versteeg

Schalen SVL Starnines. Experimentele groep laag niveau.																
PS		ISA		IRL		IUV		SV		SW						
Locatie	Il. cod	geb. datum	advl	hwool	na	verschill	na	verschill	na	verschill	na	verschill				
SW	1101 v	31-03-97	bik	522	83	hwool	6	2	4	6	3	5	4	1	7	6
SW	1102 m	1-02-97	b	1	n76	hwool	8	6	2	5	6	-1	5	6	-1	7
SW	1103 v	25-04-96	b	508	s81	pro	5	3	2	7	4	3	5	0	5	3
SW	1104 m	9-01-97	b	516	790	hwool	7	6	1	4	3	1	4	7	-3	3
SW	1105 m	16-02-96	b		n96	hwool	5	5	0	4	4	0	7	6	1	3
SW	1106 m	28-10-96	b	516	82	hwool	7	3	4	8	3	5	8	3	5	7
SW	1107 m	10-09-96	b	524	83	hwool	6	4	2	5	2	5	2	3	7	6
SW	1108 v	9-05-96	b		n80	hwool	5	5	0	7	5	2	5	3	2	8
SW	1109 m	10-09-96	b		n83	hwool	8	6	2	8	4	4	8	5	3	8
SW	1110 v	22-03-97	bik	520	87	hwool	5	5	0	7	4	3	6	-3	3	2
SW	1111 v	9-11-96	kt	523	83	hwool	5	2	3	4	3	1	5	3	2	5
SW	1112 v	27-04-96	b		n80	hwool	2	2	0	1	4	-3	2	2	0	5
SW	1113 v	3-06-96	b	525	87	hwool	5	4	1	4	3	1	5	3	2	7
SW	1114 m	24-02-96	k	515	n82	hwool	6	2	4	8	2	6	8	4	4	6
SW	1115 m	29-07-96	k	515	77	hwool	6	4	2	8	2	6	8	4	4	3
SW	1116 m	8-08-96	b		n84	hwool	7	4	3	5	5	0	6	4	2	5
SW	2102 v	9-12-96	b	515	85	hwool	5	4	1	6	4	2	5	3	2	6
SW	2103 m	21-03-96	bik	520	85	hwool	4	5	-1	4	4	0	8	4	4	7
SW	2104 v	6-01-97	k		87	hwool	3	6	-3	4	4	0	6	5	1	3
SW	2105 v	7-11-96	b		n79	hwool	6	5	1	5	4	1	6	6	0	6
SW	2106 m	18-11-96	b	509	84	hwool	5	4	1	7	4	3	6	5	1	7
SW	2107 m	23-12-96	k		n74	hwool	4	4	0	5	3	2	5	3	2	2
SW	2108 v	8-08-96	k	515	74	hwool	5	2	3	7	3	4	6	4	2	7
SW	2109 m	15-12-95	b	515	w80	hwool	7	4	3	4	5	-1	8	4	4	9
SW	2110 v	12-04-96	bik	522	86	hwool	4	4	0	4	4	0	6	4	2	2
SW	2111 v	30-11-96	b		85	hwool	4	4	0	3	3	0	5	4	1	5
SW	2112 v	7-03-97	bik	519	87	hwool	7	3	4	5	3	2	7	3	4	7
SW	2113 m	16-07-96	k	520	87	hwool	4	1	3	7	3	4	8	4	4	3
SW	2114 m	24-11-95	t	522	92	hwool	6	6	0	7	5	2	4	2	2	7
SW	2115 v	22-08-96	b	516	85	hwool	7	5	2	5	0	5	6	-1	9	6
SW					std.	1.43	1.41	1.70	1.74	0.94	2.12	1.58	1.33	2.01	2.06	2.02
					som	164	120	44	164	112	52	174	124	50	169	145
					gem.	5.47	4.00	1.47	5.47	3.73	1.73	5.80	4.13	1.67	5.63	4.93
															0.80	5.67
															5.00	0.67
															5.20	5.97
															0.77	-0.77
			</													

Tabel 13. De stanines van elke brugklasser op de SVL-schalen geordend per onderzoeksgroep. Vervolg. 2.

Overzicht SVL stanines brugklasleringen 2009-2010 Mondriaan College Straatweg en Nijmegen West
Experimentele en controle groepen. Samme Bekkers en Margreet Versteeg

Schalen SVL Stanines. Experimentele groep hoog niveau.																					
PS			SA			RL			UV			SV			SW						
Loc	Il.	cod	geb.	adv.	nlo.	lwo.	na	verschill	na	verschill	na	verschill	na	verschill	na	verschill	na	verschill	na	verschill	
alle	Klasse	G	datum	bo	cto	pro		voor		voor		voor		voor		voor		voor		voor	
sw	3	301	v	19-07-96	b/k	524	89	lwo	5	6	-1	3	4	-1	7	6	1	4	0	2	5
sw	3	302	m	9-08-96	k	515	77	lwo	7	3	4	8	5	3	5	7	2	7	2	6	5
sw	3	303	m	9-06-96	k	521	90	lwo	7	6	1	7	5	1	6	6	0	6	4	2	6
sw	3	304	v	24-04-96	k	529	94	lwo	2	2	0	3	4	-1	3	3	0	4	5	-1	4
sw	3	305	v	16-08-96	b	511	n88	lwo	3	3	0	6	3	5	3	2	8	6	2	4	0
sw	3	306	m	3-05-97	k	526	88	lwo	4	3	1	4	3	1	3	4	-1	6	5	1	7
sw	3	307	m	14-11-96	b	522	88	lwo	3	5	-2	7	4	3	6	6	0	7	7	0	6
sw	3	308	m	25-01-97	b/k	520	85	lwo	7	4	3	7	6	2	6	5	1	6	6	0	3
sw	3	309	v	5-06-97	b/k	523	n88	lwo	2	2	0	6	4	2	3	4	-1	9	6	3	6
sw	3	310	v	27-07-96	b	513	90	lwo	5	3	2	6	5	1	4	3	1	4	7	-3	5
sw	3	311	v	22-07-97	k/t	526	89	lwo	5	2	3	6	4	2	4	4	0	9	8	1	7
sw	3	312	m	6-02-97	k	521	90	lwo	3	1	2	3	2	1	5	6	-1	6	4	2	4
sw	3	313	v	8-02-97	b/k	523	85	lwo	6	6	0	5	4	1	7	5	2	7	5	2	6
sw	3	314	v	16-10-96	k	529	88	lwo	4	4	0	7	5	2	4	3	1	8	5	3	7
sw	3	315	v	6-06-97	t	527	83	lwo	5	4	1	6	4	2	5	0	7	5	2	8	7
sw	3	316	m	26-04-97	k/t	520	89	lwo	8	4	4	7	4	3	5	5	0	5	5	0	6
sw	3	317	m	11-05-97	k/t	529	n87	lwo	4	6	-2	7	5	2	5	5	0	5	5	0	6
sw	4	401	m	16-02-97	k/t	530	104	lwo	4	9	-5	5	2	3	8	6	2	6	2	4	6
sw	4	402	m	1-11-96	b	522	87	lwo	6	6	0	7	5	2	7	7	0	7	9	-2	8
sw	4	403	v	4-12-96	k	522	91	lwo	4	7	-3	5	3	2	3	5	-2	8	6	2	6
sw	4	404	v	24-11-96	k	530	n82	lwo	5	7	-2	4	5	-1	6	8	-2	6	7	-1	6
sw	4	405	v	13-09-96	b/k	522	97	lwo	6	5	1	7	5	2	7	0	8	6	2	7	5
sw	4	406	v	19-04-96	k	527	w80	lwo	5	5	0	3	6	-3	4	5	-1	7	6	1	3
sw	4	407	v	10-08-97	k/t	529	w99	lwo	7	4	3	4	3	1	7	3	4	2	2	0	3
sw	4	408	v	19-12-96	b/k	530	92	lwo	5	6	-1	7	5	2	7	7	0	9	9	0	8
sw	4	409	m	17-09-96	k/t	512	98	lwo	3	3	0	6	4	2	5	4	1	4	3	1	3
sw	4	410	v	27-07-97	b/k	523	w78	lwo	3	6	-3	4	5	-1	4	7	-3	7	8	-1	6
sw	4	411	m	3-03-96	g/t	517	n108	lwo	3	4	-1	7	5	2	8	3	5	5	1	4	5
sw	4	412	m	14-06-96	b/k	525	n66	lwo	2	4	-2	7	5	2	5	6	-1	7	7	0	5
sw	4	413	m	14-10-96	k	525	102	lwo	2	1	1	1	2	-1	5	4	1	8	5	3	6
sw	4	414	m	7-08-96	k	523	93	lwo	6	4	2	8	5	3	7	8	-1	5	4	1	5
sw	4	415	m	7-01-96	k	527	104	lwo	5	5	0	4	3	1	8	6	2	4	2	5	3
sw	5	501	m	28-07-97	k/t	529	105	lwo	6	7	-1	8	4	4	8	6	2	4	6	-2	8
sw	5	502	m	27-03-96	b/k	531	102	lwo	5	1	4	4	2	2	6	4	2	2	2	0	1
sw	5	503	m	24-05-97	k	524	84	lwo	4	3	1	5	3	2	4	5	-1	6	5	1	6
sw	5	504	m	4-02-97	t	518	w93	lwo	4	2	2	7	5	2	6	4	2	8	7	1	7
sw	5	505	v	24-06-97	k	529	w97	lwo	5	3	2	5	3	2	6	3	3	6	6	0	7
sw	5	507	v	24-05-96	t	n100	n100	lwo	4	3	1	6	3	3	8	3	5	7	5	2	6
sw	5	508	m	26-02-97	k	531	n106	lwo	4	1	3	8	4	4	8	3	5	8	7	1	8
sw	5	509	m	5-09-97	k/t	531	94	lwo	5	1	4	7	4	3	4	-1	5	5	0	4	6
sw	5	510	m	11-08-97	k	531	101	lwo	8	4	4	8	4	4	8	6	2	5	5	0	5

[illegible]

Overzicht SVL stanines brugklasleerlingen 2009-2010 Mondiaal College Streekweg en Nijmegen West
Experimentele en controle groepen, Sanne Bekkers en Margreet Versteeg

Een goed begin. Het halve werk?
Margreet Versteeg, studentnummer 2138275 23-03-2010

Tabel 14. De somscores van elke brugklasser op de SVL-schalen
geordend per onderzoeksgroep. 1.

Overzicht SVL somscores brugklasleerlingen 2009-2010 Mondiaal College Streekweg en Nijmegen West
experimentele en controle groepen Margreet Versteeg en Sanna Bekkers

Schalen SVL Somcores Experimentele groep laag niveau																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																															
PS					ISA					RL					UV					SV					SW																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
Loc	Il.	cod	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl	advl

Tabel 14. De somscores van elke brugklasser op de SVL-schalen
geordend per onderzoeksgroep. Vervolg. 2.

Overzicht SVL somscores brugklasleerlingen 2009-2010 Mondiaal College Streekweg en Nijmegen West
experimentele en controle groepen Margreet Versteeg en Sanne Bekkers

Schalen SVL Somscores. Experimentele groep hoog niveau																													
PS					ISA					IRL					UV					SV					SW				
Locatie	Il. code	advies datum bo	advies clito	lwool pro	na	verschill	na			verschill			na			verschill			na			verschill			na				
							voor	na	verschill	voor	na	verschill	voor	na	verschill	voor	na	verschill	voor	na	verschill								
sw	3	301 v	19-07-96	b/k	524	89	lwool	22	23	-1	16	21	-5	23	22	1	14	16	-2	13	11	2	14	21	-7				
sw	3	302 m	9-08-95	k	515	77	lwool	23	18	5	24	22	2	20	23	-3	21	18	3	21	20	1	20	19	1				
sw	3	303 m	9-08-96	k	521	90	lwool	23	23	0	23	22	1	21	22	-1	19	16	3	22	19	3	14	17	-3				
sw	3	304 v	24-04-96	k	529	94	lwool	15	16	-1	16	20	-4	16	16	0	15	18	-3	16	18	-2	16	19	-3				
sw	3	305 v	16-08-96	b	511	n88	lwool	17	17	0	23	18	5	20	17	3	23	19	4	16	16	0	18	21	-3				
sw	3	306 m	3-05-97	k	526	88	lwool	20	19	1	18	18	0	16	17	-1	19	18	1	23	16	7	11	15	-4				
sw	3	307 m	14-11-96	b	522	88	lwool	18	22	-4	23	20	3	21	22	-1	22	21	1	22	21	1	21	21	0				
sw	3	308 m	25-01-97	b/k	520	85	lwool	23	20	3	23	23	0	22	19	3	20	20	0	16	15	1	12	18	-6				
sw	3	309 v	5-06-97	b/k	520	n88	lwool	13	15	-2	23	21	2	15	18	-3	24	20	4	21	21	0	14	18	-4				
sw	3	310 v	27-07-96	b	513	90	lwool	21	18	3	23	22	1	18	17	1	14	22	-8	18	19	-1	10	12	-2				
sw	3	311 v	22-07-97	k/t	528	89	lwool	22	16	6	23	21	2	18	18	0	24	23	1	22	23	-1	10	15	-5				
sw	3	312 m	6-02-97	k	521	90	lwool	17	15	2	17	16	1	19	22	-3	20	16	4	18	20	-2	21	17	4				
sw	3	313 v	8-02-97	b/k	523	85	lwool	23	23	0	22	20	2	23	20	3	21	18	3	20	19	1	22	21	1				
sw	3	314 v	16-10-96	k	529	88	lwool	19	20	-1	24	22	2	18	16	2	23	18	5	23	19	4	12	12	0				
sw	3	315 v	6-06-97	t	527	83	lwool	21	21	0	23	21	2	21	20	1	21	18	3	24	22	2	20	22	-2				
sw	4	403 v	4-12-96	k	522	91	lwool	19	24	-5	22	19	3	16	20	-4	23	20	3	21	16	5	10	14	-4				
sw	4	404 v	24-11-96	k	530	n92	lwool	22	24	-2	20	22	-2	22	24	-2	20	21	-1	21	22	-1	16	21	-5				
sw	4	405 v	13-09-96	b/k	522	97	lwool	23	22	1	24	22	2	23	23	0	23	20	3	22	19	3	16	20	-4				
sw	4	406 v	19-04-96	k	527	w80	lwool	21	22	-1	17	24	-7	18	20	-2	22	20	2	14	10	0	19	17	2				
sw	4	407 v	10-08-97	k/t	529	w99	lwool	24	20	4	20	18	2	23	17	6	11	11	0	14	10	4	19	22	-3				
sw	4	408 v	19-12-96	b/k	530	92	lwool	22	23	-1	24	22	2	23	23	0	24	24	0	24	20	4	19	20	-1				
sw	4	409 m	17-09-96	k/t	512	98	lwool	17	18	-1	22	19	3	19	18	1	15	14	1	17	14	3	11	14	-3				
sw	4	410 v	27-07-97	b/k	523	w78	lwool	17	23	-6	21	22	-1	18	23	-5	22	23	-1	21	19	2	13	19	-6				
sw	4	411 m	3-03-96	g/t	517	n108	lwool	18	20	-2	23	22	1	24	16	8	18	10	8	20	14	6	14	19	-5				
sw	4	412 m	14-06-96	b/k	525	n96	lwool	16	21	-5	23	21	2	20	21	-1	21	21	0	20	22	-2	14	16	-2				
sw	4	413 m	14-10-96	k	525	102	lwool	16	13	3	12	16	-4	19	17	2	23	18	5	21	16	5	16	12	4				
sw	4	414 m	7-08-96	k	523	93	lwool	22	20	2	24	21	3	23	24	-1	17	15	2	19	12	7	13	17	-4				
sw	4	415 m	7-01-96	k	527	104	lwool	21	22	-1	18	18	0	24	21	3	15	11	4	19	16	3	19	16	3				
sw	5	501 m	28-07-97	k/t	529	105	lwool	22	24	-2	24	19	5	24	21	3	15	19	-4	24	19	5	11	11	0				
sw	5	502 m	27-03-96	b/k	531	102	lwool	21	14	7	19	16	3	22	17	5	12	11	1	8	9	-1	16	11	5				
sw	5	503 m	24-05-97	k	524	84	lwool	19	19	0	20	18	2	18	20	-2	20	17	3	22	19	3	8	12	-4				
sw	5	504 m	4-02-97	t	518	w93	lwool	20	17	3	23	21	2	21	18	3	23	21	2	23	22	1	12	18	-6				
sw	5	505 v	24-06-97	k	529	w97	lwool	21	18	3	22	18	4	22	16	6	19	19	0	23	16	7	14	16	-2				
sw	5	507 v	24-05-96	t	510	n100	lwool	19	18	1	23	16	7	24	17	7	21	17	4	19	17	2	22	17	5				
sw	5	508 m	26-02-97	k	531	n105	lwool	20	15	5	24	20	4	24	16	8	23	22	1	24	21	3	22	14	8				
sw	5	509 m	5-08-97	k/t	531	94	lwool	21	15	6	23	19	4	16	17	-1	17	17	0	18	21	-3	18	14	4				
sw	5	510 m	11-08-97	k	531	101	lwool	24	21	3	24	20	4	24	22	2	17	17	0	20	15	5	19	15	4				

sw	5	511 v	11-08-97 t	528	94	lwoo	22	20	2	23	18	5	24	17	7	22	18	6	21	19	2	19	15	4	4			
sw	5	512 m	14-01-97	530	105		17	16	1	22	16	6	21	15	6	10	12	-2	23	18	5	8	8	0	0			
sw	5	513 m	13-02-97 kt	523	89	lwoo	18	20	-2	11	20	-4	22	16	6	18	19	0	22	21	1	14	17	-3	3			
sw	5	514 m	31-08-97 k	518	82	lwoo	23	22	1	21	20	1	24	22	2	19	18	0	16	14	2	16	14	2	2			
sw	5	515 v	20-12-96 t	529	101	lwoo	19	20	-1	24	19	5	18	17	1	21	22	-1	24	23	3	12	16	-4	1			
sw	5	516 m	21-09-96 t	517	104	lwoo	24	17	7	24	20	4	24	17	7	24	23	1	24	14	10	12	13	-1	1			
sw	5	517 v	18-03-97 k/g	w81	lwoo	21	18	3	24	18	6	17	17	0	21	17	4	22	15	7	18	20	-2	2				
				std.	672	2,95	3,09	2,80	2,10	2,96	2,73	2,65	3,29	3,58	3,57	3,02	3,42	3,59	2,95	3,89	3,46	3,55						
				sdm.	972	938	34	1037	950	87	995	925	70	932	866	66	969	855	114	736	789	-53						
				gem.	20,30	19,54	0,71	21,60	19,79	1,81	20,70	19,20	1,46	19,40	18,00	1,38	20,19	17,81	2,38	15,30	16,44	-1,10						
Schalen SVL Somcores. Controle groep.																												
PS																												
Loc	li.	cod	geb	adv	clto	nlo	pro	lwoo/	ISA				RL				UV				SV				SW			
atie	Klasse	G	datum	bo					Versch	g	Versch	g	Versch	g	Versch	g	Versch	g	Versch	g	Versch	g	Versch	g	Versch			
6 601 m	8	601 m	8-12-96 t	529	w85	pro	24	22	2	24	21	3	22	20	2	24	19	5	23	23	0	20	17	3	Versch			
6 602 v	20	10-95 kt	527	90	lwoo	20	21	-1	24	21	3	21	18	3	15	20	-5	21	22	-1	16	21	-5	2	Versch			
6 603 v	31-07-96 t	528	98	lwoo	19	22	-3	22	24	-2	20	24	-4	24	22	2	23	24	-1	19	21	-2	1	2	Versch			
6 604 m	10-12-96 t	524	76	lwoo	21	22	-1	24	23	1	21	19	2	19	22	-3	24	23	1	10	16	-6	1	2	Versch			
6 605 m	18-02-97 lh	530	90	lwoo	19	16	3	24	17	7	24	18	6	15	15	0	22	17	5	18	18	0	1	2	Versch			
6 606 v	15-10-96 t	532	106	lwoo	23	24	-1	24	21	3	20	19	1	19	20	-1	21	17	4	16	16	0	1	2	Versch			
6 607 m	19-01-97 kt	529	99		21	21	0	11	19	-8	21	19	2	12	17	-5	22	22	0	17	15	2	2	2	Versch			
6 608 v	14-06-97 t	w85			21	21	0	24	17	7	21	18	3	11	9	2	18	18	0	19	19	0	1	2	Versch			
6 609 v	4-05-97 t	529	85	lwoo	21	22	-1	22	20	2	21	20	1	22	22	0	23	24	-1	18	20	-2	1	2	Versch			
6 610 v	18-07-96 gt	529	98		22	24	-2	23	20	3	24	21	3	24	18	6	20	19	1									

[illegible]

Bijlage 7.

De resultaten van de vragenlijsten over de kwaliteit en de effectiviteit van de programma's.

Tabel 15. Gegevens van de vragenlijst over de kwaliteit en effectiviteit van de programma's van de mentoren.

Vraag:	Antwoorden: Waarde antwoord:	Zelden, waarde 1.	Soms, waarde 2.	Vaak, waarde 3.	Vrijwel altijd, waarde 4	Totaal waarde min.5, max. 20
1. De activiteiten uit de programma's nodigen de leerlingen uit tot bezig zijn met sociale vaardigheden.	Kennismaking smiddag.		1	4		14
	Introductie.			2	3	18
	Mentorlessen.			3	2	17
2. De thema's passen binnen:	Kennismaking smiddag		1	1	3	17
	Introductie			1	4	17
	Mentorlessen				5	20
3. De doelen van de programma's zijn passend..	Kennismaking smiddag		1	1	3	17
	Introductie			1	4	19
	Mentorlessen			1	4	19
4. De lesdoelen worden behaald..	Kennismaking smiddag	1	1	2	1	13
	Introductie			4	1	16
	Mentorlessen		1	2	2	12
5. Het programma sluit aan bij de verwachtingen.	Kennismaking smiddag	1		4		13
	Introductie			2	3	18
	Mentorlessen		1		4	18
6. De thema's, lesdoelen zijn gebruikt tijdens andere lessen.		1		4		13
7. Er is effect zichtbaar van de aangeboden programma's tijdens de andere lessen.		1	3	1		10
8. De sociale vaardigheden zijn tijdens de thema's vergroot:	Kennismaking.			3	2	17
	Complimenten .		2	2	1	14
	Contact leggen.			2	2	14*
	Samenwerken .			2	2	14*
	Leiding geven.		3	1		9*
	Moeilijks zeggen.		3	1		9*
	Opkomen voor jezelf.		2	2		10*
9. Hebben de leerlingen meer zicht gekregen over de functie, inhoud van sociale vaardigheden?			1	4		14*
10. Opmerkingen.	Vervolg lj.1. Twee mensen werken. Volgend jaar opnieuw. Training spreiden. Per les prog. Vaststellen. Kennismaking tips ipv prog. Leerlingen vonden sova-lessen interessant en leuk. Leuke onderdelen					

*door 4 mentoren beantwoord.

Tabel 16. Gegevens van de vragenlijst over de kwaliteit en de effectiviteit van de programma's van de ondersteuners.

Vraag:	Antwoorden: Waarde antwoord:	Zelden, waarde 1.	Soms, waarde 2.	Vaak, waarde 3.	Vrijwel altijd, waarde 4	Totaal waarde Min.2,max. 8
1. De activiteiten uit de programma's nodigen de leerlingen uit tot bezig zijn met sociale vaardigheden.	Kennismaking smiddag.		1		1	6
	Introductie.			1	1	7
	Mentorlessen.			2		6
2. De thema's passen binnen:	Kennismaking smiddag		1		1	6
	Introductie			1	1	7
	Mentorlessen			1	1	7
3. De doelen van de programma's zijn passend..	Kennismaking smiddag		1		1	6
	Introductie			1	1	7
	Mentorlessen				2	8
4. De lesdoelen worden behaald..	Kennismaking smiddag		1	1		5
	Introductie		1	1		5
	Mentorlessen			2		6
5. Het programma sluit aan bij de verwachtingen.	Kennismaking smiddag		1	1		5
	Introductie		1		1	6
	Mentorlessen			1	1	7
6. De thema's, lesdoelen zijn gebruikt tijdens andere lessen.						n.v.t.
7. Er is effect zichtbaar van de aangeboden programma's tijdens de andere lessen.						n.v.t.
8. De sociale vaardigheden zijn tijdens de thema's vergroot:	Kennismaking.		1	1		5
	Complimenten .		1	1		5
	Contact leggen.		1	1		5
	Samenwerken .				2	8
	Leiding geven.	1			1	5
	Moeilijks zeggen.	1	1			3
	Opkomen voor jezelf.		1	1		5
9. Hebben de leerlingen meer zicht gekregen over de functie, inhoud van sociale vaardigheden?			1	1		5
10. Opmerkingen.						

Bijlage 8.

De resultaten van de vragenlijsten over de ondersteuning.

Tabel 17. Gegevens van de vragenlijst over de ondersteuning van mentoren van de mentoren.

Stelling:	Zelden, Waarde 1.	Soms , Waarde 2.	Vaak, Waarde 3.	Vrijwel altijd, Waarde 4.	Totaal waarde. Min. 5, max.20
1. Bij de ondersteuning heeft de nadruk gelegen op wat goed gaat.			2	3	18
2. Feedback is gegeven op wat de mentor doet.	1	2	1	1	12
3. Nadruk van de ondersteuning ligt op de uitvoering.		1	3	1	15
4. De inbreng ondersteuner sluit aan.				5	20
5. Tijdens de besprekingen is er ruimte voor de mentor voor eigen inbreng.				5	20
6. Mentor heeft geleerd van de ondersteuner.		1	3	1	15
7. De mentor heeft de programma's voor de bijeenkomsten voorbereid.			4	1	13
8. De ondersteuner heeft de programma's voor de bijeenkomsten voorbereid.			3	2	17
9. De voorbespreking van het programma voldeed.				5	20
10. Het programma op papier maakte het mogelijk het goed uit te voeren.		1	3	1	15
11. In de nabespreking kon de mentor zijn opmerkingen kwijt aan de ondersteuner.			1	4	19
12. Er vindt evaluatie plaats, die leidt tot aanpassing van het programma.	1	1	1	1	10**
13. De samenwerking tussen de mentor en de ondersteuner was prettig.				5	20
14. De samenwerking tussen de mentor en de ondersteuner was nuttig.			2	3	18
15. De mentor heeft ruimte gekregen voor flexibel omgaan met het programma.		1		4	18
16. Het doel van de ondersteuning is voor de mentor duidelijk.				5	20
17. De mentor is tevreden over de ondersteuning.				5	20
Stelling:	Zelden,	Soms ,	Vaak,	Vrijwel altijd,	Totaal

	Waarde 1.	Waarde 2.	Waarde 3.	Waarde 4.	waarde. Min. 5, max.20
18. Ondersteuning heeft tijdens het programma voordelen.				5	20
19. Deze vorm van ondersteuning is volgend jaar wenselijk.	Ja 4**		Nee 0		
20. Opmerkingen.	- Heel positief. Flexibel mee om te gaan. Ruimte voor bijstelling. Ondersteuner heeft tijd genomen. - Keuzemogelijkheden per les. Duidelijke doelomschrijving per les voor mentor. Kennismakingsspelletjes laat. Wat is al gedaan? Doorlopen van het programma was te belangrijk.				

** Alleen voor de SOVA-training. Vier antwoorden in plaats van vijf.

Tabel 18. Gegevens van de vragenlijst over de ondersteuning van de mentor van de ondersteuners.

Stelling:	Zelden, Waarde 1.	Soms , Waarde 2.	Vaak, Waarde 3.	Vrijwel altijd, Waarde 4.	Totaal waarde. Min. 5, max.20
1. Bij de ondersteuning heeft de nadruk gelegen op wat goed gaat.			5		15
2. Feedback is gegeven op wat de mentor doet.		1	4		14
3. Nadruk van de ondersteuning ligt op de uitvoering.			2	3	15
4. De inbreng ondersteuner sluit aan.			5		15
5. Tijdens de besprekingen is er ruimte voor de mentor voor eigen inbreng.				5	20
6. Mentor heeft geleerd van de ondersteuner.		4	1		11
7. De mentor heeft de programma's voor de bijeenkomsten voorbereid.	1	1	2	1	13
8. De ondersteuner heeft de programma's voor de bijeenkomsten voorbereid.				5	20
9. De voorbespreking van het programma voldeed.		3	2		12
10. Het programma op papier maakte het mogelijk het goed uit te voeren.		1	4		14
11. In de nabespreking kon de mentor zijn opmerkingen kwijt aan de ondersteuner.			1	4	17

Stelling:	Zelden, Waarde 1.	Soms , Waarde 2.	Vaak, Waarde 3.	Vrijwel altijd, Waarde 4.	Totaal waarde. Min. 5, max.20
12. Er vindt evaluatie plaats, die leidt tot aanpassing van het programma.			5		15
13. De samenwerking tussen de mentor en de ondersteuner was prettig.			1	4	19
14. De samenwerking tussen de mentor en de ondersteuner was nuttig.			5		15
15. De mentor heeft ruimte gekregen voor flexibel omgaan met het programma.			1	4	19
16. Het doel van de ondersteuning is voor de mentor duidelijk.		1	2	2	16
17. De mentor is tevreden over de ondersteuning.		2	2	1	14
18. Ondersteuning heeft tijdens het programma voordelen.			1	4	19
19. Deze vorm van ondersteuning is volgend jaar wenselijk.	Ja 5		Nee 0		
20. Opmerkingen.					

Bijlage 9.

Verslag van de verkenning: Een goed begin.

Een goed begin.

Verslag van een verkenning naar de kennis en de ideeën van bovenbouw docenten en teamleiders van het Mondial College, locatie Streekweg over de kennismakingsmiddag, de introductie en de (geïntegreerde) SOVA-training voor leerlingen van de brugklas.

Wijchen, 25 mei 2009.

Margreet Versteeg, studentnummer 2138275.

Opleiding Zorgcoördinator Fontys Hogeschool OSO.

Module Leer- en onderzoekslijn ZC10.

Inhoudsopgave:

1. Samenvatting.
2. Inleiding.
3. Algemeen idee.
4. De verkenning, de theoretische achtergrond.
5. De uitvoering van de verkenning.
  - a. De vragenlijst.
  - b. De groep ondervraagden.
  - c. De afname van de vragenlijst.
  - d. De analyse van de ruwe data.
6. De resultaten van de verkenning.
7. Conclusies vanuit de verkenning en verder onderzoek.
8. Evaluatie van en conclusies uit het verkennend proces.
9. Literatuurvermelding.
10. Bijlagen.

Bijlage 1. Het onderzoek.

- a. De vragenlijst.
- b. Kenmerken van de ondervraagde docenten.
- c. De introductie op de vragenlijst.

Bijlage 2. De schriftelijke weergave van de gesprekken.

Bijlage 3. De schematische weergave van de gesprekken.

1. Samenvatting.

In de bovenbouw van de locatie Streekweg van het Mondial College zijn veel leerlingen, die niet de competenties en vaardigheden bezitten, die noodzakelijk zijn in de beroepspraktijk en voor het zelfstandig studeren in de bovenbouw. Onderzoek bevestigt, dat de leerlingen uit bepaalde wijken competenties en vaardigheden missen, doordat hun sociale omgeving geen mogelijkheden heeft geboden om deze te ontwikkelen. Hoewel bovenbouw docenten en teamleiders aangeven, dat het onderbouw personeel niet werkt aan competenties en vaardigheden, die noodzakelijk zijn in de bovenbouw, hebben zij geen kennis van de onderbouwprogramma's. Het bovenbouw personeel geeft aan, dat zij in de kennismakingsmiddag, de introductie en de geïntegreerde SOVA-training, op de eerste plaats vergroting van de sociale vaardigheden belangrijk vindt. Het geven van informatie over school vinden zij vooral belangrijk tijdens de kennismakingsmiddag en de introductie.

De uitkomsten van deze verkenning zullen gebruikt worden in een verder onderzoek naar de integratie van een SOVA-training in het programma van de kennismaking, de introductie en mentorlessen.

1. Inleiding.

De gezegdes: “ Een goed begin is het halve werk” en “ De eerste klap is een daalder waard” zijn het uitgangspunt van deze verkenning en het actieonderzoek, dat gaat plaats vinden in het tweede studiejaar.

Na een uitgebreide toelatingsprocedure, waarbij informatie wordt verzameld vanuit het basisonderwijs, de ouders en eventuele andere betrokken instanties, gaan de nieuwe leerlingen van groep 8 in het voortgezet onderwijs van start met een kennismakingsmiddag op de eerste woensdagmiddag in juni en introductiedagen aan het begin van hun eerste schooljaar in het voortgezet onderwijs. Tot nu toe hebben deze kennismakingsmiddag en de introductiedagen als doel gezellig bij elkaar zijn en elkaar leren kennen.

Het Intern Zorgteam verzorgt in het eerste leerjaar een sociale vaardigheidstraining voor leerlingen, die de mentor aanmeldt vanwege problemen op sociaal-emotioneel gebied. Onder een sociale vaardigheidstraining wordt verstaan: Het door oefening stelselmatig

ontwikkelen van gedrag, dat betrekking heeft op de menselijke samenleving. En voor de leerling: Hoe leer ik goed omgaan met mijzelf en anderen, (Prinsen, Spaling, Terpstra,1999). Er worden leerlingen aangemeld met sociaal teruggetrokken gedrag en anti-sociaal gedrag, (Lieshout & Haselager, 1995) . In de loop van de tijd is gebruik gemaakt van verschillende trainingen, Op eigen benen (Bastiaansen, 1996 & 1997), Sociale vaardigheidstraining (Prinsen, 1999), Omgaan met anderen, opkomen voor jezelf (Verreijken & Vos, 1991). De leerlingen maken weinig gebruik van de training. De leerlingen vinden dat zij het niet nodig hebben of zij geven aan dat zij “niet gek” zijn. Zijn de leerlingen, die meedoen aan de training, in staat om op de training geleerde vaardigheden ook toe te passen in andere situaties? Deze transfer blijkt zeer moeilijk te zijn. Door de geringe deelname van leerlingen, de moeilijkheid van de transfer van de geleerde vaardigheden naar de dagelijkse schoolsituatie en het niet bekend zijn van mentoren en docenten met de inhoud van de sociale vaardigheidstraining, waardoor herhaling en inslijping niet plaatsvinden, is het rendement van deze training laag.

De bovenbouwdocenten geven in kernteamvergaderingen aan, dat er in de onderbouw niet gewerkt wordt aan vaardigheden en competenties, die noodzakelijk zijn in de beroepspraktijk en voor het zelfstandig studeren in de bovenbouw. De vaardigheden, die zij onder andere bedoelen, zijn: goed omgaan met elkaar en de docent, zelfstandigheid, verantwoordelijkheid nemen voor hun werk, goede omgangsvormen, de regels kennen en naleven, verantwoordelijkheid nemen voor het materiaal, samenwerken. Veel van deze vaardigheden worden getraind in een sociale vaardigheidstraining.

Weten de bovenbouw docenten en teamleiders aan welke vaardigheden in de onderbouw wordt gewerkt? Welke vaardigheden moeten volgens bovenbouw docenten al in de eerste periode van het brugjaar aan de orde komen? Welke werkdoelen moeten er in de eerste periode gesteld worden?

Doel van deze verkenning is informatie te krijgen over, ten eerste wat de docenten en teamleiders bovenbouw weten van de huidige kennismaking, introductie en SOVA-training voor brugklassers.

Ten tweede welke werkdoelen opgesteld, aan welke competenties gewerkt, welke informatie gegeven en welke activiteiten gebruikt zouden moeten

worden tijdens de kennismakingsmiddag, de introductiedagen en de geïntegreerde SOVA-training.

De docenten en teamleiders bovenbouw vinden deze werkdoelen, competenties, informatie en activiteiten van belang, omdat zij essentieel zijn voor de leerling om het bovenbouw programma te kunnen volgen.

De resultaten van deze verkenning zullen gebruikt worden om het programma bij te stellen van de kennismakingsmiddag en de introductiedagen en een actieonderzoek uit te voeren, waarbij een SOVA-training wordt geïntegreerd in de kennismakingsmiddag, de introductie en de mentorlessen.

2. Het algemeen idee.

In het basisonderwijs hebben leerlingen vaak 8 jaar lang in dezelfde groep onderwijs gevolgd. De groep heeft een vaste structuur, waar iedere leerling zijn rol in heeft.

In het voortgezet onderwijs moet deze groepsvorming elk jaar plaatsvinden. Leerlingen komen elk jaar in een anders samengestelde klas. En in de bovenbouw van een opleiding zitten de leerlingen vaak bij elk vak in een andere samenstelling in de klas. Hierdoor worden hogere eisen gesteld aan de sociale vaardigheden van de leerling.

In de bovenbouw van het VMBO maakt de beroepshouding onderdeel uit van het programma van de beroepsrichting. Deze beroepshouding bestaat voor een groot deel uit vaardigheden op sociaal gebied.

Op de locatie Streekweg van het Mondial College wordt gebruik gemaakt van een programma voor mentorlessen “Leefstijl” (Lions-Quest, 2000). In dit programma wordt in theorie aandacht besteedt aan sociale vaardigheden. Er is een sociale vaardigheidstraining voor een geselecteerde groep brugklassers. Beide programma's worden niet als doorgaande leerlijn gebruikt in alle leerjaren. De programma's staan los van de rest van de lesprogramma's. Het gesignaleerde probleem van de transfer naar andere situaties komt hierdoor voor. Ook het inslijpen van het geleerde gedrag en de herhaling van het leerproces van bepaald gedrag vindt niet plaats. In de bovenbouw is geen programma voor het verbeteren van de beroepshouding.

Door de nieuwe brugklassers een kennismakingsmiddag, een introductie en mentorlessen aan te bieden, waarin een SOVA-training is geïntegreerd, wordt preventief een programma sociale vaardigheden aangeboden. Door het programma aan te bieden in de klassensituatie is het probleem wordt transfer in mindere mate noodzakelijk. Doordat de geïntegreerde SOVA-training in de klassensituatie wordt uitgevoerd, mede door de mentoren, is het programma bekend bij de mentoren en kunnen zij er voor zorgen dat inslijping en herhaling van de oefeningen het aangeleerde gedrag kan consolideren en generaliseren.

Het geïntegreerde programma sociale vaardigheden gaat gelijk aan het begin van de brugklas aangeboden worden, dit zorgt er voor dat de leerling weet wat er van hem verwacht wordt op sociaal gebied. Het ontwikkelen van gedragspatronen, waar het personeel in de bovenbouw tegen aanloopt kan hierdoor misschien vermeden worden.

Uitgangspunt bij deze verkenning is dat door een sociale vaardigheden programma direct aan het begin van de schoolloopbaan aan te bieden, in het primair onderwijs verworven negatieve gedragspatronen doorbroken kunnen worden, positieve sociale gedragspatronen kunnen worden ontwikkeld, de ontwikkeling van negatieve sociale gedragspatronen kan worden tegengegaan. Door de mentor het programma mede te laten uitvoeren, een evaluatie na de eerste cyclus uit te voeren en het programma aan de hand van de evaluatie bij te stellen, het bovenbouw personeel te informeren over het programma en hun mening te vragen over deze cyclus, wordt het geïntegreerde sociale vaardigheden programma bekend bij het totale onderwijzend personeel. De mogelijkheid om positief sociaal gedrag te generaliseren en consolideren is hierdoor aanwezig.

De verwachting is, dat een sociale vaardigheden programma aan het begin van de schoolloopbaan van het voortgezet onderwijs een positieve invloed zal hebben op de gehele schoolloopbaan. Of te wel de eerste klap is een daalder waard.

4. De theoretische achtergrond.

De populatie leerlingen van het Mondial College locatie Streekweg is zodanig van samenstelling, dat de school in aanmerking komt voor een Leer Plus Arrangement (CFI, 2008). Dit wil zeggen, dat de school extra subsidie krijgt op grond van de postcodegebieden, waarin de leerlingen wonen. Binnen deze postcodegebieden wonen personen met een lagere sociaal economische status. Het Sociaal Cultureel Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek hebben deze gebieden aangewezen door middel van het Regionaal Inkomens Onderzoek. De postcodegebieden zijn armoede cumulatieve gebieden. Dit wil zeggen, dat er veel personen wonen, die: van een uitkering leven, geen betaald werk hebben, leven in een een-ouder gezin, gescheiden ouders hebben etc.

In Lieshout (1995) komt naar voren dat kinderen, die al vroeg anti-sociaal gedrag vertonen, in situaties leven, die overeenkomen met de kenmerken van de postcode gebieden: armoede, grote een-oudergezinnen, weinig toezicht op het kind, blootstelling en tolerantie van geweld, machtsconflicten binnen relaties. Conger et al. (1994, in Lieshout, 1995, pag. 36) constateren, dat er bij kinderen met externaliseringsproblemen en bij kinderen met internaliseringsproblemen dezelfde gezinspatronen aanwezig zijn.

Gezinspatronen zoals armoede en stress, die leiden tot echtelijke conflicten, depressie en vijandigheid naar de kinderen toe.

Het anti-sociale gedrag zet zich voort in het voortgezet onderwijs. Waar vaak opnieuw problemen ontstaan bij het aangaan van nieuwe relaties.

Uit het E-MOVO-onderzoek (GGD Nijmegen, 2008) blijkt, dat er bij 23% van de leerlingen van de locatie sprake is van psychische ongezondheid, bij 22% van de leerlingen is er sprake van depressieve gevoelens en bij 8% een ernstige mate van depressieve gevoelens. Van de leerlingen geeft 16% aan, dat zij in de drie maanden voor het onderzoek gepest zijn. Pesten komt vaker voor in klas 2 dan in klas 4. 12% van de leerlingen geeft aan dat zij het thuis niet of helemaal niet leuk hebben. Van de leerlingen woont 24% in een een-oudergezin.

Al deze percentages liggen hoger dan in de regio Nijmegen en in Oost Nederland.

Uit het E-MOVO onderzoek blijkt, dat een grote groep leerlingen de omgevingskenmerken heeft, waardoor psychische en sociaal-emotionele problemen ontstaan.

In de bovenbouw signaleren de docenten en teamleiders de problemen op psychisch en sociaal-emotioneel gebied, die zich tijdens de onderbouw hebben doorontwikkeld. Deze signalering komt overeen met de resultaten van het E-MOVO en het vaststellen van de problematiek, die in de leefomgeving, de postcodegebieden, van de leerlingen voorkomt.

Van belang is om te weten welk gedrag, welke competenties en welke vaardigheden de bovenbouw leerling, door zijn sociale omgeving, niet heeft ontwikkeld en waarvan de bovenbouw docent het belangrijk vindt om dit gedrag aan te leren in de onderbouw, zodat de leerling onder andere het bovenbouw lesprogramma met succes kan volgen. De leerling niet beperkt wordt door psychische en sociaal-emotionele problemen, die zich in de loop van de jaren hebben ontwikkeld. Door middel van deze verkenning wordt een overzicht gemaakt van gedrag, vaardigheden en competenties, waarvan de bovenbouw docenten en teamleiders vinden, dat deze middels een programma worden verworven.

5. De verkenning.

In deze paragraaf wordt beschreven de constructie van de vragenlijst, de samenstelling van de groep ondervraagden, de afname van de vragenlijst, en de verwerking van de ruwe gegevens.

5a. De vragenlijst.

Deze verkenning is een vooronderzoek voor het actieonderzoek van het studiejaar 2009-2010. In deze verkenning moet duidelijk worden welke vaardigheden, competenties en welk gedrag van belang zijn voor de gehele schoolloopbaan van een leerling. De vragenlijst, bijlage 1a, heeft als onderwerp de eerste periode van de schoolloopbaan in het voortgezet onderwijs, de kennismakingsmiddag, de introductie en een (geïntegreerde) SOVA-training. Er wordt gevraagd naar de kennis van bovenbouw docenten en teamleiders over het doel, de informatie die gegeven wordt, de

competenties waar aan gewerkt wordt en de activiteiten die gebruikt worden, bij de huidige kennismaking, introductie en SOVA-training. Daarnaast wordt gevraagd naar de doelen, de informatie, de competenties en de activiteiten, die zij van belang achten bij een toekomstige kennismaking, introductie en geïntegreerde SOVA-training. Eerst wordt de kennis van de huidige programma's vastgesteld. Daarna wordt vastgesteld wat de bovenbouw docenten en teamleiders belangrijk vinden bij een toekomstig programma.

5b. De groep ondervraagden.

Van het onderwijzend personeel zijn 41 personeelsleden werkzaam in de bovenbouw. Een groep van 10 docenten en teamleiders, 25%, is ondervraagd, bijlage 1 tabel 7.

Bij de samenstelling van de groep ondervraagden is uitgegaan van: 1. spreiding over de afdelingen, 2. spreiding over de sectoren, 3. spreiding over het type vak waarin wordt lesgegeven en 4. spreiding in de hoeveelheid tijd, die iemand werkzaam is op de locatie.

Een gelijke verdeling man, vrouw is geen criterium geweest. Het aantal mannen dat in de bovenbouw werkt is 22 en het aantal vrouwen is 19. In de groep ondervraagden is verdeling man/vrouw scheef. Er zijn 3 vrouwen ondervraagd en 7 mannen.

Met alle ondervraagden is mondeling een afspraak gemaakt. Alle personeelsleden, die benaderd zijn, hebben deelgenomen aan het onderzoek.

5c. De afname van de vragenlijst.

Met iedere ondervraagde is een afspraak gemaakt voor drie kwartier tot een uur. De ondervraagden konden zich niet voorbereiden op de vragenlijst. De informatie, die gegeven is bij het afspraak maken, was hiervoor te summier. Na de inleiding gaven dan ook meerdere ondervraagden aan, dat ze zich niet hadden voorbereid. De vragenlijst is afgenomen in een rustige ruimte, het kantoor van de zorgcoördinator. Bij de afname is gebruik gemaakt van digitale opname apparatuur. Vooraf aan de afname van de vragenlijst is gebruik gemaakt van een standaard inleiding, bijlage 1c.

De antwoorden op de vragen zijn tijdens het gesprek ook opgeschreven op een vragenlijst, een handgeschreven protocol. Een ondervraagde kon meerdere antwoorden op een vraag geven.

De afname van de vragenlijst duurde minimaal 45 minuten tot maximaal 1 uur en 30 minuten.

5d. De verwerking van de ruwe gegevens.

Alle gesprekken zijn uitgeschreven, bijlage 2. Per docent of teamleider zijn alle antwoorden in een vragenlijst verwerkt. Gewerkt is aan de hand van het handgeschreven protocol en de digitale opnames van de gesprekken. In bijlage 3 zijn voor alle vragen de antwoorden, die overeenkomen, gegroepeerd. Doordat een ondervraagde bij een vraag meerdere antwoorden kon geven, zijn er veel meer antwoorden, dan er ondervraagden zijn. Vervolgens zijn de antwoorden geclusterd tot categorieën. Deze categorieën zijn verwerkt in tabellen, die gegevens bevatten over de doelen, de informatie, de competenties en de activiteiten, waarbij de antwoordcategorieën zijn uitgezet ten opzichte van de drie programma's, de kennismakingsmiddag, de introductie en de geïntegreerde SOVA-training. Deze tabellen staan in paragraaf 6 De resultaten van de verkenning.

6. De resultaten van de verkenning.

In deze paragraaf worden als eerste de resultaten gepresenteerd van de antwoorden op de vragen, die gaan over de huidige situatie bij de kennismakingsmiddag, de introductie en de SOVA-training, tabel 1.

Vervolgens worden de resultaten gepresenteerd van de vragen, waarbij gevraagd wordt naar de doelen, tabel 2, de vragen, waarbij gevraagd welke informatie er moet worden gegeven, tabel 3, de vragen, waarbij gevraagd wordt aan welke competenties moet worden gewerkt, tabel 4, en de vragen, waarbij gevraagd wordt naar de gewenste activiteiten, tabel 5.

6a. De kennis van de docenten en teamleiders bovenbouw over de huidige kennismakingsmiddag, de huidige introductie en de huidige SOVA-training voor brugklassers.

Uit de antwoorden op de vragen 1 tot en met 12 blijkt dat de kennismakingsmiddag, de introductie en de SOVA-training voor brugklassers onbekend zijn voor de docenten en teamleiders bovenbouw. Een aantal personeelsleden weet dat deze programma's er zijn voor de brugklassers aan het begin van het schooljaar, maar inhoudelijk kunnen zij er niets over

zeggen. Op het moment dat er op de vragen 1, 5 en 9 onbekend is geantwoord zijn de drie vervolgvragen, Wat is er goed?, Welke activiteiten moeten blijven? en Welke activiteiten moeten er uit weg?, niet gesteld. Naar aanleiding van deze vragen zijn nog wel algemene opmerkingen gemaakt over de verschillende onderdelen, bijlage 3.

Tabel 1. De kennis over de huidige kennismakingsmiddag, introductie en SOVA-training.

Antwoord	Kennismaking	Introductie.	Sovatr.
Onbekend	10	10	9
Zegt weinig			1

6b. De doelen.

In de vragen 13, 17 en 21 wordt gevraagd naar het doel, dat de docent of teamleider heeft met de kennismakingsmiddag, de introductie of de geïntegreerde SOVA-training. De antwoorden zijn geclusterd in de categorieën: Informatie geven van school, informatie krijgen van de leerling, sociale vaardigheden vergroten, en verbeteren van de beroepshouding. Binnen de categorieën staan de doelen vermeld. Deze doelen geven aan, dat gedrag, kennis wordt vergroot, ontwikkeld of de kwaliteit ervan verhoogd. De restgroep bestaat uit antwoorden, die wel in een categorie passen, maar die maar een keer voorkomen en zeer specifiek zijn. Voorbeelden hiervan zijn: informatie geven over ELO of een ontruiming doen.

Tabel 2. De doelen van de kennismakingsmiddag, introductie of geïntegreerde SOVA-training.

Doelen	Kennismaking	Introductie	Geïntegreerde SOVA-training
1. Informatie geven aan de leerling:			
1.1. Algemeen.	4	4	1
1.2. Kennismaking gebouw.	4	3	
1.3. Kennis over de regels van school.	4	5	
1.4. Rest	2	2	
1. Totaal	14	14	1

2. Informatie krijgen van de leerling:			
2.1. Wat verwacht de leerling van school.	3		
2.2. Een indruk van de leerling krijgen.	3		
2. Totaal	6		
3. Sociale vaardigheden vergroten:			
3.1. Kennismaken met leeftijdsgenoten.	3	3	
3.2. Kennismaken met personeel.	5	6	
3.3. Omgaan met leeftijdsgenoten.			10
3.4. Thuis of veilig voelen, vertrouwen hebben in.	8	5	1
3.5. Leren omgaan met kritiek.			2
3.6. Iets moeilijks bespreekbaar maken.			3
3.7. Groepsvorming.		1	
3.8. Vergroten weerbaarheid			3
3.9. Rest	1		1
3. Totaal	17	15	20
4. Verbeteren van de beroepshouding.			
4.1. Algemeen		1	
4.2. Verantwoordelijkheid vergroten.		3	
4.3. Omgangsvormen			6
4.4. Leren aanpassen aan de situatie.			2
4.5. Leren omgaan met beperkingen.			3
4.6. Rest	1	5	
4. Totaal	1	9	11

6c. De informatie.

In de vragen 14, 18 en 22 wordt gevraagd naar de informatie, die de docent of teamleider bovenbouw vindt dat gegeven moet worden tijdens de kennismakingsmiddag, de introductie of de geïntegreerde SOVA-training. De antwoorden zijn geclusterd in de categorieën: de vorm waarin de informatie wordt gegeven, de schoolinformatie, de informatie over sociale vaardigheden en de informatie over de beroepshouding.

Binnen de categorieën staat de informatie gegroepeerd op onderwerpen. De restgroep bestaat uit antwoorden, die wel in een categorie passen, maar die maar een keer genoemd worden en zeer specifiek zijn. Een voorbeeld hiervan is: reflectie gebruiken in de categorie De vorm waarin de informatie wordt gegeven.

Tabel 3. De informatie, die de docenten en teamleiders bovenbouw willen geven op de kennismakingsmiddag, op de introductie of in de geïntegreerde SOVA-training.

Informatie	Kennismaking	Introductie	Geïntegreerde SOVA-training
1. De vorm waarin informatie wordt gegeven aan de leerling:			
1.1. Algemeen.			
1.2. Zelf ervaring opdoen.	1		2
1.3. Niet zoveel informatie.	1	1	2
1.4. Rest			1
1. Totaal	2	1	5
2. De informatie over school:			
2.1. Algemene schoolinformatie.	4	15	
2.2. Informatie over het personeel, de mentor.	4	1	
2.3. Informatie over het gebouw.	5	1	
2.4. Informatie over de regels van school.		3	1
2.5. Rest.	2	1	
2. Totaal	15	21	1
3. De informatie over sociale vaardigheden:			
3.1. Hoe ga je met elkaar om.	3	2	
3.2. Informatie over veiligheid, vertrouwen, respect voor elkaar, en	4	1	
3.3. Informatie over opkomen voor jezelf.			3
3.4. Informatie over communicatie.			6
3.5. Rest.	1	2	2
3. Totaal	8	5	11
4. De informatie over de beroepshouding.			
4.1. Algemeen			
4.2. Informatie over omgangsvormen.			3
4.3. Informatie over hoe je jezelf presenteert.			3
4. Totaal			6

6d. De competenties.

In de vragen 15, 19 en 23 wordt gevraagd naar de competenties, waarvan de docent of teamleider bovenbouw vindt dat er aan gewerkt moet worden tijdens de kennismakingsmiddag, de introductie of de geïntegreerde SOVA-training. De antwoorden zijn geclusterd in de categorieën: de vorm waarin aan

de competenties wordt gewerkt, competenties waarbij de informatie over school van belang is, de competenties van sociale vaardigheden en de competenties behorend bij de beroepshouding.

Tabel 4. De competenties, waar aan gewerkt zou moeten worden op de kennismakingsmiddag, op de introductie of in de geïntegreerde SOVA-training.

Competenties	Kennismaking	Introductie	Geïntegreerde SOVA-training
1. De vorm waarin aan de competentie wordt gewerkt.			
1.1. Niet teveel, juist doen.	4		1
1. Totaal	4		1
2. Competenties, waarbij informatie over de school van belang is:			
2.1. Rest.	5		
2. Totaal	5		
3. De competenties van sociale vaardigheden:			
3.1. Omgaan met elkaar, sociale vaardigheden.	4	10	
3.2. Respect voor elkaar tonen.		3	1
3.3. Verbale en non-verbale communicatie.	3	4	6
3.4. Geen kort lontje.		2	
3.5. Rest			6
3. Totaal	7	19	13
4. Competenties behorend bij de beroepshouding.			
4.1. Zelfstandigheid.	2	3	
4.2. Samen werken.		5	2
4.3. Jezelf presenteren.		1	1
4.4. Omgangsvormen naar volwassenen.		4	2
4.5. Verantwoordelijk voor materialen.		2	2
4.6. Opdracht aanvaarden.		1	2
4.7. Rest		2	1
4. Totaal	2	18	10

Binnen de categorieën staan de competenties gegroepeerd op onderwerp. De restgroep bestaat uit antwoorden, die wel in een categorie passen, maar die maar een keer genoemd worden en zeer specifiek zijn. Voorbeelden hiervan zijn: plannen en van elkaars spullen afblijven.

6e. De activiteiten.

In de vragen 16, 20 en 24 wordt gevraagd naar de activiteiten, waar de docent of teamleider bovenbouw van vindt, dat er gebruik van moet worden gemaakt tijdens de kennismakingsmiddag, de introductie of de geïntegreerde SOVA-training. De antwoorden zijn geclusterd in de categorieën: De kwaliteit, waaraan de activiteiten moeten voldoen, concrete activiteiten, de activiteiten met een sociale component en activiteiten gericht op de beroepshouding. Binnen de categorieën staan de competenties gegroepeerd op onderwerp. De restgroep bestaat uit antwoorden, die wel in een categorie passen, maar die maar een keer genoemd worden en zeer specifiek zijn. Voorbeelden hiervan zijn: plannen

Tabel 5. De activiteiten, waar de docent of teamleider bovenbouw van vindt, dat er gebruik van moet worden gemaakt tijdens de kennismakingsmiddag, op de introductie of in de geïntegreerde SOVA-training.

Activiteiten	Kennismaking	Introductie	Geïntegreerde SOVA-training
1. De kwaliteiten, waaraan de activiteit moet voldoen.			
1.1. De activiteit moet de sfeer laten proeven.	3		
1.2. Doe-activiteiten	1	2	4
1.3. Afwisselend inspanning en ontspanning.		1	2
1.4. Rest.	1	3	4
1. Totaal.	5	6	10
2. Concrete activiteiten:			
2.1. Speurtocht door het gebouw.	3	3	
2.2. Rest.	1	2	
2. Totaal	4	5	
3. De activiteiten met een sociale component:			
3.1. Rollenspel, toneel, drama.	2	2	5
3.2. Kringgesprek.	2	1	1
3.3. Sport en Spel algemeen	2	8	2
3.4. Sport en spel kennismaking	5	2	
3.5. Sport en spel samenwerking	1	2	
3.6. Rest			4
3. Totaal	12	15	12
4. Activiteiten gericht op de beroepshouding.			
4. Totaal	0	0	0

6F. Een overzicht van de resultaten per categorie.

In het overzicht staan de totalen vermeld per categorie. De totalen geven aan hoe vaak een docent of teamleider bovenbouw een onderwerp uit deze categorie genoemd heeft.

Tabel 6. Het overzicht van de aantallen per categorie.

Categorieën totaal	Kennismaking	Introductie	Geïntegreerde SOVA-training
Doelen 1. Informatie geven aan de leerling.	14	14	1
Doelen 2. Informatie krijgen van de leerling.	6		
Doelen 3. Sociale vaardigheden vergroten.	17	15	20
Doelen 4. Verbeteren van de beroepshouding.	1	9	11
Informatie 2. De informatie over school.	15	21	1
Informatie 3. De informatie over de sociale vaardigheden.	8	5	8
Informatie 4. De informatie in het kader van de beroepshouding.	-	-	6
Competenties 2. Competenties waarbij informatie over de school van belang is.	5	-	-
Competenties 3. Competenties met betrekking tot sociale vaardigheden.	7	19	13
Competenties 4. Competenties behorend bij de beroepshouding.	2	18	10
Activiteiten 2. Concrete activiteiten.	4	5	
Activiteiten 3. Activiteiten met een sociale component.	12	15	12
Activiteiten 4. Activiteitengericht gericht op de beroepshouding.	0	0	0

7. Conclusies vanuit de verkenning en verder onderzoek

De eerste vraag van deze verkenning was te onderzoeken, welke kennis de bovenbouw docenten en teamleiders hadden van de kennismakingsmiddag, de introductie en de huidige SOVA-training. Uit de verkenning blijkt, de antwoorden op vraag 1 tot en met 12, dat de bovenbouw docenten en teamleiders vrijwel niets wisten van de inhoud van deze drie programma's. De opmerking in de bovenbouw kernteams, dat er in de onderbouw niet gewerkt wordt aan vaardigheden en competenties, die noodzakelijk zijn in de

beroepspraktijk en voor het zelfstandig studeren in de bovenbouw, wordt niet onderbouwd door kennis van de kennismakingsmiddag, de introductie en de SOVA-training. Niet onderzocht is wat er bij de leden van de bovenbouw kernteams bekend is over de rest van het onderbouwprogramma en of hier volgens deze kernteams aan de noodzakelijke vaardigheden en competenties wordt gewerkt.

In de gesprekken wordt door meerdere ondervraagden geconstateerd, dat er een grote scheiding is tussen de onder- en de bovenbouw en dat zij weinig weten van het onderbouwprogramma. Tevens geven een aantal docenten aan het belangrijk te vinden, dat beide groepen docenten samenwerken en de competenties waaraan gewerkt wordt in de onder- en de bovenbouw op elkaar af te stemmen, tabel 21 Opmerkingen.

Op het gebied van de sociale vaardigheden en de beroepshouding is een doorlopende leerlijn in de gehele schoolloopbaan zeer belangrijk. Vooral omdat de leerlingen, die instromen op de locatie Streekweg, uit een leefomgeving komen waarin de sociale vaardigheden en de competenties, die bij de beroepshouding horen, vaak onvoldoende aandacht krijgen.

In het actieonderzoek in het tweede leerjaar van de opleiding, zal opnieuw de mening worden gevraagd van de bovenbouw docenten en teamleiders over de programma's, die naar aanleiding van deze verkenning zullen worden ontworpen. Op de locatie zou het beleid moeten zijn, dat beleidsstukken voor de onderbouw of bovenbouw in alle kernteams worden besproken. Hierdoor kan er een betere afstemming plaatsvinden over het lesprogramma in de onder- en bovenbouw. De grote scheiding tussen onder- en bovenbouw kan hierdoor verkleind worden.

De tweede vraag van deze verkenning was te onderzoeken welke doelen, informatie, competenties en activiteiten bovenbouw docenten en teamleiders van belang vinden om te verwerken in de programma's van de kennismakingsmiddag, de introductie en de geïntegreerde SOVA-training. In de tweede vraag wordt informatie gevraagd aan de docenten en teamleiders bovenbouw over welke doelen, informatie, competenties en activiteiten zij belangrijk vinden voor een kennismaking, een introductie en een geïntegreerde SOVA-training.

De doelen van de kennismakingmiddag en de introductie zijn grotendeels dezelfde, informatie geven en kennismaken met leeftijdsgenoten en personeel. De doelen van de geïntegreerde SOVA-training zijn het vergroten van de sociale vaardigheden. Hier wordt het kennismaken niet in meegenomen. In de introductie en de geïntegreerde SOVA-training zou aan veel doelen uit de categorie beroepshouding gewerkt moeten worden. Bij de vragen over welke informatie in welk programma gegeven zou moeten worden, worden ook adviezen gegeven over hoe de informatie moet worden gegeven. Informatie over de school moet opgenomen worden in het programma van de kennismakingsmiddag en de introductie. Informatie uit de categorie sociale vaardigheden moet in alle programma's worden gegeven en informatie uit de categorie beroepshouding vooral in het programma van de geïntegreerde SOVA-training.

Bij de vragen over de competenties worden ook adviezen gegeven over de kwaliteit van het aanbieden van de competenties.

Van de competenties uit de categorieën sociale vaardigheden en beroepshouding vinden de docenten en teamleiders bovenbouw, dat daar in alle programma's aan gewerkt moet worden. Van de competentie – Omgaan met elkaar – vinden alle tien ondervraagden dat deze in de introductie aan bod moet komen. Van alle competenties uit de categorie beroepshouding vindt, in meer en mindere mate, bovenbouw personeel dat zij in de geïntegreerde SOVA-training aan de orde moeten komen.

Bij de activiteiten worden veel opmerkingen gemaakt over de kwaliteit van de activiteit. De activiteiten uit de categorie De activiteiten met een sociale component, zouden volgens de ondervraagden in elk programma moeten voorkomen. Er zijn geen antwoorden gegeven, waarmee de categorie Activiteiten gericht op de beroepshouding kan worden gevuld.

Uit het overzicht van het totaal aantal antwoorden per categorie blijkt dat de categorie het doelen 1, informatie geven aan de leerling, en de categorie informatie 2, informatie over school, vooral belangrijk gevonden wordt in het programma van de kennismakingsmiddag en de introductie. De categorie doelen 2: sociale vaardigheden vergroten, de categorie informatie 2: de informatie over sociale vaardigheden, de categorie competenties 3: de competenties met betrekking tot de sociale vaardigheden en de categorie

activiteiten 3: de activiteiten met een sociale component, worden bij alle programma's, de kennismakingmiddag, de introductie en de geïntegreerde SOVA-training het vaakst genoemd. Er mag van worden uitgegaan, dat de docenten en teamleiders bovenbouw de sociale vaardigheden een zo'n belangrijke competentie vinden, dat deze gelijk aan het begin van de schoolloopbaan voortgezet onderwijs grote aandacht moet krijgen.

De categorieën doelen 4: verbeteren van de beroepshouding en competentie 4: competenties behorend bij de beroepshouding worden genoemd bij de introductie en de geïntegreerde SOVA-training. De categorie informatie 4: informatie geven over de beroepshouding komt alleen voor bij de geïntegreerde SOVA-training. De categorie activiteiten 4: activiteiten gericht op de beroepshouding wordt helemaal niet gevuld.

Uit deze verkenning blijkt dat docenten en teamleiders bovenbouw het geven van informatie over school en het werken aan sociale vaardigheden in de beginperiode van de brugklas zeer belangrijk vinden. De beroepshouding volgt daarop in belangrijkheid direct. De problemen, die het bovenbouw personeel signaleert, kunnen door effectieve programma's direct bij het instromen van de leerlingen worden aangepakt. Op dit moment is er geen vastgesteld programma voor de beginperiode van de brugklas, waar deze onderwerpen in verwerkt zijn. Evaluatie en bijstelling van een programma is daardoor niet mogelijk.

Een totaal programma voor de beginperiode van de brugklas, waarin de onderwerpen het geven van informatie over de school, het vergroten van de sociale vaardigheden en het verbeteren van de beroepshouding zijn verwerkt, kan goed aansluiten bij de problematiek, waarmee veel leerlingen de onderbouw instromen (CFI, 2008 en GGD Regio Nijmegen, 2008).

Naar aanleiding van de resultaten van deze verkenning zal een totaal programma voor de begin periode van de brugklas worden opgesteld. Hierin zullen de door de bovenbouw docenten en teamleiders als belangrijk genoemde onderwerpen, informatie over school, sociale vaardigheden en beroepshouding worden uitgewerkt. Voordat het programma wordt uitgevoerd, zal het door alle kernteams van de school worden besproken. Nadat het programma is uitgevoerd, zal met het betrokken personeel het

programma worden geëvalueerd. Bijstelling van het programma vindt plaats naar aanleiding van de evaluatie.

8. Evaluatie van en conclusies uit het verkennend proces.

Het onderwerp van deze verkenning, de problematiek van leerlingen, waardoor het functioneren op school ernstig wordt belemmerd, is interessant en van groter belang dan bij de start van de verkenning te voorzien was. De antwoorden van het bovenbouw personeel geven aan welke vaardigheden gewerkt moet worden en daarmee wordt indirect aangegeven welke de cruciale problemen van de leerlingen zijn in het onderwijsproces. In de gesprekken komt de betrokkenheid van het bovenbouw personeel zeer nadrukkelijk naar voren. Het voeren van de gesprekken was daardoor interessant en was zeer verhelderend voor de ondervraagden. Ze kwamen erachter, dat ze weinig van de onderwerpen wisten en het daardoor moeilijk vonden om antwoorden te geven op de vragen, bijlage 3, tabel 21.

Het verwerken van de gegevens vind ik een lastige klus, omdat dan orde in de chaos van antwoorden geschapen moet worden. Door een steeds verder groeperen kom ik tot categorieën.

Een verslag maken van deze verkenning is voor mij een proces, waarin ik steeds informatie aan elkaar koppel en eigenlijk een creatieve bezigheid. Wat zal ik aan theorieën gebruiken, welke informatie heeft een relatie met elkaar en hoe kunnen theorie en verworven informatie aan elkaar gekoppeld worden. Het maken van het verslag heeft er voor gezorgd, dat ik voldoende ideeën heb voor het actieonderzoek van het tweede cursusjaar.

Door regelmatig bij elkaar te komen met onze groep, the critical friends, zorgden deze bijeenkomsten ervoor, dat er voortgang in het onderzoek bleef. Je moet onderzoeksdelen hebben afgewerkt om iets te kunnen inbrengen op een groepsbijeenkomst. Verder kijkt de rest van de groep toch anders tegen jouw onderzoek aan en dit geeft nieuw inzichten. Zoals mijn kijk op de onderzoeken van de anderen, een nieuwe kijk op onderdelen van hun eigen onderzoek geeft.

De bijeenkomsten van de module ZC10 waren in de tijd zeer wisselend gepland, waardoor de bijeenkomsten onvoldoende aansluiting hadden bij de

Verkenning. De begin bijeenkomsten over de leervraag en de onderzoeksvraag hadden verder in het studiejaar weinig relatie met mijn Verkenning. In het actieonderzoek zal deze relatie vermoedelijk beter tot zijn recht komen.

Het komend studiejaar 0910 zullen wij met ons actieonderzoek een vliegende start moeten maken. Het maken van een theoretisch kader, dat ik bij deze verkenning achteraf heb gemaakt, wil ik nu vooraf doen, zodat het onderzoek een beter theoretisch fundament krijgt. In dit studiejaar 0809 zal het programma voor de kennismakingsmiddag, de introductie en de geïntegreerde SOVA-training moeten worden samengesteld. Om de door het bovenbouw personeel genoemde belangrijke onderwerpen voor dit programma te kunnen verwerken, is een theoretische onderbouwing een noodzaak.

De verkenning is nog niet afgerond of het vervolg, het actieonderzoek, dient zich al aan.

9. Literatuurvermelding.

- Bastiaansen, S. Proces en effect evaluatie sociale vaardigheidstraining RIAGG Midden-Brabant. Tilburg: Afdeling preventie RIAGG Midden-Brabant, 1995.
- Bastiaansen, S. Reader sociale vaardigheidstraining RIAGG Midden Brabant. Tilburg: RIAGG Midden Brabant, 1996.
- Bastiaansen, S. Op eigen benen. Sociale vaardigheidscursus voor jongeren van het (I)VBO-MAVO-onderwijs. Tilburg: GGZ Midden-Brabant, 1997.
- CFI. Leer Plus Arrangement. Zoetermeer: www.CFI.nl, 2008.
- GGD Regio Nijmegen. Gezondheid, welzijn en leefstijl van leerlingen op het Mondial College, locatie Streekweg, resultaten van E-MOVO 2007-2008 bij leerlingen van de tweede en vierde klas. Nijmegen: GGD Regio Nijmegen, 2008.
- Lieshout, C, van & Haselager, G. Probleemgedrag in het perspectief van ontwikkeling. In A. Collot d'Escury-Koenings, T. Snaterse & E. Mackaay-Cramer (Eds.). Sociale vaardigheidstrainingen voor kinderen. Lisse: Swets & Zeitlinger, 1995.
- Ponte, P. Onderwijs van eigen makelij. Soest: Nelissen, 2006.
- Prinsen, H., Spaling, C. & Terpstra, A. Sociale vaardigheidstraining. 's-Hertogenbosch: KPC Groep, 1999.
- Verreijken, P. & Vos, M. Omgaan met anderen opkomen voor jezelf. Klassikale basiskursus sociale vaardigheid onderbouw/voortgezet onderwijs. Venray: Regionaal Instituut Maatschappelijke dienstverlening afdeling Jeugdhulpverlening, 1991.

10. Bijlagen.

Bijlage 1.

Het onderzoek.

1a. De vragenlijst.

Module ZC10 Leer- en onderzoekslijn.

Post HBO-opleiding Zorgcoördinatie Fontys Hogeschool

Margreet Versteeg, studentnummer 2138275

Ondervraagde :

Datum :

Opname :

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?
2. Wat is er goed?
3. Welke activiteiten moeten blijven?
4. Welke activiteiten moeten er uit weg?

5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?
6. Wat is er goed?
7. Welke activiteiten moeten blijven?
8. Welke activiteiten moeten er uit weg?

9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?
10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?

13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?
14. Welke info wil je er in geven?
15. Welke competenties wil je er in leren?
16. Welke activiteiten horen hierbij?

17. Wat is je doel van de introductie?
18. Welke info wil je er in geven?
19. Welke competenties wil je er in leren?
20. Welke activiteiten horen hierbij?

21. Wat is je doel van de geïntegreerde SOVA?
22. Welke info wil je er in geven?
23. Welke competenties wil je er in leren?
24. Welke activiteiten horen hierbij?

25. Opmerkingen.

Metaal, elektrotechniek.

Afdelingen sector Zorg en Welzijn:

Zorg en Welzijn breed.

1c. Inleiding op de vragenlijst.

Als zorgcoördinatoren volgen wij een cursus Zorgcoördinaat bij het Samenwerkingsverband. Voor deze cursus wordt een eindopdracht gemaakt. Wij willen een eindopdracht maken, die zinvol is voor de locatie Streekweg. Wij hebben gekozen voor het integreren van een SOVA-training in de kennismakingsmiddag en de introductie voor nieuwe brugklasleerlingen en in een aantal mentorlessen van de brugklas. We willen deze SOVA-training integreren, omdat er maar weinig leerlingen met de training meedoen, er geen transfer plaatsvindt naar de lessen en leerlingen, die het ook nodig hebben, niet gesignaleerd worden.

Ik ga nu vragen stellen over de huidige kennismakingsmiddag, introductie en SOVA-training. Daarna ga ik vragen stellen over hoe jij als bovenbouw docent de kennismakingsmiddag, de introductie en een geïntegreerde SOVA-training zou willen zien.

Bijlage 2.

Antwoorden op de enquête van iedere ondervraagde.

2a. Docent 1.

Opname : V026.
Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275
Ondervraagde : docent 1
Datum : 13-5-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?
Onbekend.
2. Wat is er goed?
3. Welke activiteiten moeten blijven?
4. Welke activiteiten moeten er uit weg?
5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?
Onbekend.
6. Wat is er goed?
7. Welke activiteiten moeten blijven?
8. Welke activiteiten moeten er uit weg?
9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?
Onbekend.
10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?
13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?
Kennismaken met het gebouw en personeel. Andere manier van werken. Sfeer proeven.
14. Welke info wil je er in geven?
Niet zo veel. Eigen ervaringen opdoen. Ze worden al overstelpt.
15. Welke competenties wil je er in leren?
Niet teveel doen.
16. Welke activiteiten horen hierbij?
Speurtocht door het gebouw niet te lang. Vrij wandelen, sfeer proeven.
17. Wat is je doel van de introductie?

Gebouw leren kennen met bv een speurtocht. Proeflesjes.

Kennismakingspelen lln. Sport, kennismaking mentor.

18. Welke info wil je er in geven?

Algemene informatie. Wat houdt het vak in. Doel. Wat wil school. Wat gebeurt er in het schooljaar, in de projectweken.

19. Welke competenties wil je er in leren?

Samenwerken, zelfstandigheid.

20. Welke activiteiten horen hierbij?

Speurtocht school, proeflessen, kennismakingsspelen leerlingen.

Sport. Kennismaking mentor.

21. Wat is je doel van de geïntegreerde SOVA?

Weerbaarheidstraining. Faalangsttraining onderdelen.

22. Welke info wil je er in geven?

Beperken van de info. Vaak teveel info. Praktisch.

23. Welke competenties wil je er in leren?

Zelfvertrouwen.

24. Welke activiteiten horen hierbij?

Rollenspel, afwisseling, acteren, drama.

25. Opmerkingen.

Niet teveel info geven. Ruimte om zelf vragen te stellen.

2b. Docent 2.

Opname : V016

Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275

Ondervraagde : Docent 2

Datum : 21-4-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?

Onbekend.

2. Wat is er goed?

3. Welke activiteiten moeten blijven?

4. Welke activiteiten moeten er uit weg?

5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?

Onbekend.

6. Wat is er goed?
7. Welke activiteiten moeten blijven?
8. Welke activiteiten moeten er uit weg?
9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?

Onbekend. Dat er weinig uitkwam, geen structuur.

10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?
13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?

Kennismaken met elkaar. Indruk van de leerling krijgen. Vertrouwen in de nieuwe school geven. Zich thuis voelen. Hoofdregels balie, vragenlijst voorbereiden wat je verwacht. Zijn zoals je bent en wat je doet. Wat zou je willen bereiken?

14. Welke info wil je er in geven?

Proeven lokaal. Meer zelfstandigheid.

15. Welke competenties wil je er in leren?

Zelfstandigheid heel belangrijk. Gebruik van het kluisje. Je wordt weer de jongste op school. Zelf de spullen in orde hebben.

16. Welke activiteiten horen hierbij?

Sportieve doe-activiteiten. Kennismaken.

17. Wat is je doel van de introductie?

Vertrouwen scheppen. Contacten anderen. Over verlegenheid heen leren stappen. Wennen aan de grotere school. Thuis voelen samen doen met de klas.

18. Welke info wil je er in geven?

Schoolregels b.v. ganzenbord. Respect met elkaar omgaan. Interculturele activiteiten. Samen doen.

19. Welke competenties wil je er in leren?

Samen doen. Luisteren naar elkaar. SOVA. Samen werken. Respect, geen kort lontje.

20. Welke activiteiten horen hierbij?

1 week gestructureerd niet vrijblijvend. Collectief afsluiten expressief, creatief. Mankracht P.A. Quiz. Sport en spel.

21. Wat is je doel van de geïntegreerde SOVA?

Omgaan met, ruimte laten voor anderen. Positieve manier omgaan met kritiek. Weerbaarheid. Aanpassen aan de situatie. OB-leerkrachten moeten een SOVA-training kunnen geven.

22. Welke info wil je er in geven?

Roken niet doen. Gevaar stoer doen.

23. Welke competenties wil je er in leren?

Positieve assertiviteit. Spullen in orde. Van elkaars spullen afblijven.

Omgangsvormen. Verantwoordelijkheid voor materiaal.

24. Welke activiteiten horen hierbij?

Kortdurend, afwisselend, kritiek geven, zeggen wat een ander fout doet en rolpatronen verruimend. Jongens en meisjes samen doen.

25. Opmerkingen.

Geef info aan de ouders over de website.

Stimuleren dat de leerlingen thuis over school praten en zeker ook over de introductie. OB-leerkrachten de SOVA kunnen geven. Les tot het eind opvullen.

2c. Docent 3.

Opname : V025

Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275

Ondervraagde : Docent 3

Datum : 13-5-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?

Onbekend. Is op alle scholen. Niet alles nieuw in het nieuw schooljaar.

Ze kijken er naar uit.

2. Wat is er goed?

3. Welke activiteiten moeten blijven?

4. Welke activiteiten moeten er uit weg?

5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?

Onbekend.

6. Wat is er goed?

7. Welke activiteiten moeten blijven?

8. Welke activiteiten moeten er uit weg?

9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?
Onbekend
10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?
13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?
Veilig goed gevoel geven. Waar ze starten. Wat wil je als school aangeven. Houden aan de regels. Boodschappen als; Wat heb je nodig. Wat moet je bij je hebben.
14. Welke info wil je er in geven?
Welke leerkrachten zijn er, ze ook zien. Wat moet je bij je hebben. Gebouw leren kennen. Mentor, docenten zien.
15. Welke competenties wil je er in leren?
Wat ze zelf verwachten, wat ze hier leren. Wat gaat anders zijn in het vo. Nadenken hierover.
16. Welke activiteiten horen hierbij?
Geen idee.
17. Wat is je doel van de introductie?
Wat wordt er van je verwacht. Spullen bij zich. In de pauze naar de wc. Wat is hun eigen verantwoordelijkheid. Hoe ziet een periode er uit. Een jaar. Wat zijn wij als school.
18. Welke info wil je er in geven?
Welke mensen hebben welke taken, OOP. Het is niet hun personeel. Gezamenlijk verantwoordelijk voor het gebouw.
19. Welke competenties wil je er in leren?
Wat is de verantwoordelijkheid van de leerling binnen de school. Je moet het samen doen. Elkaar niet in de weg zitten.
20. Welke activiteiten horen hierbij?
Sport heel belangrijk. Sport ook leuk. Niet vertellen maar doen. Zelf er achterkomen, ervaren.
21. Wat is je doel van de geïntegreerde SOVA?
Weet hoe je omgaat met bepaalde gebeurtenissen. Hoe praat je. Mimiek. Hoe kleeft je je. Hoe gedraagt je je in een groep, met lft-genoten. Ouders omgangsvormen.
22. Welke info wil je er in geven?

Hoe kleeft je je. Bewustwording van houding. Weten wat ze doen. Ook met de toon, de melodie, persoonlijke ruimte, lichamelijk contact.

23. Welke competenties wil je er in leren?

Communiceren woordgebruik. Bewust worden van non-verbale deel.

24. Welke activiteiten horen hierbij?

Rollen spel op televisie, non-verbale communicatie. Laten zien, kunnen ze het beoordelen. Interpretieren.

25. Opmerkingen.

Geen.

2d. Docent 4.

Opname : V015

Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275

Ondervraagde : Docent 4

Datum : 23-4-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?

Onbekend.

2. Wat is er goed?

3. Welke activiteiten moeten blijven?

4. Welke activiteiten moeten er uit weg?

5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?

Onbekend.

6. Wat is er goed?

7. Welke activiteiten moeten blijven?

8. Welke activiteiten moeten er uit weg?

9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?

Onbekend.

10. Wat is er goed?

11. Welke activiteiten moeten blijven?

12. Welke activiteiten moeten er uit weg?

13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?

Wat wordt er verwacht op school. PSO heel goed zien wat we doen.

Beroepshouding, boeken bij je, regels. Schok ob-bb, cultuurschok.

14. Welke info wil je er in geven?
Wat verwacht de leerling. Hoe ziet de leerling de school. Informatie krijgen.
15. Welke competenties wil je er in leren?
Niet. Snuffelen.
16. Welke activiteiten horen hierbij?
Real Time – zo gaat het. Hoe kom je in de klas. Rollenspel, toneelspel.
17. Wat is je doel van de introductie?
Beroepshouding. Op tijd komen. Spullen bij je. Wat is het huiswerk.
Wat zijn de verantwoordelijkheden. Ouders erbij betrekken.
18. Welke info wil je er in geven?
Waar zit de administratie, Marijke. Wie zijn aanspreekpunten bij pesten? Veilig gevoel, niet!
19. Welke competenties wil je er in leren?
Samenwerken. Hoe ga je met elkaar om. Hoe spreek je de docent aan?
Wat doe je, als je iets ziet, wat niet hoort.
20. Welke activiteiten horen hierbij?
Speels. Met een serieuze link. Niet alleen maar een spelletje.
21. Wat is je doel van de SOVA?
22. Welke info wil je er in geven?
Lichaamstaal 1ste indruk. Hoe presenteer je jezelf. Aankijken houding. Welke competenties wil je er in leren? Beroepshouding. Kritiek geven, ontvangen.
Samenwerken. Presenteren.
23. Welke activiteiten horen hierbij?
Spelvorm. Opbouwen. Naar het serieuze toe. Opbouw in moeilijkheid.
24. Opmerkingen.
OB-BB – overleg samen plan. Samenspraak. OB-competenties hierop aansluiten. Men weet van elkaar niet wat men wil OB en BB.
Samenwerken.

2e. Docent 5.

Opname : V019.
Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275
Ondervraagde : Docent 5.
Datum : 24-4-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?
Weet ik niet.
Kennis maken met elkaar, de mentor en het gebouw.
2. Wat is er goed?
Onbekend.
3. Welke activiteiten moeten blijven?
4. Welke activiteiten moeten er uit weg?
5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?
Onbekend.
6. Wat is er goed?
7. Welke activiteiten moeten blijven?
8. Welke activiteiten moeten er uit weg?
9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?
De een fantastisch, die wilde zelf. Bij een ander leverde het alleen maar strijd op. Deze wilde niet.
10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
Rollen spelen. Moeilijk voor de leerling. Dit vraagt een basis veiligheid om iets op te leveren.
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?
13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?
Kennismaking met elkaar, de mentor, het gebouw, OOP. De school laten zien zoals hij is. Vertrouwd gevoel geven, niet zenuwachtig hoeven te zijn bij het begin. Dat ze niet alleen zijn.
14. Welke info wil je er in geven?
Wie is de mentor van de klas. Internationalisering. Sportminded. Highlights aangeven.
15. Welke competenties wil je er in leren?

Nee. Omgaan met elkaar. Sociale vaardigheden.

16. Welke activiteiten horen hierbij?

Ludiek, spel, kort en bondig. Elkaar vinden en zoeken in het gebouw.
Doen en niet alleen kring gesprek.

17. Wat is je doel van de introductie?

Kennismaking OOP. Rol directeur VMBO. LMT. Terugpakken op wij-gevoel.

18. Welke info wil je er in geven?

Wat verwachten wij van jou. Wat verwacht de leerling van de school, leren, halen. Niet zoveel informatie.

19. Welke competenties wil je er in leren?

Zelfstandigheid. Normaal dat je voor zaken verantwoordelijk bent.
Elkaar laten uitpraten, luisteren. Wederkerig respect. Sociale vaardigheden naar elkaar toe en samen iets fiksen.

20. Welke activiteiten horen hierbij?

Sportief, sociale component, laagdrempelig. Educatief, wel een leermoment
erin. Niet cognitief maar op andere vlakken.

21. Wat is je doel van de SOVA?

Met zichzelf beter uit de voeten. Leerling met zichzelf omgaan. Binnen de school. Binnen de groep. Beter kan uiten. Dit kan ik niet, dan toch er mee om kunnen gaan.

22. Welke info wil je er in geven?

Wat kun je van ons verwachten. Dat we ook op het sociale vlak iets willen.

Leerlingen met veel problemen, maar ook leerling, die denkt dat het goed gaat.

23. Welke competenties wil je er in leren?

Informatie opdoen over luisteren. Leerlingen reageren te snel, hebben dan niet gehoord, niet begrepen. Leren vragen stellen. Weet niet wat er verwacht wordt, moet ik er wat mee doen? Schoolbreed goede vaardigheden.

24. Welke activiteiten horen hierbij?

Door te doen en uitleggen wat er gebeurt. B.v. olifant wassen.

Afwisseling. Leuk doen en wat gebeurt er nu. Ervaringen opdoen.

25. Opmerkingen.

Op de actualiteit inspelen. Vanuit de oefening. Er naar handelen.

De leerling vertrouwd raakt met hoe we willen werken. Juiste start moment..

Wat verwachten we van jou. Wat verwacht je van ons.

Ik vind dat we veel te veel regels hebben.

Je stoort een ander niet, zou voldoende moeten zijn.

2f. Docent 6.

Opname : V024

Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275

Ondervraagde : Docent 6.

Datum : 24-4-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?

Onbekend.

2. Wat is er goed?

3. Welke activiteiten moeten blijven?

4. Welke activiteiten moeten er uit weg?

5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?

Onbekend.

6. Wat is er goed?

7. Welke activiteiten moeten blijven?

8. Welke activiteiten moeten er uit weg?

9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?

Onbekend.

10. Wat is er goed?

11. Welke activiteiten moeten blijven?

12. Welke activiteiten moeten er uit weg?

13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?

Gebouw laten zien oriëntatie. Blik op diverse sectoren. Kennismaken met docenten, mentor.

14. Welke info wil je er in geven?
Relevante. Hoe ga je met elkaar om. Met respect met elkaars spullen omgaan.
Wat voor een verwachtingen zijn er. Kennismaking met de mentor.
15. Welke competenties wil je er in leren?
Nee. Luisteren. Wanneer stel je een vraag.
16. Welke activiteiten horen hierbij?
Ontspannen. Spel. Dans. Jambee. Kennismakingsplan.
17. Wat is je doel van de introductie?
Wegwijs binnen de organisatie. Mediatheek. Kopiëren. School leren kennen, wegwijs zijn, ict.
18. Welke info wil je er in geven?
Hoe meld je je ziek. Verzuim. Informatie per sector. PSO – 1 uur.
19. Welke competenties wil je er in leren?
Leren luisteren. Niet door elkaar praten. Accepteer een opdracht.
20. Welke activiteiten horen hierbij?
Luisteren. Inspanning, ontspanning. Sport, spel, creatief.
21. Wat is je doel van de SOVA?
Op voort kunnen borduren in hogere leerjaren. Kennismaken wat SOVA-training in kan houden. Leren op elkaar te vertrouwen.
22. Welke info wil je er in geven?
Hoe stel je goede vragen. Hoe luister je goed. Reflectie inbouwen.
Door te doen. Achteraf kijken hoe het gaat.
23. Welke competenties wil je er in leren?
Zie 22. Opdracht aanvaarden. Hoe ga je om met je eigen gevoel van onbehagen. Wat doe je daarmee?
24. Welke activiteiten horen hierbij?
Doe opdracht. Maak een ontbijt. Vertel een verhaal aan elkaar. 2-tal of 3-5al navertellen. Afspraken. Doen – functie erop terugkijken.
25. Opmerkingen.
Overgang 2 naar 3 erg groot.
Ontspannen sfeer. School op een goede en reële manier neerzetten.
Afsluiten met een schoolfeest, een barbecue o.i.d. Afsluiten BB-docenten. Bekendheid met BB-docenten, omdat men er toch mee te maken heeft.

2g. Docent 7.

Opname : V020
Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275
Ondervraagde : Docent 7.
Datum : 23-4-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?
Onbekend.
2. Wat is er goed?
3. Welke activiteiten moeten blijven?
4. Welke activiteiten moeten er uit weg?
5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?
Onbekend.
6. Wat is er goed?
7. Welke activiteiten moeten blijven?
8. Welke activiteiten moeten er uit weg?
9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?
Onbekend.
10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?
13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?
Rondlopen door het gebouw. Vertrouwen kweken. Niet op regels. Hoe wordt er gewerkt. School laten zien. Wat de conciërge is.
14. Welke info wil je er in geven?
Vertrouwen kweken. Gebouw laten zien. Laten zien hoe leerlingen hier zijn. Geen problemen zijn. Veilig moment.
15. Welke competenties wil je er in leren?
4 competenties. Wegwijs in het gebouw. Groepsdynamiek. Groepje van 4 opdracht doen. Zelfstandigheid. Er over hebben. Eigen inbreng in een gesprekje. Terugkoppelen. Groepje daar ermee over praten, hoe ze het vonden.
16. Welke activiteiten horen hierbij?
Opdrachten. Speurtocht school. Bij metaal maken. Iets halen ergens.

Overall iets gezien.

17. Wat is je doel van de introductie?

Kennismaking mentor leerkrachten. Afdelingen goed laten zien.

Vertrouwen in de school, met school.

18. Welke info wil je er in geven?

Regels. Praktische informatie. Straf, Marijke, balie.

Rapporten. PTA.

19. Welke competenties wil je er in leren?

Vergaren informatie. Zoeken hoe de dingen werken. Zelfstandigheid.

Hoe gaan we met elkaar om. Beroepshouding. SOVA.

20. Welke activiteiten horen hierbij?

Rollenspel. Kringgesprek. Door de school heen lopen met opdrachten.

21. Wat is je doel van de SOVA?

Omgaan met leerkrachten. Omgaan met kritiek, Omgaan met personeel.

Duidelijkheid rol conciërge.

22. Welke info wil je er in geven?

Zie 21.

23. Welke competenties wil je er in leren?

Omgaan met kritiek. Wat doe je als iemand je aanspreekt. Geen
weerwoord geven.

24. Welke activiteiten horen hierbij?

Rollenspel. Niet te grote groepen, 5 personen. Niet te lang. bv. Drama.

Kringgesprek ervaringen uitwisselen. Duidelijkheid over hoe hier
gewerkt wordt.

25. Opmerkingen.

Goede introductie, een warm bad, gebaseerd op vertrouwen.

Ook bij MT/ET gekeken, alle beroepsrichtingen ongeveer 10 min.

Weten waar personeel bij hoort.

Techniek geven in de algemene omgeving heel erg makkelijk.

2h. Docent 8.

Opname : V008

Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275

Ondervraagde : Docent 8.

Datum :16-4-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?
Onbekend.
2. Wat is er goed?
3. Welke activiteiten moeten blijven?
4. Welke activiteiten moeten er uit weg?
5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?
Onbekend.
6. Wat is er goed?
7. Welke activiteiten moeten blijven?
8. Welke activiteiten moeten er uit weg?
9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?
Wist niet dat het was. Ik vind het belangrijk.
10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?
13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?
Stap verkleinen voor na de vakantie. Laten zien wat er gebeurt. Groot gebouw. Kennismaking mentor. Kleinschalig. Wie kan ze verder helpen. Gevoel krijgen van wat belangrijk is.
14. Welke info wil je er in geven?
Wie is de mentor. Wat te regelen voor het begin van het schooljaar, kopen.
Rondleiding schoolgebouw. Kennismaking met de klas. Eigen account. Babbage ict-coach-elo. Website ouderavond Gerben. Elo-werkplanner II-ouder.
Thuis voelen. Warm voelen. Interessant leuk. Hoe eerder sova hoe makkelijker nog aan te leren SOVA en omgangsvormen.
15. Welke competenties wil je er in leren?
Competenties? Het kennismaken goed met de klas, de mentor, elo.
16. Welke activiteiten horen hierbij?
Elo, website zelf uitproberen. Wat klaar zetten activiteit. Elkaar leren kennen speels, groepsactiviteit. School kennen.

17. Wat is je doel van de introductie?
Verversen kennis uit de kennismakingsmiddag, praktische zaken.
Waar welke lokalen, spullen bij zich, namen, op de rit zetten, leuke start. Accounts regelen. Groepsvorming. Plannen, structureren, organiseren, inslijpen, herhalen.
18. Welke info wil je er in geven?
Boeken moet goed geregeld.
Pennen, rekenmachientje, agenda.
19. Welke competenties wil je er in leren?
Samenwerken, Plannen, omgaan met elkaar.
20. Welke activiteiten horen hierbij?
Rollenspel, goed/fout. Namen leren in spelvorm.
Agenda gebruik.
21. Wat is je doel van de geïntegreerde SOVA?
Iedereen op correcte manier benaderen, sociale vaardigheden.
Straattaal mondt uit in pest gedrag. Schelden kleineren regulering.
Weerbaarheid opkomen voor jezelf. Expliciet aandacht voor pestgedrag cyberpesten. Sociale vaardigheden – hoe gaan we met elkaar om. Leerlingen met elkaar omgaan.
22. Welke info wil je er in geven?
Consequenties van pestgedrag.
23. Welke competenties wil je er in leren?
Samenwerken, groepsvorming, zwakken juist mee in in de groep.
24. Welke activiteiten horen hierbij?
Rollenspellen. Economie veel rollenspelen, telefoon, sollicitatie etc.
25. Opmerkingen.
Heel belangrijk. Manier van denken is belangrijk. Groeien hier steeds meer in. Invloed school kleiner dan buiten. Niet met z'n allen zoals men het gewend is. Voor de bb belangrijk om te weten wat er gebeurt. Er is een scheiding tussen ob en bb.

2i. Teamleider 1.

Opname : V021
Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275
Ondervraagde : Teamleider 1.
Datum : 17-4-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?
Onbekend. Nooit meegedraaid.
2. Wat is er goed?
3. Welke activiteiten moeten blijven?
4. Welke activiteiten moeten er uit weg?
5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?
Speurtocht, fietstocht? Ik weet het niet.
6. Wat is er goed?
7. Welke activiteiten moeten blijven?
8. Welke activiteiten moeten er uit weg?
9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?
Deze worden gegeven, maar van het resultaat weet ik niets.
10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?
13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?
Kijken naar mogelijkheden VMBO. Regels. Kennismaking met het gebouw, het LMT, OOP, en functionarissen.
14. Welke info wil je er in geven?
Info over beroepsrichtingen, niveau, doorstroommogelijkheden. K dezelfde doorstroom als Th. Beroepsonderwerpen OB. Tn, Verz. Doevakken.
15. Welke competenties wil je er in leren?
Te vroeg.
16. Welke activiteiten horen hierbij?
Kennismaken met elkaar, de mentor, het gebouw.
17. Wat is je doel van de introductie?

Stuk kennismaken met elkaar, de mentor. Ontruimingsoefening voor de veiligheid.

18. Welke info wil je er in geven?

Regels. Hoe werkt het rooster, gebouw verkenning. Zorgteam wat doen die.

19. Welke competenties wil je er in leren?

Omgaan met elkaar, sociale vaardigheden.

20. Welke activiteiten horen hierbij?

Ontruiming. Gebouw kennen.

21. Wat is je doel van de geïntegreerde SOVA?

Sociale vaardigheden van de individuele leerling, maar ook in de groep.

22. Welke info wil je er in geven?

Niet.

23. Welke competenties wil je er in leren?

Nee.

24. Welke activiteiten horen hierbij?

Omgaan met conflicten. Conflicten kosten teamleiders veel werk.

Conflicten komen vaak voor. De leerlingen moeten leren met iets naar de mentor te gaan.

25. Opmerkingen.

Nee.

2j. Teamleider.

Opname : V007.

Ondervrager : Margreet Versteeg, studentnummer 2138275

Ondervraagde : Teamleider 2.

Datum :17-4-2009

Vragenlijst.

1. Hoe vind je de huidige kennismakingsmiddag voor leerjaar 1?

Niet zoveel zicht erop. Lopen door de school, leren mentor kennen.

Groepsproces?

2. Wat is er goed?

Dit is goed.

3. Welke activiteiten moeten blijven?
Bo-leerling de weg weet in het gebouw, op een speelse manier, vragend.
De mentor leren kennen.
4. Welke activiteiten moeten er uit weg?
Ken het programma van de bovenbouw. Na de vakantie kennismaken met personen. Door het gebouw na de vakantie.
5. Hoe vind je de huidige introductie voor leerjaar 1?
Geen idee.
6. Wat is er goed?
7. Welke activiteiten moeten blijven?
8. Welke activiteiten moeten er uit weg?
9. Hoe vind je de huidige SOVA voor leerjaar 1?
Geen zicht op.
10. Wat is er goed?
11. Welke activiteiten moeten blijven?
12. Welke activiteiten moeten er uit weg?
13. Wat is je doel van de kennismakingsmiddag?
De leerlingen herkennen, gezellig met elkaar. Een goede sfeer. Sturing hoe ga je met elkaar om. Mentor kan zicht krijgen op de groep en individuen. Eerste indruk. Signalen voor het Zorgteam.
14. Welke info wil je er in geven?
Lestijden, school bereiken, ziekmelding.
15. Welke competenties wil je er in leren?
Sociale vaardigheden: voorstellen, gespreksvaardigheden, jezelf presenteren, luisteren naar elkaar.
16. Welke activiteiten horen hierbij?
Kringgesprek, kennismakingsspelletjes binnen de groep. Doel vertrouwd raken. Samenwerkingsspelletjes.
17. Wat is je doel van de introductie?
De weg in de school weten. Personeel herkennen.
Schoolregels, gedragsregels. Samen verantwoordelijk voor hoe de school eruit ziet.
18. Welke info wil je er in geven?
Hoe gaan we met elkaar om.

Belang rol van de mentor, afdelingsleider wat kan hij voor jou betekenen.

19. Welke competenties wil je er in leren?

Luisteren, presenteren, voorstellen, eigen spullen kunnen verzorgen.

Respect voor elkaar. Gesprek voeren.

20. Welke activiteiten horen hierbij?

Speelse vorm. Activiteiten samen. Ook samen opruimen. Spelvorm ook kringgesprek. Collage van zichzelf. Presenteren, hobby's bijvoorbeeld.

21. Wat is je doel van de geïntegreerde SOVA training?

Hoe ga je met elkaar om. Hoe geef je problemen aan bij de mentor.

Iets moeilijks, iets bespreekbaar maken.

22. Welke info wil je er in geven?

Basisregels, luisteren, wat te doen bij een probleem. Opkomen voor jezelf. Ik wordt gepest.

23. Welke competenties wil je er in leren?

Respect naar elkaar toe. Kunnen communiceren, niet door elkaar, niet hard, taalgebruik, hoe zou je het anders zeggen.

24. Welke activiteiten horen hierbij?

Drama, goed voorbeeld. Niet goed voorbeeld. Spelvorm.

25. Opmerkingen.

Ik vond het moeilijk. Samenwerken toevoegen. Website –elo, op groepsproces. Pesten niet bij de introductie.

Bijlage 3.

De resultaten van de gesprekken naar aanleiding van de vragenlijst.

3a. Tabel 8.

De resultaten van vraag 1 tot en met 12.

Wat vinden de docenten en teamleiders bovenbouw van de kennismakingsmiddag, de introductie en de SOVA-training voor brugklassers.

Antwoord	Kennismaking	Introductie.	Sovatr.
Onbekend	10	10	9
Zegt weinig			1

Opmerkingen:

- Niet alles nieuw na de vakantie.
- Ze kijken er naar uit.
- Kennismaken met elkaar, de mentor, het gebouw.
- SOVA-training. De ene leerling vindt het fantastisch. De ander wil er niet naar toe. Dit geeft alleen maar strijd.
- Ik wist niet dat het er was.

3b. Tabel 9.

De resultaten van vraag 13.

Vraag: Wat is het doel van de kennismakingsmiddag?

De doelen, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moeten komen in de kennismakingsmiddag.

Doelen	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Kennismaken met gebouw en personeel.	6
Kennismaken met het personeel.	5
Kennismaken met elkaar.	3
Zich thuis, veilig voelen, vertrouwen.	6
Gezellig met elkaar, een goede sfeer, sfeer proeven.	2
Regels kennen.	4
Niet op regels.	1
Wat wil de school bereiken?	1
Wat is er allemaal op school?	4
Indruk van de leerlingen krijgen. Signalen voor het zorgteam.	3
Wat verwacht de leerling? Wat wil de leerling bereiken?	3
Stap verkleinen voor na de vakantie.	1
Weten wat belangrijk is.	1

3c. Tabel 10.

De resultaten van vraag 14.

Welke info wil je in de kennismakingsmiddag geven?

De informatie, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moeten komen in de kennismakingsmiddag.

Informatie.	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders
Zelf ervaringen opdoen.	1
Niet zoveel.	1
Proeven lokaal.	1
Zelfstandigheid.	1
Welke mentor, docenten zien.	4
Gebouw.	4
Schoolinfo.	2
Wat verwacht de leerling?	2
Informatie over beroepsrichtingen.	1
Sport minded, high lights van de school.	2
Hoe ga je met elkaar om?	2
Hoe ga je met elkaars spullen om?	1
Vertrouwen, veiligheid aantonen.	2
Kennismaken met de klas.	1
Interessant leuk.	1

3d. Tabel 11.

De resultaten van vraag 15.

Welke competenties wil je in de kennismakingsmiddag leren?

De competenties, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moeten komen in de kennismakingsmiddag.

Competenties	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Niet teveel doen.	4
Zelfstandigheid.	2
Gebruik kluisje.	1
Zelf spullen in orde hebben.	1
Welke verwachtingen?	3
Omgaan met elkaar, sociale vaardigheden.	4

3e. Tabel 12.

De resultaten van vraag 16.

Welke activiteiten horen bij de kennismakingsmiddag?

De activiteiten, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze geschikt zijn voor de kennismakingsmiddag.

Activiteiten.	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Speurtocht, door het gebouw wandelen.	3
Sfeer proeven.	1
Doe activiteiten.	3
Samenwerkingsspelletjes.	1
Kennismaken elkaar, gebouw, mentor.	5
Real time, zo gaat het.	2
Spel, kort en bondig.	2
Rollenspel, toneelspel, drama.	2
Kringgesprek.	2
Hoe kom je in de klas?	1
Met de website, elo kennismaken.	1
Groepsactiviteit.	1
Weet niet.	1

3f. Tabel 13.

De resultaten van vraag 17.

Vraag: Wat is het doel van de introductie?

De doelen, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moeten komen in de introductie.

Doelen	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Gebouw leren kennen.	3
Kennismaking oop, leerkrachten.	4
Kennismaking mentor.	2
Kennismaking leerlingen.	2
Vertrouwen scheppen.	3
Contacten anderen.	1
Over verlegenheid heen stappen.	1
Regels, spullen bij zich.	5
Eigen verantwoordelijkheid.	2
Hoe ziet een periode van een jaar eruit?	1
Wegwijs maken in de organisatie.	3
Samen verantwoordelijk voor de school.	1
Wat zijn wij als school?	1
Beroepshouding.	1
Ouders erbij betrekken.	1
Veiligheid, ontruiming.	1
Terugpakken op wij-gevoel.	1
Groepsvorming.	1
Start ELO.	1
Plannen, structureren, organiseren, inslijpen, herhalen.	1

3g. Tabel 14.

De resultaten van vraag 18.

Welke info wil je in de introductie geven?

De informatie, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moeten komen in de introductie.

Informatie	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Algemene informatie.	6
Niet zoveel informatie.	1
Wat is een vak?	1
Sector informatie.	2
Wat wil school?	2
Hoe gaan we met elkaar om?	1
Wat wil de leerling van school?	1
Wat is er door het schooljaar?	1
Regels.	3
Respect met elkaar omgaan.	1
Interculturele activiteiten.	1
Samen doen.	1
Taken oop, mentor, tl.	3
Gezamenlijk verantwoordelijk voor het gebouw.	1
Veilig gevoel geven.	1
Wie aanspreek punt bij pesten?	1
Wat doet het zorgteam?	1

3h. Tabel 15.

De resultaten van vraag 19.

Welke competenties wil je in de introductie leren?

De competenties, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moeten komen in de introductie.

Competenties	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Samenwerken.	5
Zelfstandigheid.	3
Luisteren naar elkaar.	4
SOVA.	5
Respect voor elkaar tonen.	3
Geen kort lontje hebben.	2
Wat is de verantwoordelijkheid van de leerling?	2
Hoe ga je met elkaar om?	5
Hoe spreek je een docent aan?	1
Wat doe je als je iets ziet wat niet hoort?	1
Samen iets fiksen.	1
Accepteer een opdracht.	1
Presenteren.	1
Voorstellen.	1
Gesprek voeren.	1
Beroepshouding.	1
Vergaren informatie, hoe werkt iets?	1
Plannen	1

3i. Tabel 16.

De resultaten van vraag 20.

Welke activiteiten horen bij de introductie?

De activiteiten, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze geschikt zijn voor de introductie.

Activiteit	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Speurtocht.	2
Proeflesjes.	1
Sport en spel.	4
Kennismakingsspelen.	2
Expressie, creatief.	2
Quiz.	1
Doen, ervaren.	1
Speels.	2
Ontruiming.	1
Gebouw kennen.	1
Sportief.	1
Sociale component.	1
Educatief, maar niet cognitief.	1
Luisteren.	1
Inspanning, ontspanning.	1
Activiteiten samen.	1
Kringgesprek.	2
Presenteren hobby's.	1
Rollenspel.	2
Agendagebruik.	1

3j. Tabel 17.

De resultaten van vraag 21.

Vraag: Wat is het doel van de geïntegreerde SOVA-training?

De doelen, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moeten komen in de geïntegreerde SOVA-training

Doel	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Weerbaarheid.	3
Onderdelen faalangstreductietraining.	1
Omgaan met leeftijdsgenoten, sociale vaardigheden.	10
Positieve manier omgaan met kritiek.	2
Aanpassen aan de situatie, gebeurtenissen.	2
OB-Ikn een SOVA kunnen geven.	1
Omgangsvormen.	5
Onbekend.	1
Omgaan met eigen beperkingen.	3
Beter uiten. Iets moeilijks bespreekbaar maken.	3
Leren op elkaar te vertrouwen.	1
Om op voort te kunnen borduren in de BB.	1
Omgaan met personeel.	1
Duidelijkheid rol conciërge.	1
Aandacht voor pestgedrag.	1

3k. Tabel 18.

De resultaten van vraag 22.

Welke info wil je in de geïntegreerde SOVA-training geven?

De informatie, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moet komen in de geïntegreerde SOVA-training.

Informatie.	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Niet teveel.	2
Praktisch, doen.	2
Gevaar stoer doen.	1
Roken niet doen.	1
Hoe praat je?	1
Hoe ga je om met bepaalde gebeurtenissen?	1
Hoe gedraag je je in de groep?	1
Omgangsvormen.	2
Lichaamstaal.	2
Hoe presenteer je jezelf.	3
Houding.	1
Wat kun je verwachten van school?	1
Dat we op het sociale vlak ook iets willen leren elke leerling.	1
Vragen stellen.	1
Luisteren.	2
Reflectie gebruiken.	1
Basisregels.	1
Opkomen voor jezelf.	3
Consequentie pestgedrag.	1

3I. Tabel 19.

De resultaten van vraag 23.

Welke competenties wil je in de geïntegreerde SOVA-training leren?

De competenties, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze aan de orde moeten komen in de geïntegreerde SOVA-training.

Competenties	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders.
Zelfvertrouwen.	1
Positieve assertiviteit.	1
Spullen in orde.	1
Van elkaars spullen afblijven.	1
Omgangsvormen.	1
Verantwoordelijk voor materiaal.	1
Communiceren.	2
Taalgebruik.	2
Bewustwording non-verbale communicatie.	1
Beroepshouding.	1
Kritiek geven en ontvangen.	3
Samenwerken.	2
Presenteren.	1
Nee.	1
Luisteren.	1
Opdracht aanvaarden.	1
Hoe ga je om met een gevoel van onbehagen.	1
Respect naar elkaar toe.	1
Wat doe je als je wordt aangesproken?	1
Geen weerwoord geven.	1
Groepsvorming.	1
Zwakke meenemen in de groep.	1

3m. Tabel 20.

De resultaten van vraag 24.

Welke activiteiten horen bij de geïntegreerde SOVA-training?

De activiteiten, waar de bovenbouw docenten, afdelingsleiders van vinden, dat deze geschikt zijn voor de geïntegreerde SOVA-training.

Activiteit	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders
Rollenspel, drama	5
Kortdurend	1
Afwisselend	1
Kritiek geven	1
Jongens en meisjes samen doen. Rolpatroon doorbrekend.	1
Non-verbale communicatie. Laten zien.	1
Spelvorm.	2
Opbouwend. Naar moeilijk.	1
Omgaan met conflicten.	1
Afwisseling	1
Door doen uitleggen wat er gebeurt.	1
Ervaringen op doen.	2
Maak een ontbijt.	1
Verhaal na vertellen.	1
Kringgesprek	1
Duidelijkheid over hoe hier gewerkt wordt.	1

3n. Tabel 21.**De resultaten van Opmerkingen.**

Opmerking	Aantal keren genoemd door docenten en teamleiders
Niet teveel info.	1
Ruimte om zelf vragen te stellen.	1
Info ouders via de website.	1
Stimuleren leerlingen thuis over school praten.	1
OB-docenten kunnen SOVA-geven.	1
Les tot het eind opvullen.	1
Geen	2
OB-BB samenwerken. Competenties op elkaar laten aansluiten.	3
Scheiding tussen onderbouw en bovenbouw.	1
Veel te veel regels.	1
Vanuit oefening er naar handelen.	1
Dit is heel belangrijk.	1
Manier van denken is belangrijk.	1
Invloed school is kleiner, dan buiten.	1
Wat verwacht de leerling van school?	1
Wat verwacht school van de leerling?	1
Ontspannen sfeer, een warm bad.	2
Ook bb-docenten bekend zijn bij de leerlingen.	2
Moeilijk.	1
Samenwerken toevoegen.	1
Website, ELO informatie.	1
Pesten niet bij introductie.	1
Techniek geven. Bij beroepsrichtingen kijken.	1

- 10. Programma Kennismakingsmiddag.**
Programma Introductie Brugklasleerlingen.
Programma Sova-training in 8 mentorlessen.

Deze programma's zijn gemaakt door:
Sanne Bekkers en Margreet Versteeg,
Intern Zorgteam Mondial College, locatie Streekweg en Nijmegen West.
De programma's zijn ontwikkeld in het kader van een onderzoek naar
een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.
Nijmegen, december 2009.

Programma Kennismakingsmiddag.

Dit programma is gemaakt door:

Sanne Bekkers en Margreet Versteeg,

Intern Zorgteam Mondial College, locatie Streekweg en Nijmegen West.

De programma's zijn ontwikkeld in het kader van een onderzoek naar een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Nijmegen, juni 2009.

Het programma kennismakingsmiddag 0910.

Kennismakingsmiddag Woensdag 3 juni 2009

Doelen:

- Kennismaking leerlingen onderling met elkaar
- Kennismaking met de mentor
- Informatievoorziening

Algemene zaken:

- Medewerkers en mentoren zijn aanwezig van 13.30 uur tot 17.00 uur.
- Maken gebruik van 3 computerlokalen: s104, s123 en de mediatheek s131.
- Maken gebruik van 5 leslokalen: s130, s129, s128, s127 en s126.
- Evaluatie met alle betrokken medewerkers en mentoren om 16.15 uur.
- Per klas gedurende de hele kennismakingsmiddag begeleiding van mentor en een medewerker.
- Een medewerker gedurende de hele kennismakingsmiddag aanwezig in mediatheek.
- Start kennismaking gezamenlijk in mediatheek.
- Toegang school via ingang bouwtechniek.
- Route naar mediatheek via trap bij verzorgingslokaal.
- Algemene leiding: afdelingsleider onderbouw.
- Fotograaf: gedurende de gehele kennismakingsmiddag aanwezig voor informele foto's i.v.m. fotoverslag voor ouderavond.

Programma:

13.45 uur Presentaties van school met beamer. Doorlopend.
Klassenindeling: Stickers op kleur met naam uitdelen aan binnenkomende leerlingen.

Start programma

14.00 uur Presentatie van LMT en mentoren, persoonlijk of met beamer.

14.15 uur Klassen gaan onder begeleiding van mentor naar lokaal.
Leerling-gegevens en aanwezigheid leerlingen controleren.
Doorlopend: foto's maken van de leerlingen in het lokaal van Handel&Verkoop lokaal s101 (± 20 min. per klas).

14.20 uur Kennismakingsactiviteiten volgens schema.

	Klas 1 s126	Klas 2 s129	Klas 3 s130	Klas 4 s128	Klas 5 s127
14.20 uur	Foto's s101	Ken. spel klas	Ken. spel klas	Ken. spel klas	Ken. spel klas
14.55 uur	Ken. spel klas	Foto's s101	Eten&drinken	Poster maken	Poster maken
15.15 uur	Eten&drinken	Eten&drinken	Foto's s101	Eten&drinken	Eten&drinken
15.40 uur	Poster maken	Poster maken	Website s131	Foto's s101	Website s104
16.05 uur	Website s131	Website s123	Poster maken	Website s104	Foto's s101

- 16.25 uur   Kringgesprek en thermometer in lokaal van laatste activiteit.
16.30 uur   Einde kennismakingsmiddag leerlingen.
16.45 uur   Evaluatie kennismakingsmiddag.

Programmaonderdelen Kennismakingsmiddag

Presentatie van school met beamer.

Activiteit: leerlingen die binnenkomen kunnen op scherm kijken naar een presentatie van de school.

Benodigdheden:

- Beamer
- Scherm
- Film met beelden van school
- Mediatheek ruimte
- Stoelen voor leerlingen

Klassenindeling: Stickers op kleur met naam uitdelen aan binnenkomende leerlingen.

Activiteit: leerlingen die binnenkomen worden opgevangen door de mentoren. Iedere mentor is herkenbaar door een item in kleur. Dit kan bijvoorbeeld een petje, vlag of sjaal zijn. Iedere mentor heeft een eigen kleur. Iedere leerling krijgt een sticker op kleur met naam. De kleur van de sticker correspondeert met de betreffende mentor van zijn klas. Na ontvangst gaat de leerling zitten op een stoel bij de beamer.

Benodigdheden:

- Herkenbare items voor mentoren (5xkleur)
- Naamstickers op kleur voor de leerlingen (20x5 kleuren)
- Namenlijsten op alfabetische volgorde en op klas
- Pennen

Presentatie van LMT en mentoren, persoonlijk of met beamer.

Leden van het LMT en de mentoren stellen zich voor aan de leerlingen. De mentoren doen dit met het herkenbare item. De klassen worden aangeduid met de kleur, dus niet met nummer.

Controleren leerling-gegevens en aanwezigheid.

Activiteit: Na de presentatie gaat de mentor van klas 1 direct naar het lokaal van handel & verkoop voor het maken van de foto's. De overige klassen gaan met de mentor naar het klaslokaal. De klassen 2 t/m 5 starten met het controleren van de leerling-gegevens en aanwezigheid. Klas 1 doet dit na het maken van de foto's.

Benodigdheden:

- Namenlijsten met NAW gegevens op alfabetische volgorde en op klas
- Pen

Foto's maken.

Activiteit: foto's maken van individuele leerlingen voor de schoolpas door fotograaf. Per klas ± 20 min. in lokaal s101, handel & verkoop.

Benodigdheden:

- Fotograaf
- Zitplaatsen voor wachtende leerlingen
- Spiegel

Kennismakingsspellen in de klas.

Activiteit: spelletjes ten behoeve van de eerste kennismaking en het leren van de namen.

Doel: de leerlingen leren elkaar kennen.

Mogelijkheden activiteiten:

- Voorstellen van elkaar in tweetallen: Twee leerlingen die elkaar niet kennen interviewen elkaar gedurende 2 minuten per leerling en stellen elkaar voor in de kring.
- Line up: De leerlingen stellen zichzelf, zonder hulp van de mentor, naast elkaar op op alfabetische volgorde van voornaam, achternaam, op leeftijd, op lengte, op geboortemaand enz. Wanneer de line up klaar is noemen de leerlingen zelf een voor een de voornaam, achternaam, leeftijd enz. op ter controle.
- Namenspel in de kring: leerlingen zitten in een kring op een stoel en maken gebruik van een foambal om elkaars namen te leren. 1. De leerling gooit de bal naar een medeleerling en zegt zijn eigen naam. 2. De leerling gooit de bal naar een medeleerling en zegt de naam van de medeleerling.

Benodigdheden:

- Zitplaatsen
- Foambal

Eten en drinken.

Activiteit: de leerlingen en de mentor eten en drinken gezamenlijk in de klas.

Benodigdheden:

- Limonade en sap/ prikloze drank
- Koek

Poster maken.

Activiteit: de leerling maakt een poster van zichzelf op gekleurd A4 papier, in de kleur van zijn klas. In het midden van het A4 papier staat een kader waarin de pasfoto van de betreffende leerling later wordt geplakt. De gemaakte posters worden als decoratie gebruikt tijdens de ouderavond.

Alle posters moeten aan het eind van de dag centraal ingeleverd worden bij de afdelingsleider onderbouw. De afdelingsleider zorgt dat alle posters per klas bij elkaar hangen in de aula voor de ouderavond.

Benodigdheden:

- A4 papier in de klassenkleuren (5x kleuren)
- Tijdschriften om uit te scheuren
- Gekleurd papier om mee te plakken
- Viltstiften
- Scharen
- Lijm

Opdrachtenspel Website.

Activiteit: de leerlingen gaan met de mentor naar het aangewezen computerlokaal voor het opdrachtenspel op de website van het Mondial College.

Benodigdheden:

- Computerlokaal
- Antwoordenvel per leerling
- Antwoordvel voor docent
- Pennen

Kringgesprek en thermometer.

Activiteit: de leerlingen gaan met de mentor in de klas afsluiten door een kringgesprek. Op een thermometer op papier kunnen de leerlingen aangeven hoe ze de middag gevonden hebben.

Benodigdheden:

- Stoelen in de kring
- Papieren thermometer
- Stift

Programma Introductie brugklasleerlingen.

Dit programma is gemaakt door:

Sanne Bekkers en Margreet Versteeg,

Intern Zorgteam Mondial College, locatie Streekweg en Nijmegen West.

De programma's zijn ontwikkeld in het kader van een onderzoek naar een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Nijmegen, september 2009.

Het programma introductie 0910.

Introductieprogramma brugklassen 2009-2010.

De introductie is:

Maandag	7-9-2009 van 14.00 tot 15.00 uur.
Dinsdag	8-9-2009 van 8.30 tot 12.00 uur.
Woensdag	9-9-2009 van 8.30 tot 12.00 uur.

Algemene opmerkingen over het programma:

- Op de maandag heeft elke klas hetzelfde programma in het eigen lokaal met de mentor en evt. assistent van izt. Kennismaking met de klas, de mentor, informatie i.v.m. de eerste periode op school en het maken van deel A van de SVL.
- Op dinsdag en woensdag is er een wisselend programma per klas. Het programma bestaat uit vier onderdelen.
- Deze zijn:
  1. Fototocht door het gebouw. Het kennismaken met personeel en het gebouw.
  2. High Tea. Samen de High Tea klaarmaken en samen aan tafel de klaargemaakte gerechten opeten. Hoe doe je dat samen eten?
  3. Nadere kennismaking. Spellen en dramawerkvormen, waarin de mentor en de leerlingen elkaar beter leren kennen.
  4. Samen werken. Een handvaardigheidsoopdracht, waarbij de leerlingen samen moeten werken en samen tot een groot werkstuk komen.
- Bij de verschillende programmaonderdelen werken de leerlingen steeds met andere leerlingen uit hun klas.
- De pauzes zijn in het eigen lokaal. De leerlingen krijgen te drinken van school. Gelegenheid tot vrij contact van leerlingen en met de mentor.

Indeling assistenten:

Klas	Lokaal	Docent	Assistent
1	S126	Mentor 1	Lid intern zorgteam
2	S129	Mentor 2	Lid intern zorgteam
3	S107	Mentor 3	Lid intern zorgteam
4	S128	Mentor 4	Lid intern zorgteam
5	S127	Mentor 5	Mediatheek medewerker

De programmaonderdelen:

1. Informatieverstrekking door de mentor.

Doel	: Informatie geven over praktische schoolzaken.
Plaats	: Het eigen lokaal.
Tijd	: Maandag 14.00 tot 15.00 uur.

Bezetting personeel : De mentor evt. Assistent.

Kennismakingsspel : 1. Line-up op voornaam. De leerlingen stellen zichzelf, zonder hulp van de mentor, naast elkaar op op alfabetische volgorde van voornaam. Wanneer de line up klaar is noemen de leerlingen zelf een voor een de voornaam op ter controle. Ook mogelijk op achternaam, op leeftijd, op lengte, op geboortemaand enz.

2. Advertentiespel. De leerling schrijft in het kort iets over zichzelf (leeftijd, karaktereigenschap, hobby's, woonplaats, lievelingseten, huisdieren) op een stukje papier. Uiteraard zonder de voor- of achternaam te benoemen. Alle advertenties worden bij elkaar gelegd en de groep moet raden van wie de voorgelezen advertentie is.

Informatie over : Het rooster, wat kun je vinden op de Mondialsite, het kluisje, de boeken, de pasjes etc . De informatie wordt aangeleverd door de afdelingsleider.

Invullen SVL deel A. : Invullen van de SVL deel A. Doel kunnen evalueren van de introductie en geïntegreerde sova-training. Voor de herfstvakantie wordt deel B afgenomen van de SVL. Vragenlijst en antwoordformulier aanleveren door de onderzoekers.

2. High Tea.

Doel : Samenwerken, iets voor elkaar doen, kennismaken met bepaalde omgangsvormen.

Plaats : Lokaal Verzorging 012, 1 klas, of het lokaal Zorg & Welzijn 211, 2 klassen.

Tijd : Dinsdag of woensdag van 10.30 tot 12.00 uur.

Bezetting personeel : Mentor, assistent, onderwijsassistent lokaal 211, ---- lokaal 012.

Activiteit : De leerlingen maken met de mentor en assistent de high tea klaar. Programma en materiaal worden verzorgd door docenten verzorging. Het algemene idee is dat de leerlingen sandwiches, versierde cakes, verschillende soorten thee, een cocktail van sapjes etc. klaar maken. De leerlingen dekken de tafel en vouwen servetten. Samen gaan ze de gerechten opeten aan tafel. Samen ruimen de leerlingen alles weer op.

Materiaal : zie programma docent verz.
 Gerechten : zie programma docent verz.
 Extra hulp in 211 : Onderwijsassistent . Onderwijsassistent kan in het tweede blok assisteren bij de high tea. Verder is het de bedoeling dat de onderwijsassistent de groepjes leerlingen in het lokaal begeleidt, die de fototocht lopen door het lokaal. Dit is de hele ochtend van 8.45 tot 12.00 uur.

3. Fototocht door het gebouw.

Doel : Kennismaken met personeel en het gebouw.
 Plaats : Het gehele gebouw en ook de verschillende lokalen van de beroepsrichtingen.
 Tijd : Dinsdag of woensdagochtend van 8.45 tot 10.15 uur of 10.30 tot 12.00 uur.

Bezetting personeel : Lokaal de mentor.

Wegbrengen naar de startpunten: de assistent.

Personeel bij de opdrachten: Baliemedewerker opdracht balie 'zoek de 6 verschillen',
 Kantinemedewerker uitgifte loket opdracht 'rebus',
 ICT_medewerker ICT opdracht 'doolhof',
 contactpersoon leerlingen opdracht 'dubbele letters',
 mediatheekmedewerker opdracht 'punten verbinden',
 locatiedirecteur opdracht lmt 'Mondial puzzle',
 administratieloket opdracht 'doolhof met woord'.

Personeel in de lokalen beroepsgericht: lokalen CT docent consumptief, lokaal Z&W onderwijsassistent, lokalen Et/Mt dinsdag docent metaal, woensdag docent natuurkunde, lokalen BT docent bouwtechniek zorgt dat er een docent aanwezig is.

Activiteit : De leerlingen lopen in een groepje van 4 leerlingen aan de hand van foto's door het gebouw. Bij de opdrachtplaatsen moeten zij zich voorstellen, vragen wat degene voor de leerlingen doet op school en de opdracht uitvoeren. Alle leerlingen van het groepje maken de opdrachten. Hebben ze deze gedaan, dan krijgen ze een stempel op hun groepskaart. Ze leveren de gemaakte opdrachten in bij de opdrachtgever.

Er zijn vier startpunten de kamer van de contactpersoon leerlingen foto 33, de trap naar bouwtechniek foto 17, de uitgifte balie van de aula foto 1, de vitrine kast op de tweede verdieping foto 53. De mentor en de assistent lopen de route om te kijken hoe het gaat bij de groepjes.

Wanneer de leerlingen bij een lokaal beroepsgericht aankomen, worden zij opgevangen door een docent van het lokaal en door de docent door het lokaal geleid. De leerlingen mogen hier niet alleen lopen.

Aan het eind van de fototocht gaat het groepje naar het lokaal van de mentor en levert de stempelkaart in.

Materiaal : Fototocht – 30 x 7x een opdracht: zoek de 6 verschillen, rebus, doolhof, dubbele letters, punten verbinden, Mondial puzzle, doolhof met woord. Stempelkaart.

4. Samenwerkopdracht handvaardigheid.

Doel : Samenwerken, samen het product presenteren.

Plaats : lokaal handvaardigheid 004 en lokaal techniek 005

Tijd : dinsdag- of woensdagochtend 8.45 tot 10.15 of 10.30 tot 12.00 uur.

Bezetting personeel : Mentor, assistent, docent handvaardigheid dinsdag, woensdag.

Activiteit : Ontwerp een vloer of zitmeubilair voor de aula. Een gesprek over het nieuwe gebouw en dat er een inrichting komt. Wat willen deze brugklassers in de aula? Hoe moet de vloer eruit zien en welk alternatief zitmeubilair. Groepjes kunnen zelf kiezen voor een vloer of zitmeubilair. Ontwerp zitmeubilair ter grootte van een A4tje. Er wordt een driehoek als vloer aangeleverd.

Materiaal : Vloer.

- Een kartonnen driehoek ondergrond 1m bij 1m.
- Materiaal voor op de vloer. Stoffen, vloerbedekking, kunststof etc.
- Lijm, scharen.
- Papier, potloden.

: Zitmeubilair.

- Lijm, scharen, nieltangen.
- Piepschuim, broodzaag
- Verpakkingsmaterialen.
- Stoffen, kunststof,
- Karton.
- Gekleurd papier.
- Verf, kwasten.
- Papier, potloden.

5. Kennismakingsopdrachten, drama en spel.

Doelen : kennismaken, samenwerken en kijken naar elkaar en luisteren naar elkaar/ jezelf presenteren.

Plaats : lokaal mentor.

Tijd : dinsdag- of woensdagochtend 8.45 tot 10.15 of 10.30 tot 12.00 uur.

Bezetting personeel : Mentor en assistent.

Activiteit : Deze activiteit bestaat uit een zestal onderdelen.

Materiaal : opdrachtkaartjes met sporten en beroepen voor het uitbeelden en pennen, papier en groepsindeling voor galgje.

1. Namentrein

Doel: Kennismaking

Duur: 10 min.

Als 'ik ga op reis en neem mee'. Eerste leerling in de kring noemt zijn naam. Volgende noemt de naam van de eerste leerling en vervolgens zijn eigen naam enz.

2. Amerikaans liften

Doel: kennismaking/warming-up

Duur: 10 min.

Klap op je schoot, klap in je handen, rechterduim over je schouder: noem je eigen naam, linkerduim over je schouder: noem een naam van een medeleerling. Dan pakt de medeleerling van de genoemde naam het over. Die klapt vervolgens ook op zijn schoot, klapt in de handen, rechterduim over de schouder: noemt zijn eigen naam, linkerduim over de schouder: noemt een andere naam van een medeleerling. Enz. Wanneer een foutje wordt gemaakt of een leerling het even niet meer weet wordt hij geholpen. De uitdaging zit in de snelheid waarmee het spel gespeeld wordt.

3. Kringgesprek

Doel: nadere kennismaking/ luisteren naar elkaar/ vragen stellen

Duur: 20 min.

Onderwerpen die aan bod kunnen komen kunnen door de mentor bepaald worden of aan de hand van de vragen die de leerlingen hebben.

4. Zie het verschil

Doel: kijken naar elkaar/ vragen stellen

Duur: 10 min.

De leerlingen zitten in een kring. Een leerling gaat naar de gang en verandert één ding aan zichzelf. Dit kan bijvoorbeeld een kledingstuk zijn of een bril. De leerling bepaalt zelf wat het is. Wanneer de leerling klaar is komt hij terug in de klas en blijft staan zodat iedereen hem goed kan zien. De medeleerlingen moeten raden wat veranderd is. Zij doen dit door hun vinger op te steken. De leerling die staat mag beurten geven. Wie het goed geraden heeft gaat vervolgens naar de gang om iets aan zichzelf te veranderen.

5. Uitbeelden van sporten en beroepen

Doel: kijken naar elkaar/ luisteren naar elkaar/ vragen stellen

Duur: 20 min.

De leerlingen zitten in een halve kring. Om beurten krijgen de leerlingen een kaartje met daarop een sport of een beroep. De leerling gaat voor de klas staan en beeld de sport of het beroep uit. Er mag geen geluid gemaakt worden. De medeleerlingen steken hun vinger op wanneer ze denken te weten wat uitgebeeld wordt. De leerling die staat geeft beurten. Wie het goed geraden heeft is vervolgens aan de beurt. Zorg dat iedereen aan de beurt is geweest, ook al heeft niet iedere leerling iets goed geraden. Het uitbeelden kan een aanleiding zijn om na te praten over de verschillende hobby's van de leerlingen, de beroepen van ouders of de beroepskeuze van leerlingen.

6. Galgje in groepjes

Doel: kennismaken

Duur: 20 min.

De leerlingen gaan in kleine groepjes uiteen aan tafelgroepjes zitten (± 4 leerlingen). Zij spelen galgje op papier. Na iedere ± 5 min. wisselt de samenstelling van de groepjes, zodat de leerlingen nader kennis met elkaar kunnen maken.

Programma sova-training in 8 mentorlessen.

Dit programma is gemaakt door:

Sanne Bekkers en Margreet Versteeg,

Intern Zorgteam Mondial College, locatie Streekweg en Nijmegen West.

De programma's zijn ontwikkeld in het kader van een onderzoek naar een geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

Nijmegen, oktober 2009.

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Geïntegreerde sociale vaardigheidstraining.

De geïntegreerde sociale vaardigheidstraining sluit aan op het programma van de kennismakingsmiddag en de introductie van de brugklassers. In deze programma's zijn ook onderdelen van de sociale vaardigheidstraining verwerkt.

Het doel van deze geïntegreerde sociale vaardigheidstraining is het vaardiger laten worden van de brugklasleerlingen op sociaal gebied. Het bij kunnen sturen van leerlingen in het begin van het schooljaar op het gebied van hun sociaal gedrag in de klas. De basis te leggen voor het kunnen werken op school in het kader van samenwerken, leiding geven en met collega leerlingen werken bij de beroepsgerichte vakken.

Uitgangspunten bij deze training zijn:

- De mentor werkt samen met een lid van het intern zorgteam.
- Alle leerlingen uit de klas werken met elkaar tijdens de training.
- De sociale vaardigheden worden geoefend door middel van spelvormen. Er wordt gebruik gemaakt van praktische werkvormen en gesprek over deze werkvormen.
- De onderwerpen van de training komen terug in de andere lessen van de leerling, de klas. De transfer van het geleerde.

De training bestaat uit 8 lessen met de thema's:

1. Kennismaking.
2. Complimenten maken.
3. Contact.
4. Samenwerken.
5. Leiding geven.
6. Iets moeilijks zeggen/ontvangen.
7. Opkomen voor jezelf.
8. Afronding cursus.

Voor elke bijeenkomst is een programma gemaakt.

Na het programma volgt een beschrijving van de activiteiten uit het programma. In het programma staat na de activiteit aangegeven uit welk boek de activiteit is gekozen en op welke bladzijde de activiteit staat.

De activiteiten zijn gekozen uit:

- Sociale vaardigheidstraining – Herberd Prinsen e.a. KPC groep 1999. - SOVA
- Energize! – Carol Apacki, Quest International 1999. - EI
- Energize II – Erwin Tielmans, Stichting Lions Quest Nederland 2004. - EII
- Energize III – Erwin Tielmans, Stichting Lions Quest Nederland 2007. EIII

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Bijeenkomst 1

Bijeenkomst 1.

Thema: Kennismaking.

Doel:

- Verder kennismaken met de medeleerlingen uit de klas.
- Hoe gaan we met elkaar om tijdens de training!

Materiaal:

- Ansichtkaarten in drieën, vieren of vijven geknipt. Afhankelijk van het groepsaantal.
- Belletje of fluitje voor het wisselen van de gang tijdens Tafelen.

Activiteiten:

- Groepen maken met ansichtkaarten.	- EII 51
- Tafelen. Kennismaking.	- EIII 17/18
- Groepsregels.	- SOVA 1.3 26
- Oefening.	- SOVA 1.5 26/27
- Wie zijn jullie?	- EI 121
- Afsluiting.	

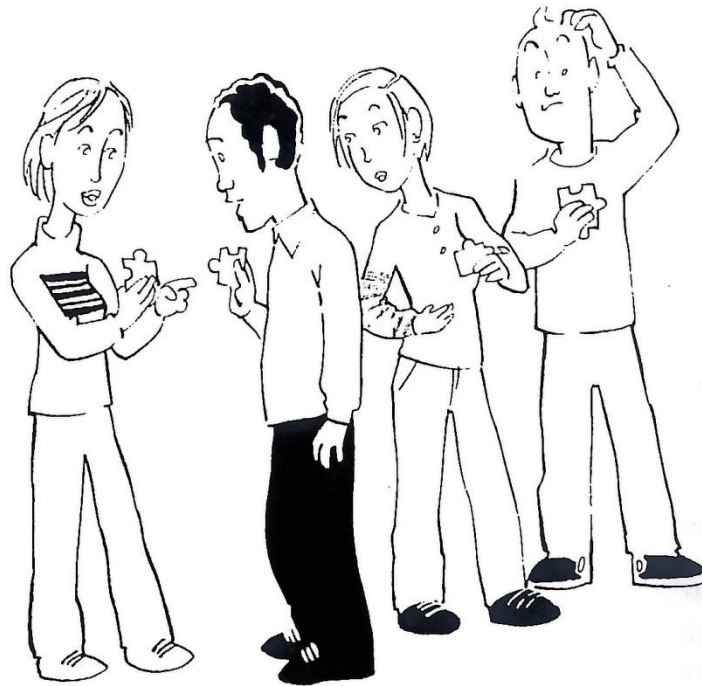
Activiteit: EII 51 Groepen verdelen.

De deelnemers worden verdeeld in willekeurige groepen aan de hand van korte spelvormen.

Materiaal:

- Ansichtkaarten in drieën, vieren of vijven geknipt. Afhankelijk van het groepsaantal.

Tijd: 10 min.

Puzzel.

De begeleider verknipt 4 ansichtkaarten (=goed voor 4 groepen) in telkens 4 stukken (=goed voor 4 personen per groep). Afhankelijk van het groepsaantal kunnen ook kaarten in 3 of 5 stukken geknipt worden. De stukken worden willekeurig verdeeld.

Maak een groep met de personen die de andere puzzelstukken hebben.

De deelnemers vinden de anderen personen door de puzzel weer heel te maken. De deelnemers maken de puzzel samen aan een tafel wanneer ze als groep compleet zijn.

Activiteit: EIII 17/18 Tafelen. Kennismaking.

Snel kennismakingsspel in de vorm van een viergangenmenu.

Materiaal:

- Belletje of fluitje voor het wisselen van de gang.

Tijd: 15 min.

De deelnemers staan in een kring.

Geef de volgende instructie:

Als kennismakingsoefening heb ik een viergangenmenu voor jullie klaargemaakt. Elke gang wordt aan een andere tafel opgediend. Aan elke tafel geef ik jullie een gespreksthema.

Loop door elkaar en vorm tafels (groepen) van vijf (of minder afhankelijk van het groepsaantal). De deelnemers gaan per vijf in een kring staan of aan tafels zitten.

Er kan ook voor gekozen worden de eerste groepjes te vormen door EII 51 Groepen verdelen met de ansichtkaarten.

Geef de volgende instructie:

Tijdens het voorgerecht spreken jullie over hobby's. Voor deze ronde hebben jullie één minuut. Iedereen zegt kort iets over wat hij doet in zijn vrije tijd. De persoon die het grootste is begint, daarna volgt de persoon links, enzovoort.

Na één minuut onderbreekt u de oefening, door middel van bijvoorbeeld een belletje, en geeft de volgende instructie:

Bedank elkaar voor het gesprek en maak met andere mensen groepen van 3/4/5, afhankelijk van het groepsaantal, voor de soep.

Geef de volgende instructie:

Tijdens de soep praten jullie over de vakantie. Vertel over de afgelopen vakantie of de vakantie die nog komt. De persoon met het donkerste haar begint te vertellen, daarna gaat de persoon aan de linkerkant verder. Voor de soep hebben jullie twee minuten tijd.

Herhaal deze werkwijze voor het hoofdgerecht en het dessert. Voor het hoofdgerecht maken de deelnemers groepen van 3/4/5, afhankelijk van het groepsaantal. Er kan voor gekozen worden het aantal deelnemers per groep te wisselen per gang. Het gespreksthema van het hoofdgerecht is: 'Wat ik prettig vind in de klas/ op school'. Degene die met het gesprek begint, is de persoon die het laagste huisnummer heeft.

Voor het dessert maken de deelnemers groepen van 3/4/5, afhankelijk van het groepsaantal. Het gespreksthema is: 'Welke verwachtingen heb ik bij de sova les(sen)?'. Degene die het gesprek begint, is de persoon met de langste wijsvinger.

Na de oefening gaan de deelnemers zitten en bespreekt u de oefening na. Verwerkingsvragen:

- Hoe vind je deze manier van kennismaken?
- Over welke thema's wil ik ook nog praten?
- Wat hebben jullie besproken in het laatste gesprek?

Er kan voor gekozen worden de verwachtingen en wensen van de deelnemers op het bord of op een groot vel te schrijven.

Tafelen kan ook worden gebruikt als aanleiding om te bespreken welke regels en afspraken er zijn wanneer je naar een restaurant gaat. Gedacht kan worden aan;

- Niet met volle mond praten, omdat je elkaar dan niet kunt verstaan.
- Communicatie: oogcontact maken wanneer je praat.
- Actief luisteren.

Activiteit: SOVA 1.3 26 Groepsregels.

Tijd: 5 min.

Door middel van een klassengesprek worden (spel)regels bepaald voor de sova lessen. Alle deelnemers/trainers moeten hiermee akkoord gaan.

Gedacht kan worden aan bijvoorbeeld:

- In deze groep geef je aan als je het vervelend vindt dat iemand je aanraakt.
- In deze groep wordt niemand belachelijk gemaakt.
- In deze groep wordt niemand uitgelachen.
- In deze groep doet iedereen mee aan alle activiteiten.
- In deze groep mag er best wel iets mislukken.
- In deze groep luisteren we naar elkaar.

Activiteit: SOVA 1.5 26/27 Oefening.

Tijd: 15 min.

De trainers laten door middel van een rollenspel minimaal twee situaties van reageren zien. Het rollenspel kan ook door twee andere mensen (bijvoorbeeld stagiaires of collega's) gedaan worden om zo de trainers meer armslag te geven. Voor de oefening wordt van de gesloten kring een halve kring gemaakt, zodat het rollenspel voor de halve kring uitgevoerd kan worden. De mentor geeft vooraf de volgende uitleg/opdracht en vragen die na elk rollenspel beantwoord kunnen worden. Eventueel kan er ook voor gekozen worden deze informatie juist achteraf te geven om het rollenspel meer kracht bij te zetten.

Het is een nagespeelde situatie:

- Wat valt je bij elke situatie op;
- Hoe zou jij deze reactie vinden/ervaren/
- Hoe zou jij reageren;
- Kun je ook misschien al aangeven hoe je beter op de situatie kunt reageren?

Tijdens het rollenspel kan een deelnemer (of kunnen meerdere deelnemers) misschien heftig reageren omdat de situatie voor hem te actueel of te reëel is. Het kan ook zijn dat een deelnemer bang is om te reageren. Dit dient de trainer zich vooraf te realiseren en zich hierop voor te bereiden.

Casus 1

De ene persoon kijkt (eventueel verlegen) naar beneden en de ander vraagt iets aan hem over hobby, huiswerk, klassenfeest en dergelijke. De ander geeft weliswaar antwoord, maar kijkt niet of slechts heel af en toe omhoog.

Casus 2

De ene persoon vraagt aan de ander of hij naast hem mag gaan zitten, of een werkstuk met hem mag maken of 's middags met hem mee naar huis kan gaan. Kortom, hij vraagt of hij met hem wil samenwerken of bevriend wil worden. De ander reageert agressief. Dit kan verbaal (grove taal, schelden en dergelijke) dan wel non-verbaal (negeren, wegduwen of via een bepaalde gelaatsuitdrukking).

Casus 3

De ene persoon A zou iets voorbereiden; de ander (B) geeft kritiek omdat hij het niet af heeft of het helemaal niet gedaan heeft.

Twee mogelijke reacties van degene die iets niet voorbereid heeft.

1. Hij (A) probeert zich eruit te praten door bijvoorbeeld te zeggen dat dat niet zo afgesproken was of dat juist de ander dit zou doen (niet agressief);
B (de ander) reageert agressief. Bijvoorbeeld: "Wat ben jij toch een ...".
2. Hij (A) reageert agressief. Bijvoorbeeld: "Dat is helemaal niet waar, wat denk je wel, jij zou het doen".
B (de ander) reageert niet agressief. Bijvoorbeeld: "Ik kan mij best voorstellen

dat je het vervelend vindt dat ik jou dit zeg, maar laten we er eens over praten”.

Activiteit: EI 121 Wie zijn jullie?

Een raadspel waarin spelers als ploeg samenwerken.

Tijd: 10 min.

Vorbereiding: Zet een aantal tafels aan de kant, zodat in het midden van het lokaal ruimte ontstaat. In het midden van het klaslokaal loopt een denkbeldige grens die eventueel aangegeven kan worden door een stuk tape op de grond.

Verdeel de klas in twee groepen: ploeg 1 en ploeg 2. De groepen staan ieder aan een andere kant van het klaslokaal. De spelers van ploeg 1 beslissen samen over twee zaken: welk dier ze zullen vertegenwoordigen en waar dat dier vandaan komt.

De twee ploegen komen naar de middenlijn. Ploeg 2 stelt vragen. Op de eerste vraag antwoordt ploeg 1 met de afgesproken herkomst, op de tweede en volgende vragen moet ploeg 1 antwoorden. Ploeg 2 mag vragen stellen totdat het dier geraden wordt. De ploegen moeten gezamenlijk overleggen en bepalen wie en hoe ze vragen stellen en antwoord geven. Het gaat erom met zo min mogelijk vragen het juiste dier te raden.

Ploeg 1: alle spelers lopen naar de middenlijn.

Ploeg 2: alle spelers lopen naar de middenlijn en vragen; ‘Waar komen jullie vandaan?’

Ploeg 1: ‘Uit ..... bijvoorbeeld de jungle!’

Ploeg 2: overleggen en stellen vragen aan ploeg 1 totdat ze weten welk dier het is. Ze stellen dan de vraag; ‘Is het een..... bijvoorbeeld leeuw?’

Keer de rollen om en begin opnieuw.

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Bijeenkomst 2

Bijeenkomst 2.

Thema: Complimenten maken.

Doel:

- Weten wat voor een effect een compliment heeft.
- Een compliment kunnen maken.

Materiaal:

- Schildertape.
- Papier.
- Stiften.
- Rugbordjes.

Activiteiten:

- Kringgesprek. Wat is een compliment? Wat is er leuk aan een compliment?
Wat heb je aan een compliment?
- Feedback geven. Onbekende vriend. - EIII 31
- Feedbackregels. - SOVA 1.4 26
- Ruggensteun. - EII 213
- Ik voel. - EIII 32

Activiteit: EIII 31 Feedback geven. Onbekende vriend.

Opdracht waarbij deelnemers stiekem voor elkaar iets doen.

Tijd: 15 min.

Geef elke deelnemer bij het begin van de bijeenkomst een papiertje.

Schrijf je naam op het blaadje. Schrijf minstens drie dingen op waarmee anderen je blij kunnen maken (op school, deze training ...).

Haal de briefjes op en stop ze in een doos.

Iedereen krijgt een papiertje van iemand anders. Deze persoon is je onbekende vriend gedurende de komende 2 a 3 weken. Het is de bedoeling dat je deze vriend gedurende deze weken dingen van het blaadje doet zonder dat hij weet dat jij dit doet. Je wordt zijn onbekende vriend. Op het eind van ...(de week, de training, 2 a 3 weken...) worden de onbekende vrienden bekend gemaakt.

Geef elke deelnemer een briefje. Zorg ervoor dat niemand zijn eigen briefje krijgt. Elke deelnemer bedenkt originele manieren om de dingen te doen die zijn onbekende vriend heeft opgeschreven. Na de afgesproken periode vraagt u aan elke deelnemer wie ze vermoeden dat hun onbekende vriend is. Daarna verklapt iedereen om de beurt wie zijn onbekende vriend was.

Om de communicatie met de onbekende vriend te stimuleren, kunt u een interne brievenbus plaatsen waarin deelnemers berichtjes naar elkaar kunnen sturen.

Alternatief voor de onbekende vriend.

Geef elke deelnemer bij het begin van de bijeenkomst een papiertje.

Schrijf géén naam op het blaadje. Schrijf minstens drie complimenten op die je zelf zou willen ontvangen. Schrijf netjes, zodat het gelezen kan worden.

Haal de briefjes op en stop ze in een doos.

Iedereen krijgt een papiertje van iemand anders. Zou jij dit ook als compliment willen ontvangen?

Bespreek waarom de een het als een compliment ervaart en een ander niet. Het kan zitten in taalgebruik, van wie je het compliment krijgt, maar ook of het gemeend is en of het bij je past.

Activiteit: SOVA 1.4 26 Feedbackregels.

Tijd: 2 min.

Tijdens de nabespreking van een oefening, bijvoorbeeld te gebruiken naar aanleiding van 'Onbekende vriend' of 'Ruggensteun', is het aan te raden om dit volgens een bepaald steeds terugkerend patroon te doen.

1. De deelnemer die de oefening gedaan of ondergaan heeft vertelt eerst wat hij goed vond van zichzelf.
2. De andere deelnemers zeggen rechtstreeks tegen hem wat ze goed vonden. Dit doen ze door hem aan te kijken en bijvoorbeeld te beginnen met: "Ik vond ... goed van jou" of iets dergelijks.
3. Daarna krijgen de andere deelnemers de kans om maximaal één tip te geven.

Bij punt 2 en 3 is het niet altijd noodzakelijk om alle andere deelnemers aan het woord te laten. Dit is soms omwille van de tijd niet mogelijk.

Activiteit: EII 213 Ruggensteun.

Ervaren hoe het is om een compliment te geven en om een compliment te krijgen.

Materiaal:

- Bordjes voor op de rug met papier erop.
- Pen of stift per leerling.

Tijd: 15 min.

Elke deelnemer krijgt een bordje op de rug. De deelnemers worden in twee groepen verdeeld. Bij een klein groepsaantal kan ervoor gekozen worden in een kring te gaan staan. De deelnemers staan achter elkaar zoals bij een polonaise.

Schrijf per persoon één compliment op elkaars rug. Schrijf op het bordje wat je goed aan deze persoon vindt, iets wat je waardevol vindt of apprecieert, of wat je positief is opgevallen. Wat je schrijft, moet je oprecht menen. Zorg dat je bij iedereen één compliment hebt opgeschreven.

Na 10 minuten vraagt de begeleider de deelnemers om terug in een kring te komen staan of op een stoel te gaan zitten.

Hoe is het om een compliment te geven? Neem het bordje van je rug en voel eens hoe het is om een compliment te krijgen.

Deelnemers lezen wat er op hun bordje staat.

Hoe is het om een compliment te krijgen? Wat is het grootste compliment wat je ooit gehad hebt? Wat ga je met het bordje doen?

Alternatief voor afspraken bij Ruggensteun.

**Zet bij vijf verschillende leerlingen een compliment op de rug.
Een jongen zet bij 3 meisjes en 2 jongens een compliment neer.
Een meisje zet bij 3 jongens en 2 meisjes een compliment neer.**

Activiteit: EIII 32 Ik voel.

Kennismaken via gevoel.

Tijd: 10 min.

Klas in twee groepen verdelen. De deelnemers staan in een kring. Geef de volgende opdracht:

Steek je rechterhand uit en sluit je ogen. Één persoon wordt aangetikt en die doet zijn ogen open en loopt naar het midden van de kring. Hij geeft iedereen in de kring een hand en gaat vervolgens weer in de kring staan. Alle deelnemers doen hun ogen open en raden welke handdruk bij welke naam hoort.

Om de beurt mag een deelnemer in de kring komen staan, geeft de anderen een hand en de deelnemers raden wie in de kring heeft gestaan.

Vooraf mag iedereen elkaar met ogen open een hand geven. Wanneer de leerlingen elkaar niet goed bij naam kennen zal tijdens het oefenrondje ook de naam nogmaals genoemd dienen te worden.

De nabespreking van deze activiteit wordt bepaald door het verloop van de oefening.

- Hoe vind je deze manier van kennismaken?
- Hoe is het om de oefening met het handen geven te doen?

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Bijeenkomst 3

Bijeenkomst 3.

Thema: Contact.

Doel:

- Weten hoe je contact kunt maken.
- Geoefend hebben met contact maken.

Materiaal:

- Stoffen bal.
- Pen of stift per leerling.
- Papier (half A4) één vel per leerling.

Activiteiten:

- Ik hoor.	- EIII 32
- Luisteren/ vertellen.	- SOVA 2.4 30
- Rollenspel contactleggen.	- SOVA 2.3 30
- Kringgesprek. Wat is belangrijk bij contact. Kijken. Luisteren.	
- Hoeveel staan er achter mij?	
- Afscheid nemen. Complimenten maken.	- SOVA 2.8 31

Activiteit: EIII 32 Ik hoor.

Kennismaken via gevoel.

Tijd: 10 min.

De deelnemers staan in een kring. Geef de volgende opdracht:

We doen een speciale kennismakingsoefening. Het is de bedoeling dat je de juiste naam met de juiste stem verbindt. Sluit je ogen. Spreek om de beurt je naam: Ik ben...

Elke deelnemer spreekt zijn naam uit.

Houd je ogen gesloten. Één persoon wordt aangetikt en die doet zijn ogen open en loopt naar het midden van de kring. Die persoon zegt in welke gemeente hij woont en gaat weer in de kring staan. Probeer te herkennen welke stem bij welke naam hoort.

De deelnemers raden elkaars namen.

Om de beurt mag een deelnemer in de kring komen staan, zegt in welke gemeente hij woont en gaat vervolgens weer in de kring staan. De deelnemers raden wie in de kring heeft gestaan.

De nabespreking van deze activiteit wordt bepaald door het verloop van de oefening.

- Hoe vind je deze manier van kennismaken?
- Hoe is het om iemand via de stem te leren kennen?
- Aan welke kenmerken in een stem kun je iemand herkennen?

Activiteit: SOVA 2.4 30 Luisteren/ vertellen.

Materiaal:

- Stoffen bal.
- Pen of stift per leerling.
- Papier (half A4) één vel per leerling.

Tijd: 25 min.

Deze oefening is bedoeld om erachter te komen in hoeverre de sociale vaardigheden 'iets zeggen' en 'luisteren' aanwezig zijn. De deelnemers gaan oefenen in iets vertellen, aandacht krijgen en luisteren.

De deelnemers en trainers zitten in een kring. De mentor legt eerst uit dat contact maken belangrijk is en vervolgens legt hij de opdracht uit.

Je wilt iets vertellen en je weet niet goed hoe je moet beginnen of je weet niet hoe je de aandacht van iemand of van een groep mensen moet krijgen. Het gaat hier om contact maken. Hoe doe je dat?

Je schrijft nu op je blad wat je straks wilt vertellen. Dit mag van alles zijn: iets vervelends, iets leuks, iets dat je gehoord of gezien hebt, iets dat je dwars zit enz.

De mentor geeft nu een deelnemer (A) de stoffen bal, de beurt, en deze vertelt een verhaaltje. De andere deelnemers luisteren goed. Nadat de verteller met zijn verhaal klaar is, geeft de trainer een van de andere deelnemers (B) de bal en deze vertelt nu in zijn eigen woorden het verhaal na. Vervolgens geeft de gehele groep feedback (kort en bondig, omwille van het strakke tijdschema).

Feedback.

- De verteller (A) geeft aan of de herhaling door (B) in grote lijnen klopt.
- (De verteller mag de herhaler niet beoordelen.) En hij zegt hoe hij het vond om iets te vertellen. Tenslotte zegt hij wat goed is gegaan.
- De herhaler (B) mag vertellen hoe hij het vond om te luisteren en vervolgens te herhalen. Ook zegt hij wat hij vindt dat goed is gegaan.
- Anderen uit de groep kunnen nu tegen de verteller (A) en de herhaler (B) zeggen wat zij goed vonden.
- De verteller en de herhaler krijgen nog eventueel tips van de groep.

Activiteit: SOVA 2.3 30 Rollenspel contactleggen.

Tijd: 3 min.

Door het rollenspel laten de trainers zien dat bepaalde reacties niet zo handig zijn of dat de deelnemer of een ander er niet zoveel aan heeft. De deelnemers geven achteraf aan wat hen is opgevallen.

Persoon A vertelt iets over zijn hobby, de klas, thuis (bijvoorbeeld nieuwe schoenen die hij gekocht heeft of een kaartje dat hij gekregen heeft voor zijn verjaardag). Persoon B kijkt tijdens het vertellen van A ongeïnteresseerd en blijft doorgaan waar hij mee bezig was. Aan het einde toont B enige interesse en vraagt aan A iets wat A net verteld heeft (bijvoorbeeld: “welke kleur hadden die nieuwe schoenen?”).

Activiteit: SOVA 2.8 31 Afscheid nemen. Complimenten maken.

Tijd: 1 min.

Het is uitermate belangrijk dat elke bijeenkomst op een duidelijke en een zelfde manier afgesloten wordt. Tijdens deze afsluiting ervaren de deelnemers dat afscheid nemen ook een belangrijke sociale vaardigheid is. De deelnemer geeft de persoon rechts van hem een hand en bedankt hem voor iets dat hij in deze training heeft geleerd; de ontvanger zegt: “Graag gedaan” en hierbij kijken ze elkaar aan. Vervolgens doet de ontvanger hetzelfde naar de persoon rechts van hem.

Voorbeelden

- “Kevin, bedankt dat ik nu weet hoe ik een praatje moet beginnen.... “Graag gedaan, Anita”.
- “Nadia, bedankt voor je tips” ... “Graag gedaan, Lars”.
- “Kim, bedankt dat je meegedaan hebt”... “Graag gedaan, Tom”.

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Bijeenkomst 4

Bijeenkomst 4.

Thema: Samenwerken.

Doel:

- Weten waarom samenwerken belangrijk is.
- Kunnen laten zien hoe je kunt samenwerken.

Materiaal:

- Touw.
- Krantenpapier.
- Plakband.
- Kaartjes met woord.

Activiteiten:

- In de knoop. In twee groepen. - EIII 130
- Kringgesprek samenwerken. Wat is samenwerken? Wat is de bedoeling van samenwerken? Hoe werk je samen?
- Papieren toren maken. - EIII 135
- Gedicht maken. - EIII 134
- Afsluiting met complimenten.

Activiteit: EIII 130 In de knoop. In twee groepen.
Een knoop ontwarren door overleg.

Materiaal:
- Touw.

Tijd: 10 min.

Klas in twee groepen verdelen. De deelnemers staan in een kring. Neem per leerling een touw. Neem de touwtjes bij het midden vast, zodat de eindjes naar beneden hangen. Houd de bundel in het midden van de kring. Deel de touwtjes uit. Elke deelnemer neemt met elke hand één eindje vast. Laat de bundel los en de deelnemers trekken de touwtjes strak. Er ontstaat een kluwen.

Probeer de knoop te ontwarren zonder de touwtjes los te laten.

Meestal heeft een groep ongeveer vijf minuten tijd nodig om de knoop te ontwarren. (En sommige knopen zijn helemaal niet te ontwarren.)

Om te voorkomen dat de kluwen niet te ontwarren is kan ervoor gekozen worden één touw weg te laten. Zo ontstaat een begin en een eindstuk. Deze optie is ook goed te gebruiken bij oneven groepen. Hoe groter de groep is, hoe moeilijker de knoop te ontwarren is. Om de moeilijkheidsgraat te verhogen kan de opdracht gegeven worden dat het touw de grond niet mag raken.

Nabespreking:

- Wat hadden jullie nodig om de knoop te ontwarren?
- Hoe is het overleg gegaan?

Activiteit: EIII 135 Papieren toren maken.
Een hoge toren maken van papier.

Materiaal:

- Papier.
- Plakband (één per groepje).
- Schaar (één per groepje).

Tijd: 30 min.

Verdeel de deelnemers in groepen van $\pm$ vijf. Geef elke groep een stapeltje papier, één rol plakband en één schaar. Geef de volgende opdracht:

Maak een zo hoog mogelijke, stevige toren. De toren bestaat uit papier en plakband en moet stevig staan zonder hulp van buitenaf.

Vertel de groepen hoeveel tijd ze hebben om de toren te maken. Als de deelnemers klaar zijn, kunt u de verschillende torens met elkaar vergelijken. In de nabespreking lichten de groepen hun constructie toe.

Laat de groepen reflecteren op de samenwerking aan de hand van de volgende vragen:

- Wat vond je goed aan de samenwerking?
- Wat had je liever anders gehad?
- Welke rollen heb je in de groep waargenomen?
- Welke rol denk je dat jij had? Hoe hebben de anderen je gezien?
- Wat waardeer je aan de rol van de anderen in de groep?
- Welke vaardigheden zou je graag oefenen?

Activiteit: EIII 134 Gedicht maken.

Een gedicht maken en voorstellen met een groep.

Materiaal:

- Kaartje (één per leerling).
- Pen of stift per leerling.

Tijd: 30 min.

Geef elke deelnemer een kaartje en iets om te schrijven. Schrijf een thema op het bord, bijvoorbeeld: gevoelens, onze groep, conflicten oplossen, opkomen voor mezelf, gelukkig zijn.

Elke deelnemer noteert één woord op het kaartje. Het woord heeft betrekking op het woord dat op het bord staat. Verzamel alle kaartjes, bijvoorbeeld in een doos.

Verdeel de deelnemers in groepen van ± 5 leerlingen. Elke deelnemer neemt een kaartje. Geef de volgende opdracht:

Maak met jullie groep een gedicht waarin jullie de 5 woorden gebruiken. Bedenk ook een creatieve manier om het gedicht passend te presenteren. Voor het voorbereiden hebben jullie twaalf minuten tijd.

Als de groepen klaar zijn, presenteren ze hun gedicht aan de grote groep. Na elke voorstelling volgt een applaus.

Als u de oefening gebruikt voor het thema 'samenwerken in een groep' kunt u de volgende vragen stellen om de oefening na te bespreken:

- Wat vond je goed aan de presentaties?
- Hoe verliep de voorbereiding in jullie groep?
- Wat helpt je om onder tijdsdruk goed samen te werken?
- Wat zou je een volgende keer anders doen? Hoe?
- Wat vind je belangrijk als je met een groep goed wilt samenwerken?

De resultaten van de groepen zijn vaak verrassend goed. De combinatie van tijdsdruk, creativiteit en samenwerking geven bijzondere resultaten. In de nabespreking kunt u de deelnemers vragen welke factoren een positief effect hebben op het resultaat. U kunt ook reflecteren op wat er beter kan. De conclusies uit deze oefening kunt u met de deelnemers vertalen naar andere activiteiten. Deze oefening is bruikbaar als voorbereiding om afspraken bij projectwerk te maken.

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Bijeenkomst 5

Bijeenkomst 5.

Thema: Leiding geven.

Doel:

- Weten wat leidinggeven is.
- Wat doe je als leider.
- Geoefend hebben met de leider zijn.

Materiaal:

- Kaartjes voor groepsindeling 1-2-3-4.
- Papier.

Activiteiten:

- Groepen verdelen. - EII 51

- Blind door de ruimte leiden.

Een leerling krijgt een blinddoek om, een leerling geeft aanwijzingen. De overige leerlingen vormen een parcours in de klas. Er kunnen ook tafels en stoelen gebruikt worden als obstakels. De gids zorgt ervoor dat de leerling met de blinddoek, door middel van duidelijke aanwijzingen, het parcours veilig doorkomt.

- Specialist vliegtuig bouwen. - EIII 72/73

- Kringgesprek leidinggeven.

- Wat doet de leider.
- Waardoor is iemand leider.
- Leiding geven moet je leren.
- Hoe geef je prettig leiding.

- Doe wat ik zeg. - EI 94

Activiteit: EII 51 Groepen verdelen.

De deelnemers worden verdeeld in willekeurige groepen aan de hand van korte spelvormen.

Materiaal:

- Kaartjes voor groepsverdeling 1-2-3-4.

Tijd: 10 min.

1-2-3-4

Elke deelnemer krijgt een kaartje met één cijfer van 1 tot 4 erop. Afhankelijk van het groepsaantal.

Maak een groep met andere deelnemers die hetzelfde cijfer hebben als jij. Zoek de andere van je groep door een hand te geven en zoveel keer te schudden als het cijfer op je kaartje. Ga bij elkaar zitten wanneer je groep compleet is.

Door elkaar de hand te schudden volgens het cijfer op het kaartje, vinden deelnemers de andere groepsleden.

Activiteit: EIII 72/73 Specialist vliegtuig bouwen.

Anderen helpen bij het vouwen van vliegtuigjes.

Materiaal:

- Papier (A4) twee vellen per deelnemer.
- Schilderstape voor de startlijn.
- Stiften in verschillende kleuren.

Tijd: 30 min.

Geef elke deelnemer een A4-blad.

We doen een wedstrijd 'om het verste vliegen' met papieren vliegtuigjes. Vouw een vliegtuigje zodat het ver kan vliegen. Je mag je vliegtuigje vooraf uitproberen je mag geen tips geven aan de anderen.

Elke deelnemer vouwt een vliegtuigje. Als de deelnemers klaar zijn, komen ze met hun vliegtuigje achter de startlijn staan. Op uw teken gooien de deelnemers hun vliegtuigje zo ver mogelijk. De drie vliegtuigjes die het verste landen, geeft u een stipje met viltstift op het vliegtuigje. Deze wedstrijd in zo ver mogelijk vliegen herhaalt u drie keer. Na elke vliegwedstrijd krijgen de drie verst vliegende vliegtuigjes een stipje met een viltstift. Tussen de beurten mogen de deelnemers hun vliegtuig repareren en verbeteren. Na drie beurten kijkt u welke vliegtuigjes de meeste stipjes hebben.

Verdeel de deelnemers in drie even grote groepen. Er kan ook voor gekozen worden dit te doen d.m.v. een groepsverdelend spelletje (EII 51). Geef elke deelnemer een tweede A4-blad. De bouwers van de drie beste vliegtuigjes worden de groepsleiders. Neem de groepsleiders apart en geef de volgende opdracht.

Begeleid je groep bij het vouwen van een vliegtuigje dat ver kan vliegen. Het is de bedoeling dat elke deelnemer een vliegtuig maakt, behalve de groepsleider zelf. Het is de bedoeling dat je de anderen zo goed mogelijk begeleidt en ondersteunt. Je mag niet helpen door mee te gaan vouwen. Geef de vliegtuigen van je groep een herkenningsteken met een bepaalde kleur. (Geef elke groepsleider een stift in een andere kleur).

Gedurende een bepaalde tijd (tien minuten) geven de groepsleiders uitleg en vouwt elke deelnemer zelf een vliegtuigje. Let erop dat iedereen zijn eigen vliegtuigje maakt. Als de voorbereidingstijd voorbij is, houdt u een tweede wedstrijd. De groep die de best vliegende vliegtuigjes heeft, is de winnaar. De groepsleider van de groep die wint, krijgt een applaus als beste 'papierenvliegtuigjescoach'.

Er kan ook voor gekozen worden meerdere rondes te houden waarin iedereen mag gooien. Op het bord kan de score worden bijgehouden voor de verschillende teams. De drie vliegtuigjes die het verste landen zijn de winnaars van de ronde.

De deelnemers evalueren de oefening in hun eigen groep. Hiervoor geeft u de volgende vragen. De deelnemers noteren hun antwoorden op een A4 blad.

- Wat vond ik prettig aan de manier waarop de groepsleider ons begeleidde?
- Wat heeft me geholpen om een goed vliegtuig te vouwen?
- Wat had ik liever anders gehad?

Daarna kunt u de oefening plenair evalueren door de reflecties van de verschillende groepen te vergelijken.

In de nabespreking kunt u vragen stellen over de volgende thema's:

- Coachen
- Leidinggeven
- Teamcommunicatie
- Aerodynamica

Activiteit: EI 94 Doe wat ik zeg.

Vrijwilligers gaan na hoe goed ze instructies kunnen opvolgen.

Tijd: 5 min.

Vorbereiding: schrijf een reeks eenvoudige instructies op het bord, aangepast aan de leeftijd en het niveau van de spelers. Bijvoorbeeld: sta op en draai twee maal rond. Loop dan naar de deur, klop eenmaal, ga terug naar je stoel, klap in je handen, kruis je benen en zeg je naam hardop.

1. Lees de instructies eenmaal voor.
2. Vraag een vrijwilliger om de instructies zo nauwkeurig mogelijk op te volgen. De anderen kijken aandachtig toe.
3. Laat de toeschouwers daarna oordelen of de instructies al dan niet nauwkeurig werden uitgevoerd en verbeter indien nodig. Dit is ook een geschikt ogenblik om te praten over het verband tussen aandachtig luisteren, duidelijke instructies en het opvolgen van instructies.

Alternatief: de spelers kunnen een reeks instructies in groepjes bedenken en opvolgen.

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Bijeenkomst 6

Bijeenkomst 6.

Thema: iets moeilijks zeggen, ontvangen.

Doel:

- iets lastigs kunnen zeggen tegen een ander.
- Een lastige opmerking kunnen ontvangen.

Materiaal:

- Kaarten met tekst.
- Kaarten voor leerlingen.
- Pennen.

Activiteiten:

- Stieren en Gorilla's. - EIII 82/83
- Rollenspel. - SOVA 3.3 34
- Electro. - SOVA 3.4 34
- Kringgesprek.
  - Feedback geven.
  - iets moeilijks zeggen.
  - iets moeilijks ontvangen.
- Ja/Nee. - EII 160/161

Activiteit: EIII 82/83 Stieren en Gorilla's.
Strategische keuzes maken tegen de andere groep.

Tijd: 15 min.

Vorbereiding: Noteer eventueel de spelregels op het bord.
Maak een scoretabel in drie kolommen op het bord.

A	B	C

Verdeel de deelnemers in drie gelijke groepen. Geef elke groep een letter: A, B en C. Leg de oefening uit:

Het is de bedoeling dat je met je groep zo snel mogelijk tien punten haalt. Dit doe je door met je groep een dier uit te beelden. Jullie kunnen kiezen tussen gorilla's of stieren. Gorilla's beeld je zo uit: zak een beetje door de benen, trommel op de borst, trek een agressief apengezicht en roep luid 'Waaa!' Stieren beeld je zo uit: maak twee hoorns met uw vingers, schraap met één voet naar achteren zoals een stier dat doet en roep luid 'Boeoeoeoe!'

Elke twintig seconden tel ik tot drie. Beeld met je groep één van de twee dieren uit. De groep die een dier uitbeeldt dat anders is dan de andere groepen wint een punt.

Geef punten volgens de volgende regels. Er zijn vijf verschillende mogelijkheden:

- Twee groepen beelden gorilla's uit, één groep beeldt stieren uit: de groep met de stieren krijgt één punt, de anderen krijgen niets.

Of

- Twee groepen beelden stieren uit, één groep beeldt gorilla's uit: de groep met de gorilla's krijgt één punt, de anderen krijgen niets.

Of

- De drie groepen beelden hetzelfde dier uit: niemand krijgt een punt.

Of

- Één groep beeldt gorilla's uit, de andere groep beeldt stieren uit, de derde groep beeldt beide dieren uit of maakt zijn keuze niet kenbaar: de twee eerste groepen krijgen ieder één punt. De derde groep krijgt niets.

Of

- Als slechts één groep reageert, krijgt deze groep één punt, de anderen krijgen niets.

Elke twintig seconden telt u tot drie. Na elke ronde geeft u de winnende groep een punt op de scoretabel. De oefening is voorbij als een van de groepen tien punten haalt.

- Op welke manier hebben jullie overlegd? Tekens? Afspraken? Codetaal?
- Welke strategie heeft gewerkt voor de winnende groep?
- Waarvoor is dit type strategie bruikbaar?
- Wat leer je van deze oefening?

Bij deze oefening wint meestal de groep die zich het duidelijkste aan zijn keuzes houdt. Groepen worden aangemoedigd zelf een strategie te bedenken om met elkaar te communiceren op een manier die de andere groepen niet kunnen doorgronden.

Activiteit: SOVA 3.3 34 Rollenspel.

Tijd: 3 min.

Door het rollenspel laten de trainers zien dat bepaalde reacties niet zo handig zijn of dat de deelnemer of een ander er niet zoveel aan heeft. De deelnemers geven achteraf aan wat hen is opgevallen.

Persoon A heeft een boek geleend en zegt dat zijn kinderen (hijzelf of bijvoorbeeld de hond) het boek smerig en kapot gemaakt hebben. (Terwijl hij dit vertelt laat hij naar de persoon van wie hij het boek geleend had (B) heel duidelijk zien dat hij het eigenlijk helemaal niet zo erg vindt. Hij doet ook geen voorstellen hoe dit opgelost kan worden.)

Persoon B reageert verward, geschokt en boos, vooral omdat persoon A geen oplossing heeft voorgesteld.

Alternatief: De aangedragen alternatieve reacties kunnen ook door leerlingen zelf in een rollenspel worden uitgebeeld.

Activiteit: SOVA 3.4 34 Electro.

Materiaal:

- Kaarten met tekst.
- Kaarten voor de leerlingen.
- Pennen.

Tijd: 25 min.

De trainers leggen twee grote kaarten op de grond in de kring. De ene kaart is geel en de andere is blauw. Op de gele kaart staat de volgende situatie: iemand doet regelmatig vervelend tegen je en je wilt hier met iemand (ouder, vriend, mentor, docent) over praten.

De deelnemers krijgen ook een geel kaartje en zij schrijven op de kaart hoe ze dit gaan aanpakken. Vervolgens leggen de deelnemers de kaart met de onbeschreven kant naar boven op de grond.

De trainer leest de tekst nogmaals voor, een deelnemer pakt een antwoordkaart (dit kan zijn eigen kaart zijn) en leest de tekst daarvan hardop voor. Degene die voorleest geeft als eerst feedback en vervolgens de rest van de groep.

Feedback:

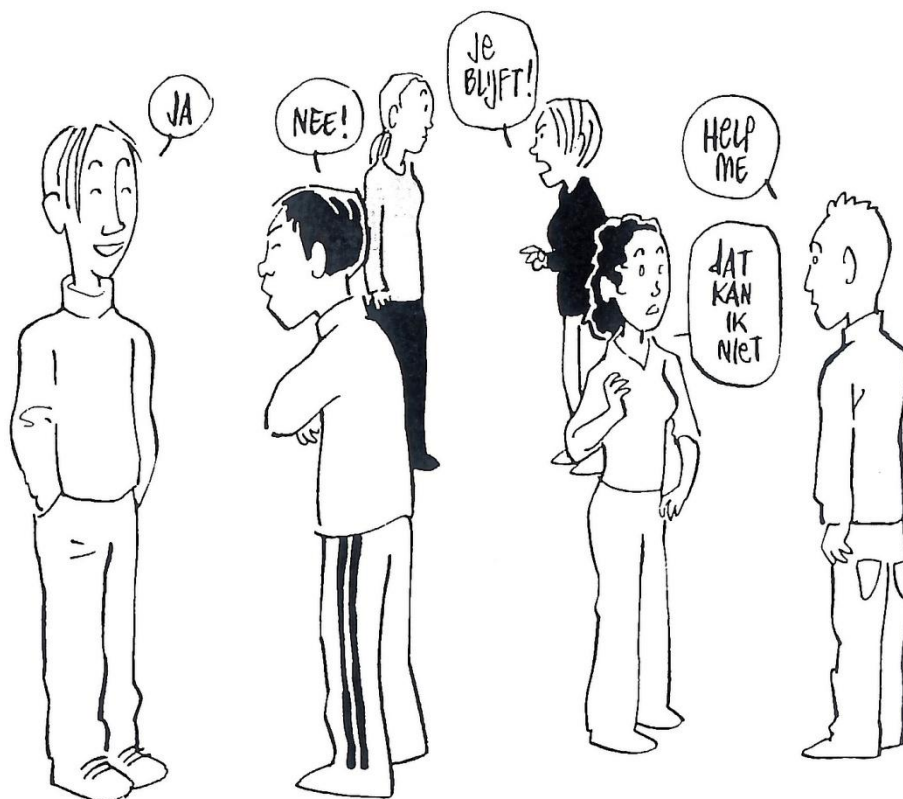
- Hoe voelt dit antwoord/ deze aanpak?
- Wat vind je goed aan deze aanpak?
- Ontbreekt er iets?
- Geef tips!

Wanneer er nog tijd over is nadat alle gele antwoordkaarten behandeld zijn, dan kan er nogmaals geoefend worden, nu met de blauwe kaart. Op de blauwe kaart staat de volgende situatie: je hebt iets afgesproken (bijvoorbeeld je gaat mee naar Ajax-PSV) en dit kan niet doorgaan.

Alternatief: de trainers kunnen natuurlijk altijd zelf andere situaties bedenken.

Activiteit: EII 160/161 Ja/Nee.
Ervaren hoe je de ander beïnvloedt door je houding.

Tijd: 20 min.

De deelnemers staan per twee.

We voeren één-minuut-gesprekken die uit twee zinnen bestaan. De ene persoon zegt: “Ja”, de ander antwoordt met: “Nee”. Begin gewoon rustig en verander daarna de toon, het volume, je lichaamshouding, de afstand tot elkaar. De persoon die begint met “Ja” is degene die het hoogste huisnummer heeft.

Deelnemers voeren de opdracht uit. Na één minuut worden de rollen gewisseld. De mentor geeft twee andere zinnen:

Ik wil	Ik wil niet
Ik ga	Je blijft
Help me	Dat kan ik niet
De melk kookt over	Pak jij de pan van het fornuis
De telefoon gaat	Neem jij maar op

Verwerkingsvragen:

- Wat gebeurt er als je de manier van uitspreken verandert?
- Wie bepaalt de sfeer in een gesprek?
- Wat herken je in deze oefening uit het dagelijks leven?

Variant 1: De deelnemers staan in twee rijen tegenover elkaar. De mentor geeft het thema op (opruimen, eerlijkheid, zuinig zijn, beleefdheid, zakgeld,

...). Beide groepen spelen een meningsverschil tussen twee personen (puber-ouder, puber-puber, broer-zus, man-vrouw). De ene rij speelt bijvoorbeeld de puber, de andere rij speelt de ouder. Elke persoon komt om de beurt aan het woord.

Verwerkingsvragen:

- Wat vond je van het rollenspel?
- Wat komt overeen met de realiteit?
- Welke reacties klopten niet?
- Wat zouden ouders beter kunnen doen?
- Wat zouden pubers beter kunnen doen?

Variant 2: Een variant om geslachtsspecifieke thema's te bespreken: in beide rijen staan jongens en meisjes. De mentor geeft een thema op (keuze van een mooie film, wat belangrijk is aan vriendschap, ...). De ene rij speelt de jongensrol, de andere de meisjesrol. Om de beurt mag er iemand van elke rij spreken, elke deelnemer komt aan het woord. De ene persoon reageert telkens op wat de persoon in de andere rij heeft gezegd.

Verwerkingsvragen:

- Welke reacties zijn typisch voor een jongen?
- Welke zijn typisch meisjesreacties?
- Welke reacties klopten niet bij de rol van jongen of meisje?
- Welke verschillen vallen je op?
- Wat leer je door dit spel?

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Bijeenkomst 7

Bijeenkomst 7.

Thema: Opkomen voor jezelf.

Doel:

- Weten wat opkomen voor jezelf is.
- Geoefend hebben met opkomen voor jezelf

Materiaal:

- Kaarten met teksten.
- Kranten.
- Schildertape.
- Eventueel papier en pen per leerling voor het kaartspel.

Activiteiten:

- Samen iets doen. - SOVA 4.4 38
- Draaimolen. - SOVA 4.5 38
- Kringgesprek.
  - Nee-zeggen.
  - Pesten.
  - Ander stoort zich
- Kaartspel - SOVA 5.4 41
- Geheime plaats - EII 159
- Geheim getal - EII 177
- Jij of ik - EIII 123

- Wie is het?

Een leerling op de gang en kiest een leerling van de klas uit. De andere leerlingen gaan bij hun plaats voor of op de stoel staan. De leerling van de gang komt voor de klas staan. De klas mag vragen stellen aan de leerling van de gang. Bijvoorbeeld; heeft de leerling een spijkerbroek aan? Is het antwoord 'ja' dan mogen alle leerlingen met een spijkerbroek aan gaan zitten. Deze leerlingen mogen wel vragen blijven stellen. De leerling voor de klas geeft de beurten. Wie over blijft is het en mag vervolgens zelf naar de gang om een leerling te kiezen.

Activiteit: SOVA 4.4 38 Samen iets doen.

Tijd: 25 min.

De deelnemers staan zonder stoelen in het midden van het lokaal (zij mogen niet praten!). De mentor schrijft drie à vier activiteiten op het bord (lezen, tv kijken, paardrijden, voetballen, fietsen, slapen enz.).

Iedereen bedenkt in stilte wat hij het liefst wil doen. Nadat de mentor een teken heeft gegeven nemen de deelnemers een houding aan waardoor het duidelijk is wat zij willen doen (uitbeelden). De deelnemers die dezelfde activiteit hebben gekozen gaan bij elkaar staan en overleggen hoe zij de andere groepjes ervan gaan overtuigen dat zij samen hun activiteit gaan doen (plan van aanpak). Dit mag met woorden en gebaren, maar géén lichamelijk contact. Het gaat om de overtuigingskracht en goede argumenten.

De groepen krijgen om beurten de gelegenheid de deelnemers van de andere groepen te overtuigen over te stappen naar hun activiteit. Pas nadat alle groepen geweest zijn mogen de deelnemers hun definitieve keuze maken en eventueel overstappen naar een andere activiteit.

Verwerkingsvragen:

- Welke leerlingen zijn overgestapt?
- Wat was de aanleiding om over te stappen naar een andere activiteit?
- Welke argumenten en gebaren waren overtuigend? Hoe kwam dit?

Activiteit: SOVA 4.5 38 Draaimolen.

Tijd: 15 min.

De deelnemers maken twee cirkels (een buitencirkel en een binnencirkel). De deelnemer in de buitenste cirkel gaat iets vragen aan de deelnemer in de binnenste cirkel. Afhankelijk van de vraag is de deelnemer aan wie iets gevraagd wordt zichzelf, een ouder of een docent. De deelnemer aan wie iets gevraagd wordt denkt eerst na, laat de vraag op zich inwerken en geeft dan pas antwoord (dit is wel zijn eigen reactie). Indien het antwoord negatief is (in dit geval 'nee'), geeft hij aan waarom hij dit antwoord heeft gegeven, dus waar dit mee te maken heeft. Het antwoord 'ja' of 'nee' heeft te maken met de manier waarop de vraag gesteld wordt (de manier van contact maken) en is niet bedoeld als – positief of negatief – antwoord op de inhoud van de vraag. De vragensteller gaat proberen zijn vraag anders te formuleren en stelt nogmaals de vraag. De ontvanger van de vraag geeft nogmaals antwoord. De deelnemers die even moeten wachten omdat iemand nogmaals een vraag moet stellen, kunnen nog eens oefenen met een andere vraag.

De buitenste cirkel draait nu één plaats door naar rechts (tegen de wijzers van de klok in) en stelt een nieuwe vraag aan de persoon in de binnenste cirkel enzovoort. Dan volgt de nabespreking.

Als de deelnemers in de buitenste cirkel een aantal deelnemers in de binnenste cirkel een vraag gesteld hebben, bijvoorbeeld drie, worden de deelnemers in de binnenste cirkel de vragenstellers en de deelnemers in de buitenste cirkel de ontvangers van de vraag. Dan volgt weer een nabespreking.

Onderwerpen waarover vragen gesteld kunnen worden zijn:

- Iemand wil elke keer zijn zin doordrijven; je hebt hem al zo vaak zijn zin gegeven, maar nu wil je hem zijn zin niet geven en dat zeg je dan ook.
- De persoon achter jou zit steeds tegen je stoel te tikken en je hebt hier last van want jij wilt rustig werken; dit zeg je tegen hem.
- Een medeleerling zit je vaak aan te kijken (te observeren) waardoor jij je ongemakkelijk voelt.
- Iemand zegt vervelende dingen tegen je.
- Er worden dingen van je afgepakt waaraan je gehecht bent.
- In de kantine kruipt iemand voor.
- Je bent met een vriend aan het praten en iemand komt ertussen en praat alleen met jouw vriend verder.

Nogmaals volgt een nabespreking (kort en bondig).

- Hoe was het of hoe voelde het om vragen te stellen?
- Hoe was het of hoe voelde het om ook eens een negatief antwoord te krijgen?
- Hoe was het of hoe voelde het om antwoord (positief of negatief) te geven?
- Tips (bijvoorbeeld erop wijzen dat de manier van vragen stellen het antwoord kan beïnvloeden).

Activiteit: SOVA 5.4 41 Kaartspel.

Materiaal:

- Kaarten met teksten.
- Eventueel papier en pen per leerling.

Tijd: 25 min.

De deelnemers zitten in een kring, met de mentor in het midden van deze kring. De mentor houdt de kaarten (met de teksten naar beneden) voor een van de deelnemers. Deze trekt een kaart en leest de kritische tekst voor. Alle deelnemers bedenken of schrijven op hoe zij hier op gaan reageren. Wanneer iedereen zo ver is geeft de mentor de beurt aan iemand, de mentor leest de (kritische) tekst voor. De persoon die de beurt krijgt reageert zoals hij dit heeft bedacht of opgeschreven.

Na elke reactie wordt aan de hand van de feedbackregels nabesproken (bijeenkomst 2, SOVA 1.4 26 Feedbackregels).

Activiteit: EII 159 Geheime plaats.

Kan iedereen de hele groep naar haar/zijn geheime plek leiden?

Materiaal:

- Kranten.

Tijd: 10 min.

Bij deze oefening gaat om de thema's leiding geven en opkomen voor jezelf. De deelnemers zullen ervaren hoe het is om voor zichzelf op te komen.

De mentor verdeelt de deelnemers in groepen van ± 5 . Neem van iedere groep één deelnemer mee naar de gang en bespreek de opdracht.

Bedenk een plaats in de ruimte (mentor bakent een ruimte af). Dit is jouw geheime plaats. Zeg tegen niemand waar deze plek is.

Alle leden van de groep gaan bij elkaar staan. Elke groep krijgt een blad uit een krant.

Houd het blad allemaal samen met beide handen vast. Laat het pas los als de opdracht uitgevoerd is. Ga zonder praten met de groep naar jou geheime plaats. Blijf op de plek staan. Je mag niet praten en geen gebaren maken met je handen. Probeer de krant heel te houden (niet te scheuren).

Elke groep komt in beweging. Afhankelijk van de techniek van de deelnemers blijft de krant heel. Wanneer alle groepjes aangekomen zijn op de geheime plaats volgen verwerkingsvragen. Er kan ook voor gekozen worden andere leden van de groepjes mee te nemen naar de gang en de opdracht te herhalen.

Verwerkingsvragen:

- Welke groepen zijn erin geslaagd om de opdracht uit te voeren?
- Hoe hebben jullie gecommuniceerd?

- Hoe was het om initiatief te nemen en de groep naar jouw plek te leiden?
- Wat zou je gezegd hebben als je mocht praten in deze oefening?
- Welke verbanden zijn er tussen deze oefening en het oplossen van conflicten?

Alternatief 1: Er kan voor gekozen worden de opdracht te vereenvoudigen door de deelnemer op de gang geen vrije keuze te geven, maar een geheime plaats aan te wijzen. Bijvoorbeeld; zorg dat je met je groep uitkomt voor het bord of voor de deur naar de gang. De deelnemer en opdrachten worden gerouleerd, zodat iedereen aan de beurt komt. Bij de laatste ronde kan ervoor gekozen worden alle groepen de opdracht te geven uit te komen bij de geheime plaats 'de gang'. Het gaat er dan om op te komen voor je groepje om als eerste uit te komen op de gang.

Alternatief 2: Om de opdracht uitdagender te maken is het mogelijk alle deelnemers van een groep de opdracht te geven een plaats in de ruimte te bedenken, de geheime plaats. Onderling zal men dan non-verbaal moeten uitmaken wie gevolgd wordt naar zijn geheime plaats en wie daarna volgt. Tijdens dit alternatief zullen de deelnemers nog meer ervaren hoe het is voor zichzelf op te komen.

Activiteit: EII 177 Geheim getal.
Deelnemers zoeken elkaar zonder woorden.

Tijd: 10 min.

De deelnemers staan in een kring of bij het tafelgroepje.

Kies voor jezelf een getal van 1 tot 4. Beeld het getal uit zonder met je vingers het getal te tonen en zonder te praten. Zoek personen die hetzelfde getal uitbeelden en maak een groep met die personen.

Elke persoon beeldt een getal uit en zoekt de anderen die hetzelfde getal uitbeelden. De oefening kan enkele malen worden herhaald. De mentor verandert telkens het aantal getallen waaruit de deelnemers kunnen kiezen:

- Kiezen tussen 1 en 2.
- Kiezen van 1 tot 8.
- Kiezen van 1 tot 20.

Als deelnemers tussen meerdere getallen kunnen kiezen, is de kans groter dat ze alleen komen te staan. Dit gebeurt vast een aantal keren. Als dit niet gebeurt, kunt u er zeker van zijn dat sommige deelnemers hun getal stiekem aanpassen aan dat van een groep. Dit zullen ze voor de grote groep uiteraard niet toegeven.

Verwerkingsvragen:

- Op welke manieren werd een getal uitgebeeld?
- Hoe was het als je zag dat anderen ook jouw getal gekozen hadden?
- Hoe was het om alleen te staan?

Toelichting: Het heeft geen zin om deelnemers die hun keuze aan hebben gepast te confronteren. Laat diegenen aan het woord die wel alleen durfden te staan. Vraag hen hoe het is om alleen te staan. Stiekem zullen ze opkijken en leren van degenen die vasthouden aan hun keuze ook al staan ze alleen.

Alternatief: Er kan voor gekozen worden de deelnemers naast een keuzemogelijkheid van getallen te beperken in mogelijkheden die ze mogen aanwenden om het getal uit te beelden. Bijvoorbeeld; kiezen van 1 tot 8 zonder gebruik te maken van de handen of alleen het hoofd te gebruiken. Mogelijkheden om getallen uit te beelden zullen dan creativiteit van de deelnemers vragen. Gedacht kan worden aan; wenkbrauwen omhoog en omlaag, met het hoofd knikken, stampvoeten of springen of het getal met je hele lichaam nadoen (uitbeelden).

Activiteit: EIII 123 Jij of ik.
De ander proberen over te halen.

Materiaal:
- Schildertape.

Tijd: 10 min.

Maak een lijn met schildertape in de lengte van het lokaal. De deelnemers staan per twee tegenover elkaar aan weerskanten van de lijn. Geef de volgende instructie:

Probeer de ander over te halen om aan jouw kant van de lijn te komen staan. Je mag niet praten en je mag elkaar niet aanraken. Als een van beiden aan de andere kant staat, gaan jullie meteen aan de kant zitten om naar de andere spelers te kijken.

Geef een startteken.

Bij sommige duo's laat een van de spelers zich overhalen om over de lijn te stappen. Bij sommige duo's duurt het een hele tijd en geeft geen van beiden toe. Sommige deelnemers komen zo ver dat ze tegelijk over de lijn stappen. Stop de oefening na maximaal 5 minuten.

Verwerkingsvragen:

- Bij welke duo's is er iemand over de lijn gestapt? Wat was de reden om over de lijn te stappen?
- Welke duo's zijn blijven staan zonder toe te geven aan de ander? Welke strategieën hebben jullie gebruikt?
- Welke andere oplossingen zijn er nog mogelijk?

Toelichting: Deze oefening is geschikt als opwarmer voor het thema 'conflicten oplossen'. Als een van de deelnemers er in slaagt om de ander te overtuigen is er sprake van een win-verlies-oplossing. Blijven beide spelers

staan is er sprake van een verlies-verlies-oplossing. Als beide spelers te gelijk over de lijn stappen winnen ze allebei en hebben een win-win-oplossing. De handicap – niet mogen praten- in de oefening maakt het moeilijk om tot een win-win-oplossing te komen. Soms proberen deelnemers een win-win-strategie voor te stellen in gebarentaal. Als mentor kunt u de deelnemers vragen wat ze in het dagelijks leven nodig hebben om bij conflicten tot een (win-win) oplossingen te komen waar beide partijen mee tevreden zijn. In praktijk zullen veel deelnemers elkaar proberen te overtuigen door materiële zaken aan te bieden (bijvoorbeeld telefoon, geld, snoep). Dit kan ook als aanleiding dienen voor een gesprek over het thema 'voor jezelf opkomen'.

Sociale vaardigheidstraining in de mentorles.

Bijeenkomst 8

Bijeenkomst 8.

Thema: Afronding cursus.

Doel:

- Afronding van de cursus.
- Verandering vaststellen d.m.v. de SVL.

Materiaal:

- Vragenboekjes SVL.
- Antwoordformulieren SVL.
- Potloden.

Activiteiten:

- Fruitmix.
Alle leerlingen zitten op een stoel in een kring. Iedere leerling is een fruitsoort (appel, ananas, banaan enz.). Docent bepaald hoeveel soorten fruit gebruikt worden. Docent of leerling noemt fruitsoort en alle leerlingen van die fruitsoort staan op en gaan op een andere plaats zitten. Docent of leerling kan ook meerdere fruitsoorten noemen. Alle genoemde fruitsoorten staan dan op en zoeken een andere stoel om op te zitten. Wanneer "fruitmix" als opdracht wordt gegeven moet iedereen opstaan en op een andere plaats gaan zitten.
- Afnemen SVL versie B.
- Kringgesprek.
  - Heb ik iets geleerd?
  - Wat heb ik geleerd.
  - Wat wil ik nog leren?
- Levend memory.
Een leerling op de gang. De andere leerlingen maken 4 rijtjes van 4. Deze leerlingen maken tweetallen. Per tweetal wordt een teken afgesproken. De tweetallen met eenzelfde herkenning moeten strategisch gaan zitten. De leerling van de gang moet de tweetallen bij elkaar vinden door twee namen te noemen. Beide laten hun teken zien. Wanneer ze gelijk zijn vormen ze een paar.
- Afscheid met complimenten/getuigschrift.

